

OSALLISTAJIEN KOKEMUKSIA NUORTEN OSALLISTA- MISESTA MAAKUNTAOHJELMAN VALMISTELUSSA

Julia Hyrkkänen
Maisterintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä: Julia Hyrkkänen	
Työn nimi Osallistajien kokemuksia nuorten osallistamisesta maakuntaohjelman valmistelussa	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 61
Ohjaaja Tiina Silvasti	
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tarkastelen tutkimuksessani osallistajien kokemuksia nuorten osallistamisesta Etelä-Karjalan maakuntaohjelmien valmisteluprosesseissa. Ihmisten yhteiskunnallisesta osallistumisesta on oltu huolissaan jo pidemmän aikaa, ja yksi ryhmä, josta erityisesti on oltu huolissaan, on nuoret. Myös maakuntaohjelmien valmistelussa yhtenä osallistettavana ryhmänä ovat olleet nuoret. Heille on järjestetty omia osallistumistapahtumia, joissa on hyödynnetty erilaisia osallistamisen keinoja. Yleensä nuorten kanssa on kohdattu fyysisesti, mutta koronapandemia loi omat haasteensa tällaiselle osallistamiselle. Olosuhteiden muutokseen on voitava reagoida nopeasti. Osallistamista sekä osallistumista on tutkittu monista eri näkökulmista. Pääasiassa tutkimus on kuitenkin keskittynyt osallistamisen ominaisuuksiin sekä osallistujan kokemukseen, eikä itse osallistajien näkemyksiä ja kokemuksia ole kovinkaan paljoa tutkittu. Tämän vuoksi tutkimusaiheeni on yhteiskunnallisestikin tärkeä. Aineistoni on kerätty teemahaastattelemalla neljää entistä tai nykyistä Etelä-Karjalan liiton työntekijää, ja tarkoituksena on ollut selvittää, millaisena prosessina he näkevät osallistamisen, mitä se pitää sisällään ja millaisia haasteita siihen liittyy. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla, jossa olen hyödyntänyt lukemaani aiempaa tutkimusta sekä deliberatiivisen demokratian teoriaa. Aineisto osoittaa nuorien olevan monellakin tapaa tietynlaista erityiskohtelua vaativa ryhmä. Heidä osallistettaessa ilmapiiriin tulee olla erittäin vastaanottava sekä herkkä, ja nuorten kohdalla joudutaan monesti myös hyödyntämään ulkoisia motivaattoreita, kuten ruokatarjoiluja tai keilailtoja, jotta heidät saadaan kiinnostumaan osallistumisesta. Nuorten osallistaminen pitää sisällään myös haasteita. Heidän tavoittamisensa ja sitouttamisensa on yksi osallistajien mielestä haastavimmista tekijöistä. Tämän lisäksi nuorten vähäisempi elämäkokemus sekä tietotaito voi olla jopa esteenä tällaiselle osallistumiselle. Koronapandemia on taas luonut paineen prosessien kehittämiseksi. Osallistaminen muuttaa ja avartaa myös osallistajien ajatusmaailmaa, ja tämän lisäksi he itse motivoituvat toimimaan prosessin parissa jatkossa. Osallistamisprosessien on elettävä yhteiskunnan muutosten mukana, ja nuoria osallistettaessa on hyvä mahdollisuus kokeilla uusia innovaatioita. Heidän erityislaatuisuutensa vuoksi on kuitenkin hyvä osallistaa heitä myös täysin omana ryhmänään ja erillään muista ikäryhmistä.</p>	
Asiasanat: osallistaminen, osallistaja, deliberatiivinen demokratia, maakuntaohjelma, sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	ILMIÖN TAUSTA JA AIEMPI TUTKIMUS	3
2.1	Maakuntaohjelma ja nuorten osallistaminen	3
2.1.1	Maakuntaohjelma	3
2.1.2	Nuorten osallistaminen maakuntaohjelmassa	5
2.2	Aiempi tutkimus	7
2.2.1	Osallistuminen, osallistaminen ja kansalaisuus.....	7
2.2.2	Osallistaminen ja tehokas hallinta	8
2.2.3	Osallistamisen motivointi, pääomat ja ympäristöt.....	9
2.2.4	Osallisuutta - mistä?	11
2.2.5	Nuorten osallistaminen	13
2.2.6	Osallistamisen onnistumisen edellytykset	13
3	TEORIA JA KÄSITTEET	16
3.1	Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen	16
3.1.1	Osallistumisen muutos	20
3.2	Deliberatiivinen demokratia.....	23
3.2.1	Deliberaatio ja deliberatiivinen demokratia käsitteinä.....	23
3.2.2	Deliberatiivinen demokratia käytännössä	26
3.2.3	Nuoret deliberatiivisen demokratian osallistujina	29
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	32
4.1	Aineiston keruu teemahaastattelulla	32
4.1.1	Tietoturva ja aineiston säilyttäminen	35
4.2	Aineiston kuvaus	36
4.3	Aineiston analyysi teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.....	37
5	ANALYYSI	40
5.1	Eryiskohtelua vaativat nuoret?.....	40
5.2	Haastavat nuoret?	44
5.3	Silmiä avaavat nuoret	49
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	52
6.1	Johtopäätökset	52
6.2	Pohdintaa ja jatkotutkimuskysymyksiä.....	55
	LÄHTEET	57
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella osallistajien näkemyksiä ja kokemuksia nuorten osallistamisesta Etelä-Karjalan maakuntaohjelmaprocessissa. Suomalais-ten vähentynyt osallistuminen esimerkiksi vaaleissa tai yhdistystoiminnassa on huolestuttanut jo pitkään. Osallistuminen on vähentynyt etenkin nuorten keskuudessa. Ongelmaan on pyritty puuttumaan osallistamisen keinoin. Nuorten osallistaminen on viime vuosina saanut aiempaa epäformaalimpia muotoja ja se on siirtynyt yhä enemmän verkkoon. Osallistuminen on siis murrosvaiheessa ja tämän vuoksi myös erilaisia osallistamisprosesseja onkin tärkeää tutkia. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. *Millaisena osallistettavana ryhmänä nuoret nähdään?*
2. *Millaisia haasteita nuorten osallistamiseen liittyy?*
3. *Millaisena prosessina osallistajat itse kokevat osallistamisen?*

Maakuntaliittojen lakisaateisiin tehtäviin kuuluu joka neljäs vuosi maakuntaohjelman tekeminen. Ohjelman valmistelun tavoitteena on olla mahdollisimman avointa ja useita toimijoita sekä henkilöitä osallistavaa. Osallistamisen tavat on kunkin maakunnan itsensä valittavissa, mutta yksi ryhmä, jota erityisesti halutaan osallistaa on nuoret. Nuoria on osallistettu jo useamman maakuntaohjelman valmistelussa. Tavat ovat kuitenkin hieman vaihdelleet. Osallistamisen keinovalikoimiin ovat kuuluneet esimerkiksi pienryhmäkeskustelut sekä erilaiset kirjoitus- ja piirustustehtävät. Osallistaminen on aina aiemmin pystytty järjestämään fyysisinä tapaamisina, mutta nyt koronapandemian vuoksi osallistaminen jouduttiin siirtämään etäyhteyksien päähän, ja tämä vaikutti negatiivisesti osallistujien määrään.

Osallistamisen teemat valikoituivat oman tutkielmani aiheeksi ollessani harjoittelussa Etelä-Karjalan liitossa. Harjoittelun kautta minulle tarjoutui mielenkiintoinen mahdollisuus tehdä tutkielma juuri tästä aiheesta ja pääsin luontevasti kentälle näkemään, kuinka osallistaminen toteutetaan. Aineiston kerääminen onnistui myös luontevasti harjoittelun yhteydessä, sillä haastateltavat olivat työkavereitani. Aluksi kiin-

nostukseni oli erityisesti uusimmassa vuoden 2021 lopussa hyväksytyssä maakuntaohjelmassa, mutta koronapandemian myötä osallistamisen olosuhteet muuttuivat niin radikaalisti, että kiinnostukseni laajeni myös aiempiin ohjelmakausiin.

Tutkimuksen aineisto on kerätty teemahaastatteluilla. Teemahaastattelun haastattelurunko (liite 1) koostui kolmesta eri teemasta, jotka käsittelivät osallistamisen suunnittelua, itse osallistamistilannetta sekä osallistamisen kehittämistä ja prosessista heränneitä ajatuksia. Haastateltavina oli neljä Etelä-Karjalan maakuntaliiton nykyistä tai entistä työntekijää. Haastattelut järjestettiin virtuaalisesti Teamsin välityksellä, ja haastattelujen pituus vaihteli 30–40 minuutin välillä. Litteroitua aineisto kertyi noin 25 sivun verran, ja sen analysointiin käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Luvussa 2 tarkastelen ilmiön taustaa sekä aiempaa tutkimusta aiheesta. Esittelen maakuntaohjelmaa tarkemmin sekä kerron kuinka nuorten osallistamista on maakuntaohjelmaprosessissa aiemmin tehty. Tämän lisäksi esittelen aiempaa tutkimusta liittyen yleisesti osallistumiseen ja osallistamiseen sekä erityisesti nuorten osallistamiseen.

Luvussa 3 esittelen tärkeimmät käsitteet aiheeseen liittyen sekä deliberatiivisen demokratian teoriaa. Tutkimuksen kannalta tärkeitä käsitteitä ovat osallisuus, osallistuminen sekä osallistaminen, ja näillä käsitteillä on useita eri määritelmiä. Omaksi näkökulmaksi olen valinnut hyvin perinteisen määrittelytavan ja keskityn paljon yksilön aktiivisuuteen ja motivaatioon liittyviin teemoihin. Deliberatiivinen demokratia on osallistamisessa usein hyödynnetty teoria. Deliberatiivinen demokratia kuvaa aktiivista, keskustelevaa ja toisia kunnioittavaa ilmapiiriä, jonka tavoitteena on löytää jokinlainen konsensus, ja tämä kuvaa tilannetta yleisesti myös osallistamistilanteissa.

Luvussa 4 esittelen aineiston ja käytetyt menetelmät. Esittelen teemahaastattelun sekä teoriaohjaavan sisällönanalyysin yleisesti sekä kerron, kuinka olen niitä käyttänyt omassa tutkimuksessani. Luvussa 5 käyn läpi analyysistäni saamat tulokset. Olen jakanut tulokset omiin alalukuihinsa tutkimuskysymysten perusteella. Lopuksi luvussa 6 vedän yhteen tutkimukseni annin sekä pohdin tutkimuksen vaikutusta yhteiskunnallisesti. Pohdin myös tutkimuksen rajoitteita sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 ILMIÖN TAUSTA JA AIEMPI TUTKIMUS

2.1 Maakuntaohjelma ja nuorten osallistaminen

Maakuntaohjelma on lain säätelemä joka neljäs vuosi tehtäviä asiakirja, joka sisältää maakunnan tavoitteet sekä mittarit niiden seurantaan. Seuraavaksi esittelen maakuntaohjelmaa yleisesti sekä sen syntyprosesseja tarkemmin. Tämän lisäksi esittelen omassa tutkielmassani tarkastelemani tapauksen eli nuorten osallistamisen Etelä-Karjalan maakuntaohjelmaa tehtäessä.

2.1.1 Maakuntaohjelma

Maakuntien liittojen on toimittava lain määrittäminä aluekehitysviranomaisina, ja niiden tehtävänä on vastata aluepoliittisesta suunnittelusta ja ohjelmista sekä huolehtia ohjelmien toteutuksesta ja valvonnasta. Tähän työhön sisältyy esimerkiksi alueellisten kehittämissuunnitelmien laatiminen, elinkeinoelämän ja infrastruktuurin kehittäminen sekä kansallisten ja EU-hankkeiden rahoituspäätöksiin osallistuminen. (Viita 2017.) Yksi näistä aluepoliittisista ohjelmista on maakuntaohjelma. Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) määrittelee maakuntaohjelman ja sen tehtävät. Lain 32 §:n mukaan maakuntaohjelma on maakuntasuunnitelmaan perustuva määräaikainen ohjelma ja sen täytyy sisältää maakunnan tarpeisiin, mahdollisuuksiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvia kehittämisen tavoitteita sekä kuvauksen hankkeista, jotka ovat maakunnan kehittämisen kannalta välttämättömiä. Maakuntaohjelmasta tulee myös löytyä se, kuinka tavoitteet tullaan saavuttamaan sekä suunnitelma siitä, kuinka ohjelma rahoitetaan.

Lain alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) 32 §:n mukaan maakuntaohjelma tehdään aina kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi ja sen hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin eli maakuntavaltuusto. Tämänhetkiset maakuntaohjelmat ovat vuosille 2022–2025. Lain 32 §:n mukaan maakuntaohjelma tulee valmistella yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueen yhteisöjen, yritysten sekä järjestöjen kanssa, ja 34 §:n mukaan viranomaisten on toiminnassaan otettava maakuntaohjelman tavoitteet huomioon ja edistettävä niitä. Viranomaisten tulee myös arvioida toimiansa vaikutuksia alueen kehitykseen. Muita maakunnan toimintaa ohjaavia asiakirjoja ovat esimerkiksi maakuntasuunnitelma, jossa määritellään maakunnan pitkän aikavälin tavoitteet sekä maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma, joka sisältää keskeisiä maakuntaohjelmaa toteuttavia toimenpiteitä ja hankekokonaisuuksia sekä suunnitelman niiden rahoittamiseksi (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021). Maakunnan toimintaa ohjaa siis useampi asiakirja, joita viranomaiset ovat velvoitettuja noudattamaan. Eri tahot, kuten yritykset ja kunnat ovat myös osana maakuntaohjelman tekoprosessia, jolloin innostavat ja laadukkaat osallistamistavat ovat erityisen tärkeitä.

Maakuntaohjelman valmisteluprosessi on pitkäkestoinen ja vaativa projekti, jossa on mukana monipuolinen joukko eri toimijoita. Maakuntahallitus aloittaa prosessin aina yli vuotta ennen uuden ohjelmakauden alkua. Tämän jälkeen eri vaiheiden on tarkoitus olla mahdollisimman avoimia, jolla tarkoitetaan sitä, että mahdollisimman monia maakunnan asukkaita sekä muita toimijoita halutaan osallistaa suunnittelu- ja valmisteluprosessiin. Valmistelun alkuvaiheessa tehdään osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa kuvataan maakuntaohjelmassa toteutettavia osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyjä sekä vaikutusten arvioinnin toteutusta. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma sisältää myös tietoa maakuntaohjelman valmistelun aikataulusta sekä tulevista vaiheista. (Etelä-Karjalan liitto 2010, 49; 2014, 53; 2018, 36 ; 2021a, 46.) Jo tämä asiakirja on julkisesti nähtävillä ja kommentoitavana, joten eri toimijoiden osallistaminen alkaa heti alkuvaiheessa.

Maakuntaohjelman valmisteluprosessiin kuuluvat alusta asti erilaiset kyselyt, seminaarit sekä työpajat. Niiden yksityiskohtaisempi toteutus yleensä hieman vaihtelee eri ohjelmavalmisteluiden välillä, mutta ajatus niiden taustalla on aina sama eli toimia mahdollisimman avoimesti sekä saada laaja näkemys ohjelmasta muilta toimijoilta, kuten valtion virastoilta, kunnilta, yrityksiltä ja järjestöiltä. Valmisteluprosessien aikana keinovalikoimaan ovat kuuluneet muun muassa sähköiset kyselyt asukkaille ja sidosryhmille, luottamushenkilöseminaari, kuntakierros, asiantuntijapaneeli sekä verkossa järjestetyt työpajat. Näiden lisäksi maakuntaohjelmaa käsitellään sen valmistelun aikana useita kertoja niin maakuntahallituksessa, -valtuustossa kuin maakunnan yhteistyöryhmässä.

Maakuntaohjelman luonnos ja sen SOVA-raportti, eli raportti suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, ovat lausuntokierroksella prosessin loppupuolella, jonka jälkeen siihen tehdään vielä viimeiset tarvittavat muutokset. Lopullisesti maakuntaohjelman hyväksyy maakuntavaltuusto juuri ennen uuden ohjelmakauden alkua. (Etelä-Karjalan liitto 2010, 49; 2014, 53; 2018 36; 2021a, 46.)

2.1.2 Nuorten osallistaminen maakuntaohjelmassa

Maakuntaohjelman valmistelu halutaan pitää mahdollisimman avoimena ja läpinäkyvänä. Tämän vuoksi sen suunnitteluun ja valmisteluun halutaan osallistaa mahdollisimman paljon eri toimijoita sekä maakunnan asukkaita. Yksi ryhmä, joka erityisesti halutaan osallistaa prosessiin on nuoret. Nuoret nähdään yhtä lailla arvokkaina toimijoina muiden ryhmien kanssa, mutta heidän osallistamiseensa tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Nuorten osallistuminen, tai oikeastaan sen vähyys, on herättänyt usein huolta ja tämän vuoksi heidät on otettu omaksi ryhmäkseen myös maakuntaohjelmassa. Nuoria on siis osallistettu monin eri tavoin niin viimeisimmässä kuin aiemmissakin valmisteluprosesseissa.

Vuosien 2014–2017 maakuntaohjelman valmistelussa keskityttiin erityisesti opiskelijoiden ja koululaisten osallistamiseen. Keväällä 2013 ala- ja yläkoululaisille sekä lukiolaisille järjestettiin kirjoitustehtävä, joka toteutettiin koulutyön yhteydessä. Etelä-Karjalan liitosta käytiin esittelemässä maakuntaa kouluissa tarkemmin, jonka jälkeen oppilaat ja opiskelijat saivat tehtäväkseen kirjoittaa n. 150–200 sanaa aiheesta "Millainen on sinun Etelä-Karjalasi?". Tarkoituksena oli siis pohtia sitä, miltä tulevaisuuden Etelä-Karjala maakuntana näyttää, ja millaista siellä on asua. Alakouluikäisistä vastaamaan valikoituivat 5. luokkalaiset, yläkoululaisista 9. luokkalaiset ja lukiolaiset vastasivat laajempaan joukkona. Valmiit tehtävät palautettiin opettajalle, joka toimitti vastaukset liittoon. (Etelä-Karjalan liitto 2013a.) Kun tehtävä suoritettiin koulutyönä, oli siihen vastaaminen automaatio. Vastaaminen ei siis vaatinut erillistä motivaatiota tai panostusta, jonka vuoksi vastausten määräkin nousee automaattisesti melko korkealle. Osallistuminen on siis mahdollisesti runsaampaa, muttei välttämättä vapaaehtoista.

Kirjoitustehtävän lisäksi vuosien 2014–2017 maakuntaohjelmaa valmisteltaessa järjestettiin keskustelutilaisuus Lappeenrannan LUT-yliopistolla. Tilaisuuteen kutsuttiin opiskelijoita, oppilaitosten henkilökuntaa sekä kaupunkien edustajia. Kysymys, jonka pohjalta keskustelua käytiin, oli "Miten maakunnassa opiskelevat nuoret saadaan kiinnittymään Etelä-Karjalaan?". Keskustelua käytiin esimerkiksi ensimmäisen kesätyön merkityksestä, opiskelijoiden sitouttamisesta myös Lappeenrannan keskustan alueelle, yritysten ja oppilaitosten välisestä yhteistyöstä sekä erilaisten palveluiden ja vapaa-ajan harrastusten saatavuudesta. Näiden koululaisille ja opiskelijoille

tarkoitettujen tilaisuuksien lisäksi nuorilla on ollut mahdollisuus vastata kansalaiskyselyyn, jossa kartoitettiin yleisesti maakunnan asukkaiden kokemuksia Etelä-Karjalan tilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä. Kysely ei ollut siis osoitettu vain nuorille vaan se oli kaikille avoin. (Etelä-Karjalan liitto 2013b; 2013c.) Nuorille ei siis ole täysin välttämätöntä järjestää täysin omia osallistamistapoja, vaan heidät voidaan yhdistää muiden mukana niin kuin kyselyn kohdalla on tehty.

Vuosien 2018–2021 maakuntaohjelmassa hyödynnettiin myös asukaskyselyä, johon nuorilla oli mahdollisuus vastata. Tämän lisäksi nuorille järjestettiin oma kysely hieman eroten perinteisistä kyselyistä. Nuorilta pyydettiin vastauksia kysymykseen "Mikä on hyvin Etelä-Karjalassa?". Vastaukset pyydettiin lähettämään sähköpostilla, ja ne haluttiin joko kuvina, videoina tai linkkeinä. Kuvan viestiä sai myös täsmentää muutamalla sanalla. Kohteena olivat ala- ja yläkoululaiset sekä lukiolaiset. Osallistujia yritettiin houkuttaa osallistujien kesken suoritettavalla arvonnalla, jossa oli mahdollisuus voittaa lahjakortteja hampurilaisravintolaan sekä elokuvalippuja. (Etelä-Karjalan liitto 2017a; 2017b.) Osallistumisinnostus ei ehkä kuitenkaan ollut aivan toivottua, vaikka houkutteluun käytettiin palkintoja ja osallistumismuotona oli nuorille valmiiksi tutut asiat, kuten valokuvaus ja internetin käyttäminen.

Keväällä 2017 nuorten osallistamiseksi hyödynnettiin myös erilaisia työpajoja. Ensimmäinen työpaja järjestettiin LTKY:n ja SAIKO:n eli LUT-yliopiston ja Saimaan ammattikorkeakoulun oppilaskuntien hallituksille. Osallistujia tässä työpajassa oli seitsemän henkilöä. Toinen nuorten työpaja järjestettiin Lappeenrannan Rauhassa ja se oli tarkoitettu laajemmin nuorille, jonka vuoksi osallistujiaakin oli noin 20. Molempien työpajojen sisältö oli hyvin samanlainen. Työpajoissa työskenneltiin pienryhmissä ja keskusteltiin maakuntaohjelman teemoista keskustelua edistävää SCAMPER-menetelmää hyödyntäen. Yleisesti nuoret kokevat oman osallisuutensa arvokkaana ja tärkeitä teemoja maakunnan kehittämisen kannalta olivat esimerkiksi toimiva julkinen liikenne, koulutuksen laadun ylläpitäminen, työpaikkojen saatavuus, monialainen yhteistyö sekä Saimaan ja Etelä-Karjalan sijainnin hyödyntäminen tulevaisuudessa. Työpajatyöskentelyn lisäksi molemmissa tilaisuuksissa oli osallistujille tarjolla myös pitsaa, ja Rauhassa järjestetty tilaisuus päättyi vielä yhteiseen keilailuun. (Etelä-Karjalan liitto 2017c; 2017d; 2017e; 2017f.) Osallistuminen oli molempiin työpajoihin melko runsasta ja aktiivista. Sitä, vaikuttiko ruuan ja muun ohjelman tarjoaminen osallistumisaktiivisuuteen, on vaikea sanoa, mutta ainakin muihin vapaaehtoisuuteen perustuviin osallistamiskertoihin verrattuna työpajat olivat erityisen suosittuja.

Viimeisin, eli vuosien 2022–2025, maakuntaohjelma valmisteltiin korona-aikaan, joka on kaiken kaikkiaan ollut hyvin poikkeuksellista aikaa, ja näin ollen sillä on ollut vaikutusta myös virallisten asiakirjojen suunnitteluun ja valmisteluun. Ihmisten osallistaminen muodostui melkoiseksi haasteeksi, kun tapaamisia, esittelytilaisuuksia tai tavanomaisia fyysisiä työpajoja ei voinut järjestää. Tällä oli vaikutus kaikkien ryhmien

osallistamiseen, mutta etenkin nuorten. Siirtyminen etäaikaan tarkoitti myös, että maakuntaohjelmaan liittyvät tilaisuudet oli siirrettävä verkkoon. Nuorille järjestettiin oma työpaja Teamsin välityksellä, jossa oli tarkoitus kartoittaa nuorten näkemyksiä maakunnan tilanteesta sekä tulevaisuudesta aivan kuten edellisen maakuntaohjelmankin suunnittelun aikaan järjestetyissä työpajoissa. Verkkotyöpajassa oli mukana myös maakunnan nuoria toimijoita pitämässä puheenvuoroja ja herättämässä keskustelua. Osallistuminen oli kuitenkin hyvin vähäistä. Kutsua työpajaan jaettiin tavanomaisia kanavia, eli mm. kouluja ja nuorisovaltuustoja, hyödyntäen, mutta tästä huolimatta virallisia "ulkopuolisia" osallistujia paikalla oli vain yksi. Kaikki muut olivat joko maakuntaliiton henkilökuntaa tai puhumaan pyydettyjä vieraita. Osallistujien vähäisyydestä huolimatta keskustelua virisi ja se oli antoisaa. (Etelä-Karjalan liitto 2021b.) Oma roolini työpajassa oli olla sekä järjestäjätahon työntekijä, mutta myös keskusteluun osallistuva nuori. Vaikka itse osallistuinkin keskusteluun, en kuulunut tähän "ulkopuolisten" nuorten ryhmään.

Osallistujien vähyys oli toki harmillista, mutta keskustelun laatu oli hyvää ja ajatuksia herättävää. Tämänkertainen nuorten osallistaminen kuitenkin osoitti prosessin herkkyyden. Osallistaminen ei aina tavoita haluttua määrää ihmisiä, jonka vuoksi prosesseja tulee kehittää entisestään, jotta osataan varautua myös tuleviin olosuhteiden muutoksiin.

2.2 Aiempi tutkimus

Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen ovat aiheina tällä hetkellä hyvin pinnalla yhteiskunnallisessa keskustelussa ja siksi niitä onkin tärkeää tutkia. Aiheista löytyykin niin vanhempaa kuin tuoreempaakin tutkimusta, jota esittelen tässä luvussa tarkemmin. Aiheesta tehdyssä tutkimuksessa on havaittavissa monia eri näkökulmia riippuen siitä, kenen näkökulmasta osallisuutta käsitellään tai ylipäänsä, kuinka käsitteitä määritellään. Tutkimuksen lopputuloksen kannalta merkittävää on se, minkä määrittelyn mukaan tutkimus toteutetaan, sillä käsitteiden määrittelyt vaihtelevat eri konteksteissa paljonkin.

2.2.1 Osallistuminen, osallistaminen ja kansalaisuus

Kansalaisten aktiivinen rooli osallistujina on noussut tavoitteeksi poliittisiin ohjelmiin 1960–70 luvulla, ja etenkin vuosituhannen vaihteessa Suomessa herättiin jo kansainvälisestäkin havaittuun huoleen osallistumisen vähenemisestä. Ihmiset äänestivät vähemmän ja kuuluivat järjestöihin heikommin. Tämä synnytti huolta erityisesti demokratian tulevaisuudesta sekä oikeutuksesta. Jotta passivoituminen saataisiin pysähty-

mään ja kansalaiset aktivoitumaan, alettiin kehittää erilaisia toimenpiteitä ihmisten osallistamiseksi. Osallistaminen koettiin ratkaisuna demokratiavajeeseen sekä toiminnaksi perinteisen edustuksellisen demokratian rinnalle. Tämän vuoksi osallistumisen eri osa-alueet ovat nousseet keskustelunaiheeksi sekä politiikkaan kehittämisen kohteiksi. Uusia innovaatioita kehitetään jatkuvasti eri sektoreilla ja ilmiöstä on tullut arkipäivää. Arkipäiväistymisestä hyvänä esimerkkinä on se, että osallistamiselle on syntynyt oma ammattikuntansa. Osallistamisen ilmiöistä tehdään yhä enemmän tutkimusta, ja se ulottuu laajemmin yhteiskunnan eri aloille. (Kumpulainen & Husu 2020, 26; Meriluoto & Litmanen 2019, 11–13.)

Kaiken osallistamisen taustalla on lähes sama ajatus ja tavoite. Kansalaisille haluttiin luoda mahdollisuudet vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon, eikä heitä nähdä passiivisina toimijoina tai toimenpiteiden kohteina (Kumpulainen & Husu 2020, 26). Pertti Lappalaisen (2019, 138–140) mukaan osallistamisessa tavoitellaan kunnon kansalaisen ideaalia eli aktiivista ja vastuullista ihmistä, mutta samaan aikaan maltillista käyttäytymistä. Hänen mukaansa osallistuminen tuo mukanaan niin valtaa kuin vastuutakin, ja osallistaminen aktivoi juuri tätä vastuullisuudentuntoa sekä motivaatiota vaikuttaa asioihin. Yksilöillä on vastuu niin itsestään kuin myös muiden etujen edistämisestä. Kansalaisilta toivotaan yleensä tietyn tyyppistä käyttäytymistä, jonka vuoksi tällainen "sopivassa määrin" aktiivinen kansalaisuus saavutetaan hieman ohjaamalla. Kansalaisen ideaalin rinnalla myös yhteiskunnallinen harmonia koetaan osallistamisen tavoitteena. Lappalaisen (2019, 128–129) mukaan kansalaisen normaalista käytöstä tavoittelemalla osallistamispolitiikan keinoin, vähentyvät erilaiset konfliktit ja yhteiskuntarauha säilyy. Yksilöllä on mahdollisuus luoda tasapainoa ja harmoniaa yhteiskuntaan silloin, kun hän toimii vapaasti, mutta yhtä aikaa vastuullisesti.

2.2.2 Osallistaminen ja tehokas hallinta

Osallisuuden, osallistumisen ja osallistamisen teemoja voidaan tutkia prosessien monissa eri vaiheissa. Osallistamista suunniteltaessa on oltava tietoinen esimerkiksi siitä, millaista ympäristöä osallistamisen onnistuminen vaatii, mitkä ovat osallistamisen tavoitteet sekä mitkä taustatekijät vaikuttavat yksilöön osallistumisprosessiin lähdettäessä. Sanotaan, että yhteiskunnassa on siirrytty hallinnosta hallintaan, ja osallistaminen ja deliberaatio ovat sen välineitä. Jonkinlaista muutosta on tapahtunut siis yhteiskunnallisissa asenteissa ja ilmapiirissä. Lauri Siisiäinen (2019, 95) kysyykin tutkimuksessaan, miten ja miksi juuri osallistaminen ja deliberaatio ovat nousseet niin merkittäviksi hallinnoimisen välineiksi. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että osallistamisen ja deliberaation avulla pystytään parhaiten vastaamaan yhteiskunnan ja päätöksenteon tavoitteisiin. Niin yleisesti yhteiskunnassa kuin päätöksenteossakin arvostetaan harmoniaa, sosiaalista integraatiota ja samaan aikaan myös joustavuutta sekä liikkuvuutta. Osallistamispolitiikka ja deliberaatio toimivat näiden tavoitteiden

saavuttamiseksi erinomaisesti, ja apuna sekä ohjaavana voimana taustalla vaikuttaa oikeanlainen hallintamentaliteetti. (L. Siisiäinen 2019, 99, 113–115.) Yhteiskunta on nyky muodossaan siis hyvin vastaanottavainen osallistamispolitiikan menetelmille, jonka vuoksi niiden käyttäminen on niin suosittua ja tulokset tehokkaita.

Päätöksenteossa korostuvat yleensä yleisen luottamuksen luominen sekä tehokkuus. Osallistamalla, keskustelemalla ja argumentoimalla, eli deliberatiivisen demokratian keinoin, juuri tällainen tehokkuus korostuu. Kansalaisten osallistaminen varmistaa vapaaehtoisuuteen perustuvan osallistumisen, mutta samaan aikaan vähentää vastarintaa, joka kohdistuu päätöksentekoon sekä mahdollistaa hallinnon käskyjen ja toimenpiteiden sisällyttämisen yksilöiden itsehallintaan. (L. Siisiäinen 2019, 120.) Osallistamismenetelmät tehostavat siis prosesseja sekä auttavat saavuttamaan tavoitteet tehokkaasti. Julkishallinnon prosesseissa haetaan niin ikään tavoitteiden tehokasta täyttymistä.

Pia Bäcklund (2019, 145) on tarkastellut omassa tutkimuksessaan julkishallinnon käyttämiä osallistamismenetelmiä ja niiden tarkoituksenmukaisuutta. Hänen tarkastelunsa kohteena ovat erityisesti kaupunkisuunnittelun prosessit. Tutkimus toteaa, ettei osallistuminen aina välttämättä ole luontevaa, vaikka osallistamiselle ja osallistumiselle olisikin sopiva ilmapiiri hallinnon näkökulmasta. Täytyy olla erittäin tarkkana siitä, millaisia osallistamismenetelmiä missäkin kontekstissa hyödynnetään, ja olisikin suotavaa antaa myös osallistettaville ryhmille aina välillä mahdollisuus itse kehittää osallistamisprosesseja mahdollisimman mielekkääseen suuntaan. Julkishallinnon osallistamismenetelmien kohdalla tulee myös varoa ja olla erityisen tarkkana, ettei osallistaminen ole näennäistä. On eri asia kuulla kuin kuunnella. Kaiken tämän lisäksi, voidakseen edetä osallistamisen suunnittelusta itse toteutukseen, on kaikilla oltava selvä yhtenäinen käsitys siitä, miksi ja miten aiotaan osallistaa. Tutkimuksen mukaan jopa saman organisaation sisällä tästä voi olla epäselvyyksiä, ja tämä taas syö itse prosessin luotettavuutta. (Bäcklund 2019, 156–157, 162–164.) Osallistumisprosessista tulee kaikille mielekäs, ja samalla sen väkinäisyys vähenee, kun se on suunniteltu huolellisesti.

2.2.3 Osallistamisen motivointi, pääomat ja ympäristöt

Yksilötasolla osallistumisen tai osallistumattomuuden taustalla vaikuttaa moni tekijä. Näitä tekijöitä on tutkinut esimerkiksi Martti Siisiäinen (2010). Siisiäinen (2010 11–13) on tarkastellut tutkimuksessaan osallistumiseen vaikuttavia motivaattoreita ja taustatekijöitä sekä sitä, millaisia vaikutuksia eri motivaattoreilla on osallisuuteen. Osallistumisen motivaattorina eli intressinä voivat olla joko toimijasta itsestään lähtevät tekijät tai mahdollisesti jotkin ulkopuoliset tahot, kuten valtio, kirkko tai jokin järjestö. Kun kiinnostus toimintaa kohtaan lähtee yksilöstä itsestään, on se vapaaehtoista osallistumista, kun taas silloin, kun aktivoivana toimijana on jokin muu taho, kutsutaan

sitä osallistamiseksi. Yhtä lailla se, että yksilöillä on oikeus osallistua vapaasti, on heillä myös oikeus olla osallistumatta. Osallistumattomuutta voidaan kutsua siis toimimattomuudeksi sekä osallistumisen vastakohdaksi. (M. Siisiäinen 2010, 11–13.) Osallistuaakseen yksilöllä tulee siis olla jokin toimintaan motivoiva tekijä. Mikäli tällaista ei automaattisesti yksilöltä itseltään löydy, voi yksilön motivointia yrittää jokin ulkopuolinen taho.

Motivaation lisäksi osallistamisessa tulee huomioida monia muitakin asioita. Tom Cockburn (2009) on tutkinut artikkelissaan erityisesti nuorten osallistamista ja osallisuutta deliberatiivisen demokratian prosesseissa. Hänen tarkastelunsa kohteena ovat erityisesti osallistamisen tilat ja kontekstit, joissa osallistamista tehdään. Osallistuminen on siis muutakin kuin omien mielihalujen toteuttamista ja seuraamista. Se voi olla vahvasti myös eri tahojen ohjaamaa sekä kanavoimaa rajoitettua spontaaniutta. Nuorten kohdalla taustatahojen ohjaava ja tukeva voima voi olla myös hyödyllistä. Nuoret tarvitsevat etenkin virallisempaan toimintaan ja osallistumiseen varmistusta sekä tukea asiantuntijoilta tai muilta aikuisilta, vaikka he yleisesti olisivatkin hyvin itsenäisiä ja varmoja toiminnastaan. Siinä mielessä he ovat melko poikkeuksellinen tyhmä. Sama organisaatio voi siis olla toiselle täysin luonteva osallistumisen areena, kun taas toiselle se voi olla hyvinkin ahdistava tilanne ja kokemus. (M. Siisiäinen 2010, 12, 28; Cockburn 2009, 315.)

Yksilöltä vaaditaan siis tietynlaisia ominaisuuksia, osallistuaakseen mahdollisimman tasavertaisesti. Martti Siisiäinen (2010, 16, 21–22) käyttää termejä pääoma sekä luokka-asema puhuessaan tarpeellisista ominaisuuksista yksilön kohdalla. Hänen mukaansa yksilöillä on erilaisista pääomalajeista, koostuva kombinaatio, joka ohjaa heidän toimintaansa ja luo sille mahdollisuuksia sekä rajoituksia. Tällaisia pääomalajeja ovat mm. sosiaalinen, kulttuurinen sekä taloudellinen pääoma. Jokainen yksilö syntyy tämän lisäksi myös tiettyyn luokkaan, ja näillä luokilla on erilaiset mahdollisuudet toimia rationaalisesti ja osallistua. (M. Siisiäinen 2010, 16, 21–22, 35.) Kaikilla ei välttämättä siis ole yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua, vaikka niin haluttaisiinkin. Yksilöiden osallistamismahdollisuuksien epätasa-arvo tulisi ensin korjata ennen kuin voidaan edes puhua mahdollisuuksista osallistua kaikkia tasapuolisesti.

Luotettava ja turvallinen ympäristö on osallistumisen kannalta keskeisessä asemassa. Etenkin ne prosessit, joissa nuoria tai marginalisoituihin ryhmiin kuuluvia osallistetaan, tulee suunnitella erittäin tarkasti. Osallistujille tulee ilmaista selvästi, miksi juuri heitä osallistetaan ja tämän lisäksi heille tulee myös selvästi kertoa, millainen osallistajien rooli on. Asiantuntijoiden suhde nuoriin tai marginalisoituihin ryhmiin on yleensä hyvin herkkä. Osallistaminen tulee suunnitella niin, että osallistettaville tulee kuunneltu olo ja, että heille luodaan mahdollisuus tuoda myös omat ei ehkä niin asiantuntevat mielipiteensä esiin. Nuorten kohdalla on hyvä huomioida myös informaalin osallistumisen merkitys heidän arkielämässään. Viralliset ja jäykät prosessit

eivät ole luonnollisia toimintaympäristöjä nuorille, jonka vuoksi ne eivät ehkä ole parhaita nuorten osallistamisessa. Viettäessään valtavasti aikaa vertaisryhmiensä kanssa nuorille kehittyy kyky kriittiseen ajatteluun sekä ajatusten vaihtoon. Tätä tulisi hyödyntää myös osallistamismenetelmää pohdittaessa. (Cockburn 2009, 310–315.)

On siis selvää, että kunkin osallistettavan ryhmän erityispiirteet tulee huomioida tapauskohtaisesti osallistamista suunniteltaessa. Yhteiskunnallisen ilmapiirin on oltava osallistamispolitiikkaa kohtaan suopea, mutta myös osallistettava ryhmä on saatava motivoitua, mikäli heidän motivaationsa ei kumpua heistä itsestään. Tämän lisäksi ympäristön ja tilan, jossa osallistetaan, on oltava turvallinen, tarpeen tullen muovaantuva sekä hyvin vakaa.

2.2.4 Osallisuutta – mistä?

Osallistumisen ja osallistamisen aikaiset näkemykset ja kokemukset vaihtelevat runsaasti siitä riippuen, keneltä asiaa kysytään ja miltä tasolta kyseistä ilmiötä tarkastellaan. Mona Särkelä-Kukko (2019, 231, 239–242) jaottelee tutkimuksessaan osallistumista eri muotoihin ja tasoihin. Hänen tutkimuksensa perustuu eri ministeriöiden sekä valtioneuvoston virallisiin asiakirjoihin ja etenkin niistä löytyviin osallisuuden määrittelyihin. Asiakirjoista on löydettävissä useita eri osallisuuden muotoja, jotka kaikki määrittelevät yhteiskunnallista osallisuutta eri tavoin. Työelämäosallisuus nähdään yhtenä merkittävimmistä osallisuuden muodoista, jos mietitään osallisuutta yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta. Se on tavoiteltavaa ja sen ulkopuolelle jääminen koetaan hyvin negatiivisena asiana. Toinen asiakirjoista löydetty osallistumisen muoto on aktivointiosallisuus ja se on määritelmältään lähellä työelämäosallisuuden käsitettä. Tämä johtuu siitä, että monet aktivointitoimenpiteistä kohdistuvat juuri ihmisiin, joiden halutaan pääsevän osalliseksi työelämään. Aktivointi voi toimia tukena tai apuna yhteiskunnallisen osallisuuden lisääntymisessä, mutta samaan aikaan sillä on riski tuntua pakottavalta. (Särkelä-Kukko 2019, 239–242.)

Palveluosallisuus taas keskittyy osallisuuteen yksilön itsensä näkökulmasta yhteiskunnan sijaan. Yksilö nähdään asiakkaana, palveluiden käyttäjänä sekä kuluttajana, ja hänellä tulee olla mahdollisuus palveluiden kehittämiseen, suunnitteluun sekä toteuttamiseen. Asiakirjoissa mainitaan usein aktiivinen kansalaisuus. Tämä osallisuuden muoto painottaa yksilön osallisuutta muun muassa poliittiseen ja demokraattiseen elämään sekä kulttuuri- ja talouselämään. Viimeisenä osallisuuden muotona tutkimuksessa mainitaan omaehtoinen osallisuus, ja tämä muoto taas liittyy vahvasti yksilön oikeuteen osallistua. Se nousee yksilön henkilökohtaisista tarpeista, toiveista, sekä motivaatiosta. Kaikkien näiden osallisuuden muotojen kautta on mahdollista lisätä yksilön osallisuuden kokemusta. Kuitenkin esimerkiksi se, kenen näkökulmasta osallisuutta pyritään lisäämään, vaikuttaa sen syvyyteen ja voimakkuuteen. (Särkelä-Kukko 2019, 239–242.)

Eroja osallisuusnäkemyksissä löytyy myös osallistajan ja osallistujan välillä. Taina Meriluoto ja Sanna Laine (2019, 165) ovat tutkimuksessaan tarkastelleet hankkeisiin osallistuneiden kokemuksia siitä, mihin ja miksi he ovat oman näkemyksensä mukaan osallistumassa sekä verranneet näitä näkemyksiä osallistajien näkemuksiin. Kaisu Kumpulainen ja Hanna-Mari Husu (2020, 27) ovat taas puolestaan tutkineet osallistajien kokemuksia nuorten osallistamisesta erilaisten kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvien hankkeiden avulla. Osallistamishankkeiden taustalla vaikuttaa yleensä hanketta järjestävä sekä rahoittava organisaatio tai taho. He tavoittelevat usein uuden tiedon tuottamista joko sen vuoksi, että osallistaminen on koettu ylemmällä taholla toimivaksi menetelmäksi tai sitten se voi olla myös organisaatiolähtöistä. Hankkeisiin osallistujilla voi itselläänkin olla hyvin vaihtelevia näkemyksiä omasta osallisuudesta. Ensinnäkin he haluavat tuottaa uutta tietoa organisaatioiden hyödyksi ja samalla jakaa omaa kokemuspohjaansa hyötykäyttöön. Toinen osallistujien näkökulma korostaa yksilön henkilökohtaista kasvua, hyötyä sekä voimaantumista. Osallistuminen lisää osallistujan hyvinvointia. Ristiriidan yksilön ja organisaation tavoitteiden välille luo yleensä se, että organisaatiot kokevat osallistajat kumppaneikseen ja yhteistyötä tekviksi toimijoiksi, kun taas osallistuja itse voi kokea velvollisuudekseen erilaisten vaihtoehtojen tarjoamisen. (Meriluoto & Laine 2019, 170–172, 177–182.) Jo hankkeiden tai prosessien alkuvaiheessa olisi tärkeää selvittää tasapuolisesti kaikille osallistujille, mitä keneltäkin odotetaan, jotta eteneminen olisi mahdollisimman sujuvaa.

Organisaation työntekijöillä eli itse osallistajilla on omat perustelunsa osallistamisen tarkoituksesta. Osa osallistajista näkee osallistamisen itsestään selvänä velvollisuutena, joka kuuluu täysin normaaleihin toimintatapoihin, kun taas osa näkee osallistamisen yhteistyönä paremman päätöksenteon mahdollistamiseksi. Tämän lisäksi osa osallistajista kokee osallistamisen toimintana, jolla on kuntouttava vaikutus. Osallistamalla saadaan yksilöt voimaantumaan sekä tuntemaan olonsa merkityksellisiksi. Tällaisessa tulkinnassa osallistamisen seurauksilla ei ole välttämättä niin paljon merkitystä kuin itse osallistamisella. (Meriluoto & Laine 2019, 172–176.) Nuorten osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan perustuu osallistajien mielestä vahvasti nuorten voimaannuttamiseen ja erilaiseen yhteiskunnalliseen toimintaan kannustamiseen. Nuorten mahdollisuus ilmaista itseään sekä kokea toimintansa arvokkaaksi, on osallistajien mielestä merkittävää. Osallisuuden parantamiseksi nuorille on tärkeää luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja etenkin kulttuuriset hankkeet nähdään syrjäytymisen ehkäisemisenä. Kulttuuritoimintaan osallistamalla voidaan vaikuttaa laajemminkin nuorten tulevaisuuden hyvinvointiin esimerkiksi rohkaisemalla sekä aktivoimalla nuoria työelämäänsä. Nuorten kohdalla etenkin on huomioitava se, että hyvinkin passiiviselta vaikuttava toiminta voi olla yksilön kannalta voimaannuttavaa ja merkittävää, jolloin osallistajan tulee olla erittäin tarkkana huomioidessaan osallistamisen antia. (Kumpulainen & Husu 2020, 33–36, 38–40.)

2.2.5 Nuorten osallistaminen

Yleisesti osallistettaessa, mutta nuorten kohdalla erityisesti, on hyvä välillä ottaa riskejä ja kokeilla uudenlaisia osallistamismenetelmiä. Omassa tutkimuksessaan Tiina Sotkasiira, Lotta Haikkola ja Liisa Horelli (2009, 174) tarkastelevat kehittämäänsä uutta verkostomaista oppimiseen perustuvaa lähestymistapaa (LENA) nuorten tehokkaan osallistumisen edistämiseksi. Nuorten kohdalla tulee muistaa, että jatkuvasti taiteillaan vapauden ja kontrollin tasapainon kanssa, jonka vuoksi aikuisten rooli nuorten osallistamisessa tulee tarkasti huomioida. Tutkimuksessa todetaan, että nuorten osallistamisen tulisikin vaikuttaa juuri nuorten omaan elämään ja lisätä heidän kansalaistaitojaan. Aikuisten rooli on tarjota työkaluja ja kanavia osallistumiseen ja vaikuttamiseen, mutta samalla jättää nuorille tilaa itsenäiselle ajattelulle. LENAn kaltaisilla innovaatioilla on mahdollisuus kehittää osallistamismenetelmiä entistä tehokkaammiksi ja tarkasti tiettyä ihmisryhmää palveleviksi. (Sotkasiira, Haikkola & Horelli 2009, 175, 177, 181–182.)

Yhdenlainen osallistamiseen liittyvä innovaatio, tai vaihtoehto tavanomaiselle osallistamiselle, on lähidemokratia. Lähidemokratia voisi sopia myös nuorten osallistamiseen. Emilia Palonen, Kanerva Kuokkanen sekä Hanna-Kaisa Hoppania (2009, 199) ovat tutkimuksessaan tarkastelleet juuri lähidemokratiaa. Lähidemokratiaprosesseissa osallistuvat tavalliset kansalaiset toimivat päätöksentekijöiden ja virkamiesten rinnalla. He ovat esimerkiksi järjestämässä itse päätöksentekijöille työpajoja ja työskentelevät erittäin tiiviisti projektin eri vaiheissa alusta loppuun asti. Lähidemokratia on osallistamismuotona melko erilainen, sillä siinä osallistettavat ikään kuin itse järjestäytyvät ja suunnittelevat toimintansa saaden kuitenkin osallistavan tahon tuen. Tarkoituksena on tehdä osallistettavista lähes tasavertaisia virkamiesten kanssa sekä lähentää heitä suhteessa valtaapitäviin. Tällaiset lähidemokratian keinoja hyödyntävät projektit ovat mahdollisuus muuttaa vanhoja, valmiina olevia ja jopa jäykkiä toimintamalleja. Tulee vain löytää sopiva aika ja tila tällaiselle kehitykselle. Pyörää ei tarvitse kuitenkaan keksiä uudelleen, sillä uusiin toimintamalleihin voi aivan hyvin yhdistää myös vanhoja hyväksi todettuja toimintamalleja, ja tämä yleensä tehostaa prosessin etenemistä. (Palonen, Kuokkanen & Hoppania 2019, 200, 203, 219, 222–223.) Osallistaminen on siis myös kehittyvä ja ajassa elävä ilmiö, jota osallistettavat yksilöt saavat olla kehittämässä.

2.2.6 Osallistamisen onnistumisen edellytykset

Osallistamisen seurauksia sekä onnistumisedellytyksiä on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin on tärkeää tiedostaa se, onko osallistaminen ja sitä seuraava osallistuminen todellista vai vain näennäistä. Tätä on tutkinut omassa artikkelissaan

esimerkiksi Aila-Leena Matthies (2017). Matthies (2017, 149–150) on tarkastellut osallistumiseen sekä sen seurauksiin liitettyjä lupauksia ja sitä, milloin nämä annetut lupaukset kääntyvätkin mahdollisesti petokseksi. Tutkimuksessa tarkastelussa hänellä on ollut erilaiset hyvinvointipalvelut. Osallistuminen niin hyvinvointipalveluihin kuin moniin muihinkin prosesseihin lupaa esimerkiksi lisätä ihmisten demokratisoitumista eli toisin sanoen mahdollisuuksia osallistua täysivaltaisesti yhteiskunnan toimintoihin. Tämä myös lisää palveluiden demokratisoitumista. Tämän lisäksi osallistumisen lupauksena on usein palveluiden ja oman hyvinvoinnin lisääntyminen sekä oman äänen kuulluksi saaminen. Osallistuessaan ihmiset olettavat, että heidän näkemyksillään ja mielipiteillään on vaikutusta päätöksentekijöihin, ja tämän seurauksena palvelut ja myös hyvinvointi paransivat. Halu osallistumiseen kumpuaa monesti juuri tästä halusta parantaa itseään koskevia palveluita. On myös tiedostettu, että juuri palveluiden käyttäjillä on parhaat mahdollisuudet antaa tärkeää ja uutta tietoa palveluiden kehittämiseksi, ja ensimmäinen askel vaikuttamisessa on kuulluksi tuleminen. (Matthies 2017, 151–155.)

Lupauksilla on kuitenkin riskinsä muuttua petokseksi. Osallistumisen petos liitetään usein itsemääräämisoikeuden menettämiseen, ja usein vielä yksilön itsensä huomaamatta. Joidenkin tutkijoiden mielestä on mahdollista jopa sanoa, että osallistamispolitiikka on muuttumassa hallinnan välineeksi. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että vaikka osallistamisen tavoitteena on auttaa ihmisiä sekä edistää heidän hyvinvointiaan, toteutetaan sitä voimakkaasti tiettyjen ennakkoon määriteltyjen toimintamallien ja prosessien kautta. Loppupeleissä tavoitteena on lähes joka kerta palvelulla etenkin osallistajan tarpeita. Osallistujat pääsevät kokemaan arvostuksen nousun ja muut osallisuuden hyödyt, mutta prosessin päättyessä on aina riski, ettei pitkän aikavälin tavoitteita aseteta ollenkaan, saati sitten saavuteta niitä. Osallistamisen yksilökeskeistymisellä saattaa myös olla riski muuttua petokseksi, sillä mikäli osallistumisella ei ole kytköksiä yhteisöllisyyteen tai kollektiivisuuteen, jää yksilön osallistuminen sekä sen seuraukset hyvin laihoiksi. Osallistamispolitiikka keskittyy usein marginalisoituneisiin sekä huono-osaisiin ryhmiin heidän osallisuutensa lisäämiseksi. Joskus tämä muuttuu näille ihmisille velvollisuudeksi ja taakaksi samaan aikaan, kun hyväosaisille osallistuminen on vapaaehtoisuuteen perustuva oikeus. (Matthies 2017, 156–159.) Kyse on siis hyvin pitkälle vaikuttavuuden, yksilöiden yksityisyyden, oikeuksien ja velvollisuuksien sekä julkisen vallan tasapainosta.

Osallistumisen seurauksista sekä onnistumisedellytyksistä on yleisen näkökulman lisäksi myös yksilöiden omia näkemyksiä ja odotuksia. Päivi Mäntyneva ja Heikki Hiilamo (2018, 18) ovat tutkimuksessaan tarkastelleet kuntouttavan työtoiminnan tuottamia osallistumismahdollisuuksia ja sen rajoituksia. Näkökulmaksi on valittu työtoimintaan osallistujat. Ensimmäinen osallistumisen mahdollisuuksia sekä ra-

joituksia kuvaava vastapari on toiminta ja toimettomuus. Tutkimuksen mukaan osallistumisen tulee olla sekä aktivoivaa että mielekästä, jotta se tuntuu merkitykselliseltä. Tilanne, jossa pelkästään osallistutaan, mutta ei juurikaan tehdä mitään, ei motivoi ketään. Toiminnan täytyy olla myös osallistujan taidoille ja tiedoille sopivaa. Toinen kuvaava pari on yhteenkuuluvuus ja ulkopuolisuus. Osallisuuden tunne voimistuu osallistujan tuntiessa kuuluvansa joukkoon ja löytäessään ryhmästä samanhenkisiä ihmisiä. Tällä tarkoitetaan, että osallistamisprosesseissa on oltava tarkkana sen suhteen, keitä juuri tietyssä tilanteessa osallistetaan. Osallistumisen on oltava osallistujalleen edes jollain tasolla hyödyksi. Kolmas sanapari, joka tutkimuksessa esitellään, on autonomia ja kontrolli. Yksilöllä tulee olla tietynlaista valtaa osallistuessaan. Kun osallistuja kokee hänellä olevan vaikutusmahdollisuuksia, osallistuminen toteutuu niin kuin halutaan. Vastentahtoinen osallistuminen luultavasti vähentää osallistamisen onnistumista sekä tavoitteisiin yltämistä. Parhaimmillaan osallistumisesta seuraa voimaantumista, uuden oppimista, rutiineja sekä vaikutusmahdollisuuksia, mutta pahimmillaan se sulkee ulos, vähentää koettua arvostusta ja passivoittaa. (Mäntyneva & Hiilamo 2018, 20–24.)

Paljon on siis kiinni siitä, kenen näkökulmasta osallistumista, osallistamista tai osallisuutta tarkastellaan. Valittu näkökulma voi vaikuttaa radikaalistikin muun muassa eri toimijoihin kohdistuviin odotuksiin, eri ihmisryhmien mahdollisuuksiin osallistua, osallistamisessa käytettäviin menetelmiin sekä osallistamisen onnistumiseen ja seurauksiin. On kuitenkin muistettava, että pienikin kokemus osallisuudesta voi mahdollisesti käynnistää positiivisen kierteen, joka kannustaa yksilöä osallistumaan uudelleen ja ehkä jopa vaativampiin prosesseihin, ja tästä johtuen yksilö kokee yhteenkuuluvuuden sekä voimaantumisen tunteita (Särkelä-Kukko 2019, 253, 255). Osallistamisprosessit ovat erittäin herkkiä, ja niiden tutkiminen on erittäin tärkeää ja merkittävää jo niiden valtavan suosionkin vuoksi.

Omassa tutkimuksessani hyödynnän etenkin näkemyksiä yksilön omaehtoisesta osallisuudesta, sillä se liittyy vahvasti jokaisen osallistumisoikeuksiin. Tarkastelen sitä, onko jokaiselle varmistettava mahdollisuus vapaaehtoiseen osallistumiseen vai voisiko osallisuuden kokemukset toteutua, vaikka osallistuminen tapahtuisi ikään kuin pakotettuna, ilman vaihtoehtoja. Tämän lisäksi hyödynnän tutkimusten näkemyksiä nuorten osallistamisesta ja sen kehittämisestä.

3 TEORIA JA KÄSITTEET

3.1 Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen

Osallistumisesta ja osallistamisesta puhuttaessa on hyvä lähteä liikkeelle osallisuuden käsitteen määrittelystä, sillä se on vahvasti kytköksissä muihin käsitteisiin. Osallisuuden käsite on hyvin laaja, ja sille on monia eri määrittelyjä. Osallisuuden, osallistumisen ja osallistamisen käsitteitä on käytetty joissakin tilanteissa myös rinnakkain, vaikka niille on olemassa omat merkityksensä. Osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi mukana olemisen ja kuulumisen tunnetta, sekä myös erilaista omaehtoista toimintaa. (Särkelä-Kukko 2014, 34–35.) Osallisuus voidaan nähdä esimerkiksi olemisena, toimimisena ja osallistumisena ja se syntyy vahvasti vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Isola ym. 2017, 16, 18.) Osallisuuden käsite voidaan liittää eri osa-alueisiin. Suomessa usein puhutaan osallisuudesta julkishallintoon erilaisten vaikutusmahdollisuuksien kautta tai osallistumisen lisäämisestä syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Nivala & Ryynänen 2013, 11–13). Isola ym. (2017, 23) jakavat osallisuuden kolmeen eri alueeseen, jotka ovat 1) osallisuus omaan elämään, 2) osallisuus vaikutusprosesseihin ja 3) paikallinen osallisuus. Vaihtoehtoja osallisuuden määrittelemiseksi on siis paljon, mutta kaikissa määrittelyissä toistuu etenkin Särkelä-Kukonkin (2014, 36) mainitsemat teemat eli kuulluksi tuleminen, sosiaaliset suhteet, asioihin vaikuttaminen, omista asioista päättäminen ja keskusteleminen.

Osallisuuden käsitettä hyvin lähellä on osallistumisen käsite, ja onkin mahdollista sanoa, että osallistuminen on osallisuuden toiminnallinen muoto. Osallistuminen voi olla osallistumista erilaisiin tilaisuuksiin, tapahtumiin, poliittiseen toimintaan, järjestö- tai yhdistystoimintaan sekä vapaa-ajan harrastustoimintaan. Osallistuminen voi olla joko pitkäkestoista tai nopeaa reagointia yksittäisiin tapauksiin. Osallistumisessa

korostuu yksilön toimija-aseman oikeudet ja velvollisuudet osallisuus käsitettä selkeämmin. (Särkelä-Kukko 2014, 34–35.) Osallistuminen vaatii yksilöltä toiminnallisuutta sekä aktiivisuutta. Osallistuminen tarjoaa parhaimmillaan toimijalle mahdollisuuden olla mukana päätöksenteossa, käyttää valtaa, kantaa vastuuta sekä vaikuttaa. Tämä lisää osallisuuden tuntemuksia yksilössä. (Nivala & Ryyänen 2013, 20–21.)

Osallistumisen käsite siis korostaa yksilön omaa aktiivisuutta ja toimijuutta, kun taas osallistamisen käsitteellä tarkoitetaan yksilön aktivointia ja kannustamista toimijuuteen sekä osallisuuteen. Osallistamisessa tarve yksilön osallistumiselle ja siihen vaadittava motivaatio syntyvät siis muualla kuin yksilössä itsessään, jonka seurauksena yksilöitä joko lempeämmin ohjataan tai jopa ei niin lempeästi vaaditaan osallistumaan. (Särkelä-Kukko 2014, 35.) Toikko ja Rantanen (2009, 90) erottelevat osallistumisen ja osallistamisen käsitteet niin, että osallistamisessa ulkopuolinen taho tarjoaa yksilölle mahdollisuuksia, joita yksilö osallistumisessa hyödyntää. Toiveena olisi, että osallistaminen johtaisi omaehtoiseen osallistumiseen. Osallistamisella tavoitellaan päätöksenteon tilannetta, jossa olisi mahdollista ottaa huomioon ja kuulla mahdollisimman monta näkökulmaa ja mielipidettä. Kuulluksi tuleminen lisää toimijoiden sitoutumista prosessiin. (Toikko & Rantanen 2009, 90–91.) Mahdollisimman hyvin onnistunut osallistaminen on siis näin ollen avain hyvään osallistumiskokemukseen sekä osallisuuden toteutumiseen.

Martti Siisiäisen (2010, 10–11) mukaan yksilöillä on omat yhteiskuntansa, jotka muodostuvat erilaisista sosiaalisista piireistä, kuten suvusta, valtiosta, kunnasta, työpaikasta, koululaitoksesta, uskonnollisesta yhteisöstä tai yhdistyksestä. Jokaisen sosiaaliset piirit ovat yksilölliset, jonka vuoksi myös henkilökohtaiset yhteiskunnatkin muodostuvat erilaisiksi. Osallisuus näissä sosiaalisissa piireissä on erilaista ja se saavutetaan myös eri tavoin. Osallisuus voi lähteä yksilöstä itsestään tai sen motivoijana voi olla jokin taho, kuten valtio tai yhdistys. Osallisuus voi myös olla joko passiivista tai aktiivista. Tämän seurauksena osallisuus voidaan jakaa neljään eri tasoon, joilla jokaisella on omat ominaispiirteensä. (M. Siisiäinen 2010, 11–12; 2014, 31–32)

Ensimmäistä tasoa kutsutaan aidoksi osallistumiseksi ja se korostaa toimijan henkilökohtaista roolia sekä aktiivisuutta. Toimintaa ohjaa yksilön omat intressit ja hän tekee yleensä hyvinkin tietoisin valinnan osallistumisestaan. Osallistumisen ideaalitupeissa yksilön toiminta perustuu vahvasti oma-aloitteisuuteen sekä vapaaehtoisuuteen. Halujen ja intressien lisäksi yksilön toimintaa kuitenkin ohjaa myös ulkoiset tekijät. Toiminta tapahtuu aina jossakin kontekstissa, mahdollisesti muiden toimijoiden kanssa vaihtuvissa ympäristöissä, joten täysin aito osallistuminen ei sellaisenaan ole todennäköistä. Aktiivisuuden korostaminen aidossa osallistumisessa vaatii toimijalta myös tekoja pelkän osallistumisen lisäksi. Toimijan on oltava vuorovaikutuksessa muiden kanssa, keskusteltava sekä osallistuttava aktiivisesti päätöksentekoon, jotta yhteinen "totuus" löydettäisiin. Tilanne on siinä mielessä haastava, että monesti

päätöksentekoprosessiin ryhdyttäessä osallistujilla on jo jonkinlainen päätös valmiina eikä näin keskustelevalta ja konsensushakuinen tila aidosti toteudu. Täytyy myös muistaa, että toimija voi tarkoituksella ja aktiivisesti päättää olla osallistumatta, joka voidaan nähdä myös yhtenä aidon osallistumisen muotona. Ollakseen aitoa osallistumista osallistumattomuuden on oltava vapaaehtoista. Esimerkkinä tällaisesta vapaaehtoisesta osallistumattomuudesta voi olla mm. päätös olla äänestämättä vaaleissa. (M. Siisiäinen 2010, 11–14; 2014, 33–35.) Aidosta osallistumisesta ei ole siis pitkä matka muihin osallistumisen tasoihin, jonka vuoksi kaikki tasot ovat vain ideaalityyppejä ja osallistumista analysoitaessa tulee muistaa huomioida tasojen mahdollinen sekoittuminen.

Aktiivisesta osallistumisesta voidaan melko huomaamattomasti siirtyä passiiviseen, mutta kuitenkin toimijalähtöiseen osallistumiseen. Martti Siisiäinen (2010, 12; 2014, 35–36) kutsuu tätä toista osallistumisen taso mukautuvaksi osallisuudeksi. Mukautuvan osallisuuden ominaispiirteenä osallisuus on ikään kuin itsestäänselvyys eikä sitä kyseenalaisteta. Yksilö siis myöntyy ja mukautuu osallisuuteensa ilman sen suurempaa vastarintaa tai pakottamista. Esimerkkinä mukautuvasta osallistumisesta ovat mm. toimijuus perheissä, naapurustossa tai kyläyhteisössä. Tällaisessa tilanteessa yksilön elinympäristö ikään kuin antaa tietyn toimijuuden, johon yksilö vain sopeutuu. Martti Siisiäisen (2014, 36) mukaan esimerkiksi hyvinvointivaltion rakenteet voivat aiheuttaa tilanteen, jossa yksilö vain mukautuu osallisuuteensa. Universsaalit oikeudet ja hyvin pitkälle suunniteltu yhteiskunta voi jopa passivoittaa yksilöä niin, ettei tämä edes kaipaa aktiivisempaa roolia. Kaikki on ikään kuin tehty hänen puolestaan valmiiksi. Hyvinvointivaltiota voitaisiin kutsua myös symboliseksi valtaksi. Symbolinen valta tarkoittaa sitä, kun toimijoiden sisäistämä maailma sekä hallitsevat rakenteet ohjaavat toimijoiden havainnointia ja tulkintaa ympäröivästä maailmasta (M. Siisiäinen 2010, 18). Hyvinvointivaltiolla on siis valtaa siihen, kuinka toimijat kokevat ympäröivän maailman ja yhteiskunnan, ja samalla se ohjaa yksilöiden toimintaa. Symbolista valtaa on siis yhteiskunnassa hyvinvointivaltion lisäksi muualakin ja se vaikuttaa yksilöihin eri tavoin.

Mukautuvasta osallistumisesta taas ei ole pitkä matka osallistumisen kolmannen tasoon eli pakottamiseen. Osallistumisen neljässä tasossa pakottaminen sijoittuu kohtaan, jossa yhdistyy yksilön passiivisuus sekä se, että motivoivana voimana ei olekaan yksilö itse ja tämän intressit, vaan jokin ulkopuolinen taho. Pakottamista ei välttämättä haluta nähdä osallistumisen muotona etenkin moderneissa demokratioissa, mutta piirteitä siitä on kuitenkin havaittavissa. Kuitenkin esimerkiksi osallisuus tietynlaisiin ryhmiin kuten uskonnollisiin yhteisöihin tai terroristiryhmiin ovat hyviä esimerkkejä pakkovaltaa ja holhoamista käyttävistä tahoista. Myös tietyissä vapaa-ai-kaan tai koulutukseen liittyvissä ryhmissä on havaittavissa näitä piirteitä. Jäsenyys ryhmiin voi tulla perittynä tai se voi olla vapaaehtoinen päätös, mutta sitten jäsenyyttä

ja siihen kuuluvia oikeuksia sekä mahdollisuuksia on kuitenkin rajoitettu yksilöstä ulkopuolisen tahon toimesta. Yksilön toimia rajoitetaan esimerkiksi tiukoilla säännöillä ja rajoilla, ja tämän lisäksi yksilö voi joutua manipuloinnin tai jopa symbolisen väkivallan kohteeksi. Osallisuus näihin pakottamista tai holhoamista harjoittaviin ryhmiin ei aina välttämättä ole negatiivista. Osallisuus voi aktivoida ja voimaannuttaa sekä opettaa jäsenelleen paljon uutta, mutta samalla se altistaa pakkovallalle sekä symboliselle väkivallalle. (M. Siisiäinen 2010, 11; 2014, 36–37.) Tällaisessa tilanteessa yksilö ei varmasti joka kerta edes tajua olevansa manipuloinnin tai pakottamisen kohteena, sillä hän vain passiivisena toimijana on osallisena ryhmässä tai yhteisössä ja oppinut toimimaan siinä halutulla tavalla. Tällaisessa osallisuudessa ja osallistumisessa voi piillä paljonkin riskejä, ja esimerkiksi rikollisjengeissä tai terroristiryhmissä toiminta on kaiken lisäksi lainvastaista.

Neljäs osallistumisen taso voidaan nimetä osallistamiseksi, ja siihen liittyy ulkopuolisen tahon rooli motivoijana, mutta yksilön rooli on pakottamisesta eroten aktiivinen. Tästä on kyse silloin, kun jokin taho, esimerkiksi organisaatio tai poliittinen toimija, haluaa saada yksilön aktivoitumaan, voimaantumaan tai osallistumaan tiettyyn toimintaan. Usein osallistaminen nähdään esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemisenä, mutta myös ihan kansalaisten aktivoimisena. Osallistamisen tarkoituksena on saada yksilö toimimaan itse aktiivisesti, ja tämä usein vaatii suostuttelua ja dialogia aktivoinnin kohderyhmän kanssa. Onnistunut osallistaminen voi johtaa osallistumisen ensimmäiseen tasoon eli aitoon osallistumiseen, jossa yksilö motivoituu itse ja toimii aktiivisesti. Osallistamista pyritään tekemään erilaisin ohjelmin ja projektein, ja tämän vuoksi erilaisilla organisaatioilla voi olla hyvinkin erilaiset tavat osallistaa ja kohdata yksilöitä. (M. Siisiäinen 2010, 11; 2014, 37–38.) Osallistamisen monet mahdollisuudet ja monipuolisuus tulee ottaa huomioon valittaessa oikeita tapoja saada yksilöitä osallistumaan. Osallistamisesta voi olla suurtakin hyötyä yksilöiden aktivoimisessa sekä yhteiskunnan jäsenenä toimimisen ylläpitäjänä, mutta osallistamisen on toimittava vain toimintaan innostajana sekä ohjaajana, eikä pakottajana. Raja osallistamisen ja pakottamisen välillä voi olla hyvin häilyvä.

Osallistumisen muodot ovat hyvin lähellä toisiaan, ja siirtymät niiden välillä voivat tapahtua hyvinkin huomaamatta. Siisiäisenkin esittelemät neljä osallistumisen tasoa edustavat vain ideaalityyppejä, ja todellisuudessa ne sekoittuvat keskenään (M. Siisiäinen 2010, 12). Yksilön rooli voi muuttua ja liikkua eri tasojen välillä. Aktiivinen aito osallistuja voi muuttua passiiviseksi ja jopa apaattiseksi päästyään johonkin toimintaan mukaan. Tämä voi johtua mm. siitä, että erilaisissa ryhmissä ja yhteisöissä valta on kuitenkin keskittynyt tiettyjen ihmisten käsiin, jolloin niin sanottujen rivi-jäsenten on helpompi passivoitua. Osallistamisesta ei ole pitkä matka pakottamiseen ja pakkovallan käyttöön, joten tässäkin tilanteessa yksilön rooli voi vaihtua tasolta toiselle hyvinkin nopeasti ja huomaamatta. Osallistamisesta voi seurata jotain hyvääkin.

Yksilö voi aktivoitua niin paljon, että hänen toimintansa voi muuttua aidoksi osallistumiseksi, jonka seurauksena yksilö voi kokea suuriakin voimaantumisen ja osallisuuden tunteita. (M. Siisiäinen 2014 38–40.) Osallistuessaan esimerkiksi järjestötoimintaan yksilö voi saada paljonkin aikaiseksi ja saavuttaa omia tavoitteitaan sekä tehdä muutosta yhteiskuntaan, mutta samaan aikaan yksilön on hyvä tarkastella koko ryhmän motivaatiota ja intressejä. Monesti herää kysymys siitä, kenen etuja todellisuudessa tavoitellaan. Niin kuin monessa muussakin yhteiskunnan ilmiössä niin myös osallisuudessa on monia puolia. Se tarjoaa valtavasti mahdollisuuksia ja etuja, mutta samalla siinä piilee monia riskejä, jotka on otettava huomioon.

3.1.1 Osallistumisen muutos

Yhteiskunnallisessa keskustelussa osallistuminen liitetään yleensä poliittiseen aktiivisuuteen ja osallisuuteen sekä kansalaisyhteiskunnan toimintaan. Tämän vuoksi painotan tätä näkökulmaa puhuttaessa osallistumisesta tapahtuneesta muutoksesta. Poliittisen osallistumisen sanotaan olevan jonkinlaisessa kriisissä, ja osallistumattomuus koetaan suurena uhkana. Osallistumattomuus nähdään myös usein jonkin tietyn ryhmän, kuten nuorten, ulkomaalaistaustaisten tai pitkäaikaistyöttömien, ongelmana, ja näin ollen heitä erityisesti pyritään aktivoimaan ja osallistamaan erilaisten hankkeiden avulla. Voidaan kuitenkin sanoa, ettei osallistuminen ole niinkään vähentynyt vaan ennemminkin muuttanut vain muotoaan. (Kestilä-Kekkonen ja Korvela 2017, 9; M. Siisiäinen 2010, 8.) Perinteisistä osallistumisen tavoista ollaan siirtymässä uusiin verkostomaisempiin sekä pienempiin päätöksenteon yksiköihin. Pitkäkestoisesta ja voimakkaasta sitoutumisesta ollaan siirtymässä hetkellisempiin sekä heikompaan sitoutumista vaativiin osallistumisen muotoihin. Osallistumisen kentät ovat monipuolistuneet, ja ollaan ikään kuin siirrytty osittain ruohonjuuritason toimintaan. Paikallinen sekä globaali päätöksenteko ovat yhä suuremmassa suosiossa kansallisen päätöksenteon rinnalla. Poliittista vaikuttamista kuvaa nykyään myös henkilökohtaisuus. Yksilön on helpompi nostaa poliittiselle agendalle asioita, jotka eivät välttämättä muuten sinne nousisi. Tavat ja paikat osallistua ovat siis muuttuneet. (Kestilä-Kekkonen ja Korvela 2017, 9–12.)

Yksi perinteisimmistä poliittisen osallistumisen muodoista Suomessa on edelleen äänestämisen vaaleissa. Edustajien valitseminen vaalien kautta muodostaa ytimen edustukselliselle demokratialle, ja etenkin tämän vuoksi äänestysaktiivisuuden tarkastelu on koettu merkityksellisenä. Äänestysaktiivisuudessa on tapahtunut laskua lähes kaikissa läntisissä demokratioissa, mutta Suomessa lasku on ollut erityisen jyrkkää. Syitä tähän on useita, mutta esimerkkeinä voidaan sanoa sukupolvenvaihdos sekä etäänntyminen äänestämisestä ja puolueista. Nuoremmat sukupolvet äänestävät vanhempia ja aiempaa harvemmin, jolloin kokonaisaktiivisuus laskee. Sosiaalinen

paine äänestää ei ole enää niin suuri eikä äänestäminen tunnu samalla tavalla velvoitteelta. On siis helpompaa olla äänestämättä kuin aiemmin. Puolueiden suhteen monella taas voi olla vaikeuksia löytää itselleen selkeimmin sopivaa puoluetta. (Wass ja Wilhelmsson 2009, 22–24, 79–81.) Puolueiden vahva vasemmisto–oikeisto jakauma on jäänyt ikään kuin historiaan, ja puolueet yrittävät houkutella kaikkia äänestäjiä. Jonkun äänestäjän mielestä vasemmistolainen talouspolitiikka on parempaa, mutta samaan aikaan hän on samaa mieltä oikeistolaisesta hyvinvointipolitiikasta. Tarjonta ei siis vastaa kysyntää eli äänestäjä ei löydä itselleen sopivaa puoluetta. (Kestilä-Kekkonen ja Korvela 2017, 12–14.) Hieman jopa vanhanaikaiseen järjestelmään voi olla vaikea kiinnittyä, jonka vuoksi vaikuttamisen ja osallistumisen keinoja aletaan etsiä muualta.

Toinen perinteinen osallistumisen muoto Suomessa on yhdistystoiminta. Yhdistysjäsenyyttä voidaankin kutsua suomalaisen kollektiivisen toiminnan kivijalaksi sekä kolmannen sektorin toimijuuden valtaenemmistöksi. Kansainvälisesti suomalaisten yhdistysosallistuminen on hyvin aktiivista, mutta kuten vaaliosallistuminen niin myös yhdistystoimintaan osallistuminen, ja etenkin aktiivijäsenten määrä, on vähentynyt vuosikymmenten aikana. Etenkin poliittisiin puolueisiin ja yhdistyksiin osallistuminen on vähentynyt merkittävästi, kun taas samaan aikaan esimerkiksi kulttuuriin, urheiluun ja virkistäytymiseen liittyvät yhdistykset kukoistavat. Nämä ei-poliittiset yhdistykset voivat toki politisoida itselleen tärkeitä asioita ja nostaa niitä julkiseen keskusteluun, jolloin niiden rooli hieman muuttuu. (M. Siisiäinen & Kankainen 2009, 93, 119–124.)

Raja poliittisen ja ei-poliittisen yhdistyksen välillä voi olla siis melko huomattavan. Aivan kuten vaaliosallistumisessa niin myös perinteisessä yhdistysosallistumisessa nuorten määrä on laskenut. Nuoret ovat kyllä aktiivisia esimerkiksi urheilu- ja nuorisoseurojen jäsenyyksissä, mutta poliittisiin puolueisiin ja yhdistyksiin osallistuminen on vähentynyt. Vapaa-aikaa vietetään nykyisin muilla tavoin, esimerkiksi internetissä, ja osallistuminen yhdistystoimintaan on yleensä hetkellisempää sekä vähemmän sitoutunutta. Tästä huolimatta voidaan kuitenkin sanoa, että yleisesti yhdistystoiminta on melko aktiivista ja hyvässä tilanteessa Suomessa, sillä suurin osa kollektiivisesta toiminnasta ja yhteisten intressien ajamisesta on keskittynyt juuri vapaaehtoiseen yhdistystoimintaan. (M. Siisiäinen & Kankainen 2009, 99, 112, 130–132.) Yhdistyskentän moniulotteisuus on ilmiönä erittäin laaja ja se myös muovautuu jatkuvasti ajan saatossa, ja voidaankin ehkä sanoa sen kuvaavan kunkin hetken yhteiskunnallista kontekstiaan.

Perinteiset poliittisen osallistumisen muodot ovat siis yhä voimissaan, mutta niiden rinnalle ja osittain jopa tilalle on noussut epämuodollista kansalaistoimintaa. Osallistumisen tavat ja muodot sekä paikat osallistua elävät yhteiskuntien murrok-

nessa. Epämuodollisella kansalaistoiminnalla tarkoitetaan poliittisista puolueista ja virallisista järjestöistä riippumatonta yhteiskunnallista toimintaa. Nykyisin puhutaankin enemmän kaikenlaisista käyttäytymismalleista ja toimista, jotka liittyvät aktiiviseen yhteisön jäsenyyteen. (Stranius 2009, 139–140; Raiskila ja Wiberg 2017, 31.) Osallistumisen uusia muotoja kuvaavat esimerkiksi sanat yksilöllisyys, elämyksellisyys, vastikkeellisuus, helppous, mielekkyys ja projektiluontoisuus. Henkilökohtaiset intressit ajavat yksilöitä toimimaan, ja yksilöt odottavat saavansa jotain takaisin osallistumisestaan. Osallistumisen on oltava mahdollisimman helppoa, jotta ihmisten ajankäyttö olisi mahdollisimman tehokasta, sillä nykyisin ihmisillä on aikaisempaa enemmän vapaa-aikaa sekä muita kiireitä. Osallistuminen keskittyy myös aiempaa enemmän lyhyisiin ja yksittäisiin projekteihin, jotka eivät vaadi pitkäaikaista sitoutumista. Näissä projekteissa osallistuminen tapahtuu löyhien verkostojen välillä, ja yksilöllä voikin olla samanaikaisesti useampia eri lyhytaikaisia ja löyhiä verkostoja, joihin hän kuuluu. (Stranius 2009, 142–143, 147.)

Osallistumisen luonne on siis muuttunut radikaalisti, ja samalla osallistumiselle on löytynyt täysin uusia paikkoja. Uudet teknologiat ovat mahdollistaneet osallistumiselle uusia muotoja ja etenkin verkko-osallistumisen radikaalin lisääntymisen. Perinteiselle osallistumiselle on vaihtoehto myös verkossa, ja samalla internetin avulla voi osallistua täysin uusilla tavoilla. Viestintä on nopeampaa ja se tavoittaa useampia. Verkon välityksellä on mahdollista osallistua erilaisiin keskusteluihin, nostaa itselleen tärkeitä asioita esiin sekä antaa palautetta eri tahoille. Verkko-osallistumista kuvaa hyvin henkilökohtaisuus. Yksilö voi itse päättää, mihin asioihin ottaa kantaa tai mitkä asiat ovat tärkeitä nostaa esiin. Verkko ja erilaiset teknologiat helpottavat sellaistenkin ihmisten osallistumista, jotka eivät muuten välttämättä haluaisi tai uskaltaisi osallistua. Perinteisestä yhteisöllisyydestä on siirrytty verkostomaisuuteen. Verkko-osallistumisen yleistymisen saattaa haastaa perinteisen järjestötoiminnan ja osallistumisen kiinnostavuutta, mutta samalla se tarjoaa lähes kaikille mahdollisuuden osallistua. (Stranius 2009, 147–148, 160, 163; Raiskila ja Wiberg 2017, 36–38.) Digitalisaation myötä osallistumisen saavutettavuus eri ryhmille on lisääntynyt.

Epätavallisen ja uudenlaisen vaikuttamisen keinoissa piilee kuitenkin riski epätasa-arvon syntymiselle sen saavutettavuudesta huolimatta. Ihmisten väliset erot mm. taloudellisissa tai tiedollisissa resursseissa, terveyserot sekä erot käytettävissä olevan ajan suhteen vaikuttavat ihmisten mahdollisuuksiin osallistua. Pahimmillaan se voisi tarkoittaa, että poliittinen osallistuminen olisi vain hyvätuloisten, koulutettujen, terveiden ja paljon vapaata aikaa omaavien ihmisten toimintaa. Lisätäkseen kaikkien mahdollisuutta osallistua, hallinnon tasolla on kehitelty erilaisia demokratiainnovaatioita, joiden tarkoituksena on lisätä ja syventää kansalaisten osallistumista poliitti-

seen päätöksentekoprosessiin. (Kestilä-Kekkonen ja Korvela 2017, 16–17, 20.) Ratkaisuja epätasa-arvon syntymisen ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi kehitellään jatkuvasti, jotta jatkossakin kaikilla olisi yhtäläinen mahdollisuus osallistua.

Tavat osallistua ovat siis monipuolistuneet ja lisääntyneet. Perinteisiä tapoja kuten vaali- ja järjestöosallistumista käytetään edelleen melko aktiivisesti, mutta tiettyjen ryhmien, etenkin nuorten, kohdalla osallistuminen on vähentynyt. Juuri nämä ryhmät ovat erityisesti yhteiskuntien, organisaatioiden sekä muiden toimijoiden osallistamisen kohteena. Perinteisten osallistumistapojen tilalle on tullut uusia tapoja ja paikkoja osallistua. Muutokset ovat pääasiassa seurausta yhteiskunnan muutoksista. Esimerkiksi internetin käytön yleistyttyä myös osallistuminen sen välityksellä yleistyi. Muutokset yhteiskunnassa vaikuttavat mitä todennäköisemmin tulevaisuudessakin tapoihin osallistua, ja luultavasti osallistumisen mahdollisuudet laajenevat entisestään.

3.2 Deliberatiivinen demokratia

3.2.1 Deliberaatio ja deliberatiivinen demokratia käsitteinä

Perinteinen edustuksellinen demokratia ei ole enää entisessä suosiossaan, ja kansalaiset ovat ikään kuin vieraantuneet päätöksenteosta. Ilmiö on havaittavissa ympäri maailmaa, mutta etenkin Suomessa äänestysaktiivisuuden lasku on hyvä osoitus tästä. Tavallisia ihmisiä on siis jotenkin saatava päätöksenteon piiriin. (Niinikoski & Setälä 2012, 262.) Jotain muutosta tilanteeseen on kaivattu siis jo pitkään. 1990-luvulta alkaen demokrateoreettiseen keskusteluun on noussut deliberatiivisen demokratian teorioita. Tätä tilannetta kutsutaankin deliberatiiviseksi käännteeksi ja käännteellä tarkoitetaan demokraattisen keskustelun ja harkinnan roolin kasvua yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Muutos keskustelussa on siinä mielessä suuri, että se eroaa merkittävästi aiemmin vallalla olleista käsityksistä, joiden mukaan demokratian tunnusmerkkejä ovat erilaiset instituutiot kuten vaalit. (Niinikoski & Setälä 2012, 262; Setälä 2013, 79.)

Deliberaatiolla tarkoitetaan harkittua ja punnittua keskustelua ja deliberatiivisessa demokratiassa tätä keskustelua hyödynnetään päätöksenteossa. Olennaista on, että päätöksentekoon tulisi olla mahdollisuus osallistua kaikkien, joita päätettävissä oleva asia koskettaa. Deliberatiivinen demokratia on inklusiivista. (Niinikoski & Setälä 2012, 262–263.) Pirkko Vartiainen (2011, 55–56) listaa useita deliberatiivisen demokratian ominaispiirteitä. Deliberatiivisen demokratian tavoitteena on siis osallistaa mahdollisimman laaja joukko ihmisiä pidempikestoiseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutukseen osallistuvat ihmiset voivat olla hyvinkin erilaisia, mutta heidän välinen

vuorovaikutuksensa perustuu tasa-arvoisuuteen sekä vapaaehtoisuuteen. Mielenpitojen tukena ja taustalla on oltava riittävästi informaatiota, jotta jokaisella on mahdollisuus muodostaa oma kantansa asiaan. Toiminta on oltava läpinäkyvää sekä vaikuttavaa. Yksilön motivaatiota osallistua lisää huomattavasti se, jos keskustelusta syntyneet mielipiteet otettaisiin huomioon päätöksenteossa. Deliberatiivisen demokratian keskeisin teoreetikko Jürgen Habermas korostaa, että päätöksenteossa on otettava huomioon vapaiden ja tasa-arvoisten ihmisten välinen keskustelu, jossa argumentteja punnitaan vain ja ainoastaan niiden ansioiden perusteella, ja jonka seurauksena saavutetaan jonkinlainen konsensus käsiteltävästä asiasta. Tämän kansalaisyhteiskunnassa muodostetun julkisen mielipiteen tulee siis olla vaikuttava ja osa poliittista päätöksentekoa, sillä Habermasin mukaan keskustelu on niin sanotusti ainoa keino yhteiskunnan kehittämiseksi. (Setälä 2013, 81–83, 85; Weinstock & Kahane 2010, 4.)

Deliberaation terminologia on hyvin moninaista, joten myös määritelmiä ja tulkintoja on paljon erilaisia. Osa käyttää deliberaation termiä vain silloin, kun todella päätetään jotain eikä missä tahansa keskustelussa. Deliberaatiossa voi olla myös erityyppisiä suuntauksia. Silloin, kun päätöksenteossa on tehtävä jokin sitova päätös, voidaan käyttää valtuutetun deliberaation käsitettä. Silloin, kun sitovaa päätöksentekopakkoa ei ole vaan päätös tehdään neuvoksi päättäjille, voidaan käyttää konsultoitavan deliberaation käsitettä. Julkisen deliberaation käsitettä taas voidaan käyttää silloin, kun kyseessä on keskustelutilanne, joka on avoin kaikille halukkaille. Määritelmä voi olla myös hyvin kontekstisidonnaista, ja se voi elää ajasta ja paikasta riippuen. Esimerkiksi Etelä-Amerikassa deliberaation käsitteellä tarkoitetaan melko erilaista tilannetta Eurooppaan verrattuna. (Steiner 2012, 7–9.) Deliberaatiolla ei siis ole vain yhtä määritelmää, mutta se ei ole ainoa ongelma käsitteen kanssa. Käsite on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä.

Deliberatiivisen demokratian on siis sanottu olevan inklusiivista, mutta tietyissä tilanteissa sitä voidaan kutsua myös eksklusiiviseksi. Kaikkien halutaan osallistuvan, mutta entä jos henkilöllä ei ole riittävästi tietoja tai taitoja osallistua. Ilman riittävää tietotaitoa ei henkilöllä ole valmiuksia osallistua keskusteluun ja tällöin hän jää siitä ulkopuolelle. Tärkeää on siis osallistujien kompetenssi. Aiheeseen liittyvän informaation on oltava ymmärrettävää ja osallistumisen tilan tulee olla kaikille saavutettavissa. (Niinikoski & Setälä 2012, 263; Vartiainen 2011, 62.) Vaikka deliberatiivisen demokratian on tarkoitus osallistaa ihan tavallisia ihmisiä, voi tietyissä tilanteissa tulla eteen tilanne, jossa deliberatiivinen demokratia onkin hyvin eliittijohtoista. Tämä voi tapahtua juuri silloin, kun tavallisilla ihmisillä ei ole riittävää tietoa asiasta osallistuakseen ja tämän seurauksena vain tarpeeksi pätevät ihmiset ottavat osaa keskusteluun. On myös ajateltu, että tarpeeksi laadukas demokraattinen keskustelu on mahdollista vain tietyissä suljetuissa tilanteissa, kuten parlamenteissa ja tällöin keskustelu myös keskittyy hyvin rajattuun joukkoon ihmisiä. (Setälä 2013, 84–84.) Kiistaa on syntynyt

myös kysymyksestä, että millainen oikeutus keskustelun argumenteilla tulee olla. Onko niiden ainoastaan oltava rationaalisia vai hyväksytäänkö myös hieman tarinallisemmat ja vapaammat argumentit? (Steiner 2012, 9–11.) Deliberatiivinen demokratia ei siis olekaan välttämättä joka tilanteessa kovin avoin ja hyväksyvä prosessi.

Kritiikkiä synnyttää myös ilmiö, joka on usein havaittavissa deliberatiivisen demokratian prosesseissa. Yksi kulmakivistä on julkisen tilan periaate, jolla tarkoitetaan sitä, että keskustelu on ilmapiiriltään vapaata, perustuu runsaaseen informaatioon sekä vapaaehtoisuuteen. Prosessin täytyy siis tapahtua sekä fyysisesti että henkisesti julkisessa tilassa. Usein kuitenkin deliberatiivisen demokratian prosessi lähtee liikkeelle ylhäältä alaspäin jonkun tahon valtuuttamana. Jollakin on tarve kuulla tavallisia kansalaisia, ja tämän vuoksi he käynnistävät osallistamisen. Monesti tällä järjestäjätaholla on kuitenkin joku intressi taustalla ja samalla heillä on myös valta päättää, keitä osallistujiksi halutaan ja näin ollen pyydetään. Prosessin uudistamiseksi sekä todellisen vapaan ja tasa-arvoisen deliberaation mahdollistamiseksi tarvitaan myös alhaalta ylöspäin eteneviä projekteja. (Vartiainen 2011, 57; Niinikoski & Setälä 2012, 264–265, 275.) Kansalaislähtöinen vaikuttaminen on juuri tällaista.

Esimerkkinä tällaisesta deliberatiivisesta demokratiaprosessista ovat muun muassa kansalaisfoorumit. Niihin kutsutaan ihmisiä, ja pyrkimyksenä on saada osallistujiksi edustava ryhmä jonkin tietyn viiteryhmän tai alueen edustajia. Ajatus siitä, että vapaaehtoisuuteen perustuvalla osallistamisella saataisiin aikaan haluttua ja tarvittavaa osallistumista, voi olla epärealistinen tavoite. Avoin osallistumismahdollisuus ei useinkaan luo edustuksellisuutta ja tästä seuraa tilanne, jossa jo valmiiksi aktiiviset ihmiset osallistuvat eli oikeastaan he, joita tavoitellaan osallistujiksi eivät osallistu. Foorumit harvemmin ovat kuitenkin kovin vaikuttavia vaan toimivat vain päätöksenteon tukena, ja tämä saattaa vähentää huomattavasti osallistujien motivaatiota. Positiivisena puolena kansalaisfoorumit ja niissä käydyt keskustelut kuitenkin laajentavat osallistujien näkökulmia, joten täysin tyhjin käsin he eivät jää. (Niinikoski & Setälä 2012, 263–264.)

Deliberatiivisessa demokratiaprosessissa keskustelun tulee siis olla avointa ja vapaata, mutta kuuluvatko kaikenlaiset argumentit deliberaatioon. Esimerkiksi loukkaukset tai rasismi eivät kuulu hyviin tapoihin, mutta tuleeko niitä kuulla deliberatioprosessissa. (Steiner 2012, 10.) Kuka tällaisessa tilanteessa sitten on se, joka määrittelee sopivat ja ei-sopivat argumentit? Etenkin jos keskustelijat ovat tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden niin kuin deliberaatioon kuuluu. Pääasiassa kuitenkin deliberatiivisella demokratialla on positiivisia vaikutuksia, sillä annettaessa tavallistenkin ihmisten osallistua, lisää se uusien ideoiden määrää politiikassa. Deliberatiivisesta demokratiasta on tullut osa arkipäivän politiikkaa, jotta tavallisetkin kansalaiset pääsisivät osallistumaan ja päätökset saisivat näin ollen lisää legitimitettiin tuekseen.

(Steiner 2012, 26.) Deliberatiiviseen demokratiaprosessiin osallistuminen on meidän kaikkien, jos ei nyt velvollisuus, niin ainakin oikeus.

3.2.2 Deliberatiivinen demokratia käytännössä

Osallistuminen deliberatiiviseen demokratiaprosessiin voi vaikuttaa melko yksinkertaiselta. Vaatimuksena on vain osallistua keskusteluun, argumentoida, kuunnella muita ja loppujen lopuksi löytää jokin yhteinen ratkaisu sekä toivoa, että sillä todella on vaikutusta päätöksentekoon. Kuitenkin osallistumisessa tulee huomioida monia eri asioita sekä omata melko paljon tietoa ja osaamista, jotta lopputulos on toivotunlainen. Prosessi on hyvin monitahoinen ja jopa herkkä epäonnistumaan, joten osallistujan lisäksi myös järjestäjän tulee olla tietoinen deliberatiivisen prosessin ominaispiirteistä. Tässä luvussa aion käydä läpi hieman tarkemmin deliberatiivisen prosessin luonnetta ja pohtia niitä erityisesti käytännön kannalta. Olen valinnut tarkasteluni kohteeksi muutamia mielestäni tärkeimpiä ominaisuuksia.

Monesti deliberatiivinen prosessi lähtee liikkeelle, kun jollakin taholla on tarve kuulla tavallisia kansalaisia päätöksenteon yhteydessä. Toki päätös ryhtyä prosessiin voi lähteä myös kansalaisten omasta tarpeesta ja halusta vaikuttaa. Kun päätös aloittamisesta on tehty, tulee tietenkin suunnitella, kuinka se toteutetaan. Ketä halutaan kuulla? Miten valinta osallistettavien välillä tehdään? Kuinka prosessi käytännössä järjestetään? Deliberatiiviseen demokratiaprosessiin voidaan liittää kuusi eri ominaispiirrettä. Nämä ominaispiirteet ovat julkinen tila, kollektiivinen toiminta, tiedon välittäminen, tilivelvollisuus, meta-analyysi ja synteesi. Yhdestä prosessista ei tarvitse löytyä näitä kaikkia ominaispiirteitä, mutta pääasia on, että ainakin osa niistä on otettu huomioon. (Vartiainen 2011, 57.) Vartiainen (2011, 57) mukaan julkinen tila tarkoittaa paikan sekä ilmapiirin julkisuutta. Keskustelun tulee olla vapaata ja perustua monipuoliseen informaatioon. Toiminnasta on saatava kollektiivista eli argumentoitavaa ja aktiivista. Toiminnan tavoitteena on kollektiivinen ymmärrys, jonka seurauksena tuloksien toivottu päämäärä on päätöksenteon vaikuttimena. Toiminnan on siis oltava tilivelvollista. Prosessia tai sen vaiheiden yhteyksiä voidaan arvioida jälkikäteen meta-analyysissä tai synteessissä. Prosessin on siis oltava sujuva ja eteenpäin etenevä sekä siihen on pystyttävä kohdistamaan arviointia ja jopa kritiikkiä.

Ihmisten mielipiteitä voidaan kysellä ilman deliberaatiotakin erilaisin kyselyin ja mielipidemittauksin, mutta tällaisia mielipiteitä voidaan kutsua ikään kuin raaoiksi. Vasta, kun tiedostetaan vastakkaiset mielipiteet ja niitä punnitaan, voidaan mielipidettä sanoa jalostuneeksi. Jotta deliberaatio olisi mahdollisimman onnistunut, tulee järjestäjien miettiä keskustelun laadun lisäksi myös keskustelevalle ryhmälle muodostamista. Mikäli kansalaiset itse muodostavat ryhmän ja päättävät itse osallistua, ovat he mahdollisesti hyvin motivoituneita, mutta ryhmä ei ole kovin edustava. Mikäli tavoitellaan edustavuutta ja onnistunutta deliberaatiota tulee ryhmän jäsenet valita

otannalla tai sitten tulee osallistaa aivan kaikki kansalaiset. (Fishkin 2010, 199–206.) Käytännössä siis tulee miettiä todella tarkasti, että kuinka prosessi järjestetään, jotta sen lopputulos on haluttu, ja jotta sitä voidaan kutsua deliberatiiviseksi. Kaikki prosessit ovat toki uniikkeja, ja niin kuin jo aiemmin totesin, eri konteksteissa myös deliberatiivinen demokratiaprosessi määritellään eri tavoin. Mikäli halutaan ulkoista validiutta, täytyy tulokset pystyä yleistämään suurempaan joukkoon ihmisiä, mutta mikäli haetaan sisäistä validiutta, tulee prosessin olla laatustandardien mukainen eli deliberatiivinen (Fishkin 2010, 205).

Onnistuminen ei kuitenkaan ole ainoastaan järjestäjistä kiinni. Deliberatiivisen demokratian prosessi asettaa paljon vaatimuksia myös yksilölle. Suvaitsevaisuus, vastavuoroisuus ja kohteliaisuus ovat esimerkkejä ominaisuuksista, joita yksilöltä vaaditaan. Yksilöillä on monesti hyvin vahvat arvomaailmat, jotka saattavat voimakkaasti erota toisistaan ja olla jopa täysin vastakkaisia. Kun moniarvoisuus taas on deliberatiivista demokratiaa kuvaava termi, luo se haasteita erilaiset arvomaailmat omaavien yksilöiden väliselle keskustelulle ja deliberaation toteutumiseksi. Suvaitsevudella yksilö ymmärtää, että hänellä omanlaisensa arvomaailma ja muilla omansa, eivätkä nämä arvomaailmat aina välttämättä kohta. Tästä huolimatta kunnioitus muita kohtaan säilyy vahvana. Kohteliaisuudella tarkoitetaan taitoa etäännyttää itsensä omasta arvokuplasta, jotta voi kohdata muut ihmiset. Omia ulostuloja omista arvoista tulee ehkä hieman rajoittaa, mikäli ne saattavat olla loukkaavia toisia kohtaan. Omista arvoista puhumista ei tarvitse siis kieltää tai lopettaa, mutta oman viiteryhmä ulkopuolella ehkä hieman rajoittaa. Vastavuoroisuudella taas tarkoitetaan ymmärrystä siitä, mitä toiselta osapuolelta voi edes keskustelussa odottaa, jos hänellä on täysin vastakkainen arvomaailma. (Milot 2010, 22, 27–32.) Monia ominaisuuksia siis vaaditaan, mutta mistä näinkin vaativia taitoja on mahdollista oppia.

Koulujen rooli deliberatiivisen kulttuurin luojana on merkittävä. Koulussa lapsia ja nuoria opetetaan kuuntelemaan ja kunnioittamaan muita sekä kehittelemään itse uusia mielipiteitä. (Steiner 2012, 50.) Koulu toimii kasvattajana kodin ohella. Ilman koulun antamia keskustelutaitoja erilaisten ihmisten välille, olisi kodin vastuu kasvatuksesta entistäkin suurempi. Tästä voisi syntyä haasteita ajatellen avointa, tasa-arvoista ja vastaanottavaa keskustelua, sillä yleensä kotoa opittu identiteetti on hyvin vahva ja se saattaa sisältää hyvinkin voimakkaita uskonnollisia tai moraalisia arvoja, joista keskusteleminen olisi melko haastavaa ilman oikeanlaisia oppeja. Koulu luo siis oikeanlaista kulttuuria avoimelle ja argumentoivalle keskustelulle ja tämän lisäksi koulun tehtävä on luoda sopiva ilmapiiri, jossa keskusteluun osallistuminen tuntuu luontevalta. Ilman sopivaa ilmapiiriä moni lapsi tai nuori saattaa kokea osallistumisen lähes mahdottomaksi esimerkiksi ujouden tai liian vähäisen tiedon vuoksi. Tärkeänä nähdään myös yksilön itsekseen tekemä henkilökohtainen deliberaatio. Henkilökohtaisella deliberaatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö pohtii eri argumentteja

omassa päässään, puntaroi niitä ja muodostaa mahdollisesti uusia mielipiteitä. Tällainen tilanne saattaa syntyä ihan vain normaalissa ajatteluprosessissa tai esimerkiksi kirjaa lukiessa, jolloin keskustelua käydään kirjailijan kanssa. (Milot 2010, 22–23; Steiner 2012, 50–51.) Kaikenlainen deliberatiivinen keskustelu, tapahtui se sitten yksin tai ryhmässä, kehittää varmasti yksilön ajattelua.

Deliberatiivinen prosessi ei ole mahdollinen, jos olosuhteet eivät ole oikeanlaiset. Deliberatiivinen prosessi harvemmin kuitenkaan lähentelee ideaalin määritelmää ja sen laatu voi vaihdella paljonkin prosessin aikana. Kaikkien elementtien ei siis tule olla esillä koko aikaa tai samanaikaisesti. Pääasia, että elementit näkyvät jossain vaiheessa. Joissakin tilanteissa esimerkiksi autenttisuus on tärkeintä, joissakin taas esimerkiksi rationaalisuus ja kunnioitus ja joissakin tilanteissa taas vapaus osallistua ja konsensushakuisuus. (Steiner 2012, 183–185.) Konteksti vaikuttaa vahvasti siihen, millaisia vaatimuksia prosessille asetetaan.

Kun prosessi on saatu käyntiin halutulla tavalla ja kansalaisia on saatu osallistettua, alkavat vaatimukset kohdistua deliberatiivisen demokratiaprosessin tuloksiin ja seurauksiin. Deliberaation seurauksista on paljon erilaisia näkemyksiä. Osa näkemysistä kyseenalaistaa myös sen, onko deliberaatiosta oikeastaan mitään hyötyä. Yleisimpiä ajatuksia deliberaation ansioista ovat muun muassa sen rooli tietouden lisääjänä, mielipiteiden muokkaajana parempaan suuntaan, poliittisten päätösten legitimitetin lisääjänä ja väärinymmärrysten selventäjänä. Joidenkin mukaan deliberaatio parantaa päätösten ja keskustelun laatua, kun taas toisten mielestä julkisen keskustelun riskinä on juuri laadun heikkeneminen. Tämän lisäksi nähdään, että deliberaatio pakottaa ihmiset väittelemään ja keskustelemaan asioista yleisen edun nimissä oman edun ajamisen sijaan. (Steiner 2012, 219–2020; Chambers 2010, 79–80.)

Deliberaation seuraukset ovat niin poliittisen päätöksenteon kuin ihmisten osallisuuskokemuksen kannalta monesti positiivisia. Tulee kuitenkin muistaa, että julkinen kansalaisten osallistaminen saattaa joskus olla näennäistä, jonka avulla järjestäjätaho pystyy vain sanomaan osallistaneensa kansaa. Tämän lisäksi tulee muistaa, että vaikka kaikilla on oikeus osallistua, on yksilöllä myös oikeus kieltäytyä osallistumasta. Tästä kertoo esimerkiksi äänestämättömyys vaaleissa. Monesti hyödyllisempää olisi vain hyväksyä, että yksinkertaisesti kaikkia ei ole mahdollista osallistaa ilman pakottamista. (Steiner 2012, 32–33, 56; Chambers 2010, 89.) Jokaisen ihmisen osallistumista tärkeämpää on, että ne, jotka osallistuvat ovat mahdollisimman hyvä edustus koko kansasta.

Tärkeää on myös ymmärtää, että aina osallistumisen ei edes tarvitse olla deliberatiivista. Esimerkiksi lakkoihin tai mielenilmauksiin osallistuminen voi olla hyvinkin vaikuttavaa, vaikkei niissä deliberatiivisia piirteitä olekaan. Yleinen keskustelu ja muiden ihmisten mielipiteiden kuunteleminen eivät myöskään automaattisesti tar-

koita sitä, että keskustelussa päädyttäisiin kaikkia miellyttävään ratkaisuun, eikä yksittäiseen kysymykseen vastaaminen yleensä ratkaise koko ongelmaa. (Richardson 2010, 188–189; Steiner 2012, 55.) Deliberatiiviseen demokratiaprosessiin liittyy siis paljon sääntöjä ja vaatimuksia, mutta toisaalta sen seurauksista voi olla paljonkin hyötyä. Ei kuitenkaan ole mitenkään yksinkertainen tehtävä järjestää todellisuudessa vaikuttavaa ja edustavaa prosessia, johon myös osallistujat ovat tyytyväisiä. Onneksi toimintamalleja ja prosesseja pystyy kehittämään jatkuvasti, jotta tulevaisuudessa deliberatiivinen demokratia voisi olla mahdollisimman vahavana päätöksenteon tukena.

3.2.3 Nuoret deliberatiivisen demokratian osallistujina

Deliberatiivisen demokratiaprosessin yhtenä suurimpana kysymyksenä on, kuinka ihmisiä saadaan osallistettua. Se on yleisestikin jo haastavaa, mutta etenkin joidenkin väestöryhmien kohdalla vieläkin haastavampaa. Tällaisia haastavampia osallistettavia ryhmiä voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajat, ikäihmiset tai nuoret. Omassa tarkastelussani aion keskittyä nuorten tilanteeseen, sillä heidän passiivisuudestaan ollaan yleisesti yhteiskunnassa melko huolissaan. Eri ihmisryhmien passiivisuudesta tulee jatkossakin olla huolissaan, sillä mikäli riittävää edustavuutta kansasta ei saada osallistumaan, on vaarana vallan keskittyminen poliittista tai taloudellista valtaa omaavalle eliitille (Raisio 2014, 141).

Osallistuminen deliberatiiviseen demokratiaan on hyvin epätasaista. Suosituinta osallistuminen on keski-ikäisten koulutettujen miesten keskuudessa. (Steiner 2012, 49.) Tämä jättää ulkopuolelleen aika monta erilaisissa elämäntilanteissa olevaa ihmisryhmää, eikä ole ihme, ettei nuoria välttämättä edes kiinnosta ryhtyä osallistumisprosessiin, mikäli enemmistö osallistujista, ja näin ollen myös mielipiteen muodostajista, on aivan eri viiteryhmään kuuluvia. Jotain ratkaisuja on siis keksittävä, jotta normaalisti päätöksenteosta ulkopuolelle jäävät pääsevät mukaan. Yksi ratkaisuehdotuksista on väestöryhmäkohtainen deliberaatio.

Väestöryhmäkohtaisella deliberaatiolla tarkoitetaan väestöryhmissä (esim. ikäihmiset, nuoret) tai vielä homogeenisimmissä ryhmissä (esim. palvelukodissa asuvat ikäihmiset, syrjäytyneet nuoret) tapahtuvaa deliberaatiota. Tarkoituksena on siis osallistaa marginaaliin jääneitä ryhmiä ja onkin todettu, että marginaaliin jääneitä ihmisiä edustavat parhaiten he itse. Väestöryhmäkohtaisella deliberaatiolla on monia etuja. Marginaaliin kuuluvien ihmisten osallistaminen lisää heidän voimaantumisen kokemustansa sekä tasa-arvoa ja vaikutusmahdollisuuksia. Osallistumisen on myös todettu lisäävän kiinnostusta yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja halua osallistua uudelleen. Jotta motivaatio kuitenkin säilyisi myös jatkossa, tulee osallistumisella jotakin vaikutusta päätöksentekoon. (Raisio 2014, 141–142, 145.) Suhteellisen pienellä vaivannäöllä on siis mahdollista aktivoida ennen melko passiivisiakin ihmisryhmiä ja vahvistaa heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan.

Deliberatiivisen demokratiaprosessin tulisi olla inklusiivista eli mahdollistaa kaikkien ihmisten osallistuminen. Väestökohtaisessa deliberaatiossa näin ei kuitenkaan ole, sillä osallistamisen kohteena on vain pieni väestön osa. Inklusiivisuuden voidaan nähdä kuitenkin toteutuvan tietyssä mielessä, kun väestöryhmän osallistamisen onnistuminen lisää heidän haluansa osallistua uudelleen. (Raisio 2014, 141.) Tämän uudelleen osallistumisen ei välttämättä tarvitse tapahtua enää vain oman viiteryhmän kesken, vaan kokemusta voidaan lähteä hakemaan kaikille avoimista ryhmistä. Tällöin aiemmin osallistumattomasta ihmisestä voi tulla aktiivinen osallistuja. Niin kuin kaikissa deliberatiivisen demokratian prosesseissa niin myös väestöryhmäkohtaisessa deliberaatiossa piilee riskejä. Väestöryhmäkohtaisessa deliberaatiossa ryhmät ovat hyvin homogeenisiä, jonka vuoksi näkökulmat saattavat jäädä hyvin yksipuolisiksi, kun jo lähtötilanteessa vasta-argumentit saattavat puuttua. Tästä saattaa seurata ryhmäpolarisaatiota, jonka vuoksi koko kansan yhteisen mielipiteen löytäminen voi olla haastavaa. Väestöryhmäkohtaisessa deliberaatiossa ongelmana voi myös olla vaikuttavuuden mahdollinen heikkous sekä näennäisyys. (Raisio 2014, 141–142.) Kaikessa osallistavassa toiminnassa on omat haasteensa ja riskinsä, mutta mikäli väestöryhmäkohtaisella deliberaatiolla on mahdollista lisätä osallistumisaktiivisuutta yleisesti, tulee sitä edistää mahdollisimman paljon. Yhteiskunnasta voidaan näin tehdä pienin askelin yhä deliberatiivisempi.

Jokaisella väestöryhmällä on omat erityispiirteensä, ja nuoretkin ovat ryhmänä ominaisuuksiltaan hyvin muista eroava. Se, miten deliberaatio nuorten kohdalla onnistuu, riippuu toki myös olosuhteista. Se, mikä on paras olosuhde deliberaatiolle riippuu paljon kontekstista eli ajasta ja paikasta, jossa prosessi tapahtuu. Prosessin aikana myös yksilöt voivat oppia ja luoda itse prosessista deliberatiivisen, mikäli olosuhteet ovat siihen otolliset. (Steiner 2012, 217.) Yhtenä erityispiirteenä nuorten kohdalla voi varmasti mainita internetin erittäin sujuvan käytön ja suhteellisen hyvän median tuntemuksen. Internetin ja median rooli nuorten osallistamisessa voisi tulevaisuudessa ollakin yksi merkittävimmistä. Yleisesti median merkitys tiedonvälittäjänä on suuri, ja tässä suhteessa medialla on myös paljon valtaa siinä, millaista informaatiota se tarjoaa ihmisten keskusteluiden pohjaksi. Media tarjoaa alustan poliittiselle keskustelulle, mutta valitettavasti nykyisin deliberaatio on tästä aika kaukana. Mediassa näkee lähinnä poliitikkojen välisiä painiotteluita, joissa ei ole luultavasti edes tavoitteena löytää yhteisiä ratkaisuja asioihin, vaan korostaa omia näkemyksiä ja paremmuutta suhteessa muihin. (Steiner 2012, 167, 179–181.)

Median ja internetin merkitys deliberaation näkökulmasta painottuukin lähinnä niiden tarjoamille keskustelualustoille, joissa tavalliset kansalaisetkin pääsevät ääneen. Internetin keskustelupalstoilla kommunikaatio on synkronoimatonta eli siihen voi osallistua silloin, kun itselle parhaiten sopii. Internet mahdollistaa myös paikka-

riippumattoman kommunikaation. Toki monien mielestä vain aito kasvokkain tapahtuva kommunikaatio on aitoa ja toivotunlaisen lopputuloksen tuottavaa. Tämän lisäksi internetissä kommunikaatio on pääasiassa tekstipohjasta, jonka seurauksena keskustelussa niin tärkeät ilmeet ja eleet jäävät kokonaan pois. (Fishkin 2010, 201; Steiner 2012, 182.) Kuitenkin nyt koronapandemiankin myötä etätyöskentely ja oikeastaan lähes kaiken hoitaminen etäyhteyksien avulla on vain entisestään lisääntynyt. Tämä on tarkoittanut myös osallistamisen siirtymistä hoidettavaksi ainakin osittain internetin välityksellä. Aiemmin puuttunut face-to-face kommunikaatio on tullut osaksi myös internetmaailmaa. Internet on myös nuorille hyvin luonnollinen alusta toimia, joten tietyissä tilanteissa heidän voi olla jopa helpompi osallistua deliberaatio-prosessiin internetin välityksellä. Uudenlaisia kanavia deliberaation toteuttamiseksi tulee hyödyntää tulevaisuudessa, jotta mahdollisimman moni pääsee niiden piiriin ja osalliseksi yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Yhteiskunnan eriarvoisuus ja erinäisten ryhmien marginalisoituminen ovat arkipäiväisiä ilmiöitä, ja tämän vuoksi onkin oltava tarkkana, ettei deliberatiivisen demokratian prosessit muodostu vain hyvin koulutetun keskiluokan etuoikeudeksi (Raisio 2014, 155). Tähän yhtenä hyvänä ratkaisuna on väestöryhmäkohtainen deliberaatio, jolla saadaan innostettua uusia ryhmiä osallistumaan päätöksentekoon. Nuoria tulee kannustaa omana ryhmänään, jotta heille tulee luottamus siihen, että heidän mielipiteitään arvostetaan. Nuorilla on varmasti halua vaikuttaa, kunhan heille tarjotaan vain sopivat väylät siihen. Nuoret tulee ottaa tosissaan ja heitä tulee aliarvioimisen sijaan kunnioittaa tasa-arvoisina osallistujina.

Omassa tutkimuksessa aion tarkastella osallistamisen muutosta informaalimpaan muotoon sekä siirtymistä verkkoon. Tämän lisäksi keskityn omassa tutkimuksessa erityisesti väestöryhmäkohtaisen deliberaation käsitteeseen ja siihen onko se käyttökelpoinen tarkastelemissani maakuntaohjelmien valmistelussa.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen aineistoni ja tutkimusmenetelmäni. Kerron ensin, millainen aineiston keruutilanteeni oli, jonka jälkeen esittelen haastattelua ja teemahaastattelua menetelminä. Esittelen myös haastattelurungon, haastateltavien valinnan sekä haastattelujen toteutuksen. Tämän jälkeen kuvailen tarkemmin, millaisen aineiston olen kerännyt, miten olen saattanut sen tutkittavaan muotoon ja miten olen aineistoa analysoinut.

4.1 Aineiston keruu teemahaastattelulla

Tutkielmani tarkoituksena on tarkastella osallistajien kokemuksia nuorten osallistamisesta Etelä-Karjalan maakuntaohjelmaprosesseissa. Tavoitteenani on nimenomaan saada selville nuorten osallistamisprosessin ominaisuudet ilmiönä, prosessin syntyhistoria sekä sen kehitystarpeet.

Kiinnostus toimijoiden eli tässä tapauksessa osallistajien kokemuksia kohtaan puoltaa kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimukseni tavoitteena on tarjota tietyille ryhmälle mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan. (Hakala 2018, 22.) Aineiston keräämiseen olen valinnut teemahaastattelun. Yleisesti haastattelu menetelmänä toimii monenlaisissa tutkimuksissa. Haastatteleamalla on mahdollista valita tutkimukseen henkilöitä, joilla tiedetään olevan kokemusta tai tietoutta tarkasteltavasta ilmiöstä. Tätä kutsutaan harkinnan varaiseksi näytteeksi. Menetelmänä haastattelu tarjoaa mahdollisuuden myös ei-kielellisten viestien tulkintaan, kuten kehonkielen sekä ilmeiden tulkintaan. (Puusa 2020, 101–102.) Teemahaastattelussa on ennalta määrätty tietyt aihealueet eli teemat, joiden avulla keskustelu etenee. Valmiita kysymyksiä, jotka esitettäisiin tietyssä järjestyksessä kaikille ei ole, vaan eri teemoja voi käydä halumassaan järjestyksessä ja haluamallaan painotuksella haastateltavan kanssa. Tämä

erottaa teemahaastattelun strukturoidusta haastattelusta. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 29–30.)

Teemahaastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi siitä syystä, että tutkimuksen tarkoituksena on antaa haastateltavien kertoa mahdollisimman vapaasti ja keskustelunomaisesti omista osallistamiskokemuksistaan, eikä tarkoituksena ole juurikaan ohjalla haastateltavia, saati ohjalla heidän ajatuksiaan. Kyse ei siis ole yksityiskohtaisten kysymysten esittämisestä, vaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Teemat ovat luomassa rakennetta, jonka avulla on helpompi pysyä tiettyjen raamien sisällä avointa haastattelua paremmin. Keskustelu ei ajaudu tutkimuksen kannalta liian epäolennaisiin asioihin, mutta samalla tutkittaville annetaan vapaus kertoa omista näkemyksistään juuri niin kuin he itse ne kokevat. Tutkittavien ääni pääsee teemahaastattelussa helpommin kuuluviin. Teemahaastattelua tehtäessä kuitenkin oletetaan, että haastattelija ja haastateltavat puhuvat ikään kuin samaa kieltä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan on perehdyttävä tutkittavaan aiheeseen ja haastateltavien kokemusmaailmaan mahdollisimman huolellisesti. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 48; Puusa 2020, 108.)

Teemahaastattelu siis sopii tilanteisiin, joissa tutkittavilta halutaan kuulla suhteellisen vapaasti omia kokemuksia ja näkemyksiä jostakin tietystä ilmiöstä, mutta haastattelun etenemistä voidaan tarvittaessa ohjata hieman haluttuun suuntaan. Yleisesti haastattelulla kuin myös teemahaastattelulla on kuitenkin myös omat haasteensa. Asiat, jotka ovat haastattelun etuja saattavat yhtä lailla olla sen haittoja. Teemahaastattelun etu on joustavuus ja haastateltavan vapaus kertoa kokemuksistaan vapaasti. Haastattelijalta vaaditaan kuitenkin kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä ennen haastatteluiden toteuttamista. Mikäli haastattelijalle ei ole ennakoon kokemusta asiasta, tulee hänen nähdä jonkun verran vaivaa, jotta hän kykenee pitämään haastattelut. Haastattelua pidettäessä täytyy varautua siihen, että siihen kuluu aikaa. Haastateltavien etsiminen, haastattelujen suunnittelu ja toteuttaminen vievät paljon aikaa ja vaivaa. Tämän lisäksi vapaamuotoisten teemahaastatteluiden litterointi on yleensä hyvin aikaa vievää. Laadullisen aineiston ja etenkin vapaamuotoisen teemahaastatteluaineiston analyysi ja tulkinta voi olla haastavaa, sillä valmiita malleja ei ole. Tämä luo vapautta esimerkiksi analyysia tehdessä, mutta samalla saattaa hankaloittaa esimerkiksi aloittelevan tutkijan tai opinnäytetyöntekijän prosessia. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 35.)

Haastattelurunkoa suunniteltaessa tulee ottaa tiettyjä asioita huomioon. Haastattelun tavoitteena on kuitenkin kerätä riittävästi tietoa, jotta on mahdollisuus vastata tutkimuskysymyksiin. Tämän vuoksi teemahaastattelunkin teemoja sekä kysymyksenasetteluja tulee kehittää tarpeeksi pitkälle. Toisaalta tietynlainen liikkumavara sekä joustavuus ovat teemahaastattelun ominaisuuksia, joten liian rajoittavaksi haastattelurunko ei saa mennä. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 103.) Oma haastattelurunkoni

(liite 1) jakautuu kolmeen eri teemaan, jotka pääasiassa ohjaavat keskustelua. Jokainen teema kuitenkin sisältää muutamia tarkentavia kysymyksiä, joita haastattelun aikana on mahdollista esittää, mikäli ne eivät muuten nouse esiin. Useat tutkijat ovat sitä mieltä, että teemojen tulee perustua tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen, mutta samalla on todettu, ettei se aina ole välttämätöntä, saati edes mahdollista (Puusa 2020, 107).

Haastattelurunkoni ensimmäisen teeman (osallistamisen suunnittelu) avulla pyritään selvittämään yleisesti osallistamisprosessin vaatimuksia, mutta samalla ehkä ymmärtämään nuorten erityisyyttä osallistettavana ryhmänä. Teeman kaksi (itse osallistaminen) tarkoituksena on saada selville osallistajien kokemuksia itse osallistamisprosessista ja sen mahdollisista muutoksista tai haasteista. Kolmannen teeman (kokemukset osallistamisen jälkeen) tarkoitus on pohtia tilannetta osallistamisen jälkeen sekä nostaa esiin mahdollisia kehityskohteita tulevaisuutta ajatellen. Tämän lisäksi kolmannen teeman kysymykset antavat tilaa arvioida yleisesti osallistamisen mahdollisuuksia vaikuttamisen keinona. Näiden teemojen avulla on tarkoitus saada kattava kuva osallistajien kokemuksista nuorten osallistamisesta. Haastateltaville jätetään vapaasti tilaa kertoa omista näkemyksistään, mutta tarvittaessa haastattelun kulkua voidaan ohjata haluttuun suuntaan.

Valittaessa haastateltavia, tärkeintä on tavoittaa sellaiset henkilöt, joilla tiedetään olevan riittävää asiantuntemusta tai kokemusta tutkittavasta toiminnasta tai ilmiöstä (Eskola ym. 2018, 30–31). Omia haastattelujani voidaan pitää tietyn tyypin asiantuntijahaastatteluina. Asiantuntijaksi koetaan henkilö, jolla on asiasta tai ilmiöstä sellaista tietoa, jota ei maallikolla ole. Asiantuntijuutta ei nähdä pysyvänä ominaisuutena, vaan se ansaitaan jonkin toiminnan tai vuorovaikutuksen kautta. Tällaista toimintaa tai vuorovaikutusta voivat olla esimerkiksi ammatilliset tehtävät tai instituutionaalinen asema. Valittaessa haastateltavia omaan tutkimukseen, tulee ensin määritellä, millaista on omassa tutkimusaiheessa vaadittava asiantuntijuus ja keitä nämä asiantuntijat ovat. Asiantuntijuuden määrittelyyn ei ole yhtä tiettyä sääntöä, vaan se määräytyy hyvin tapauskohtaisesti. (Alastalo, Vaittinen & Åkerman 2017, 215–216.)

Oman tutkimukseni kohdalla haastateltavaksi valikoitui kolme nykyistä ja yksi entinen Etelä-Karjalan liiton työntekijä. Nämä neljä haastateltavaa muodostavat perusjoukon eli tutkimuksessa on hyödynnetty kokonaisotantaa. He ovat tapauksen avainhenkilöitä, ovat olleet useassa maakuntaohjelmajärjestelmässä mukana ja heillä on myös riittävää asiantuntemusta koko ilmiöstä. Asiantuntijuus on karttunut työtehtävien sekä ohjelmatyöhön osallistumisen kautta. Kyse on siis ammatillisen aseman ja kokemuksen mukana tuomasta tiedosta ja ymmärryksestä. Otannan pienen koon vuoksi aineistosta saatavat tulokset eivät välttämättä ole helposti yleistettävissä, mutta vastaavat tämän tutkimuksen tarpeisiin riittävästi.

Kyseessä on myös tietynlainen sisäpiirihaastattelu, sillä kaikki haastateltavani ovat tai ovat olleet saman työyhteisön jäseniä kanssani, ja olen itsekin työni puolesta osallistunut viimeisimmän maakuntaohjelman valmisteluun. Tuula Juvosen (2017, 399) mukaan haastattelua voidaan kutsua sisäpiirihaastatteluksi silloin, kun tutkijan tarkastelun kohteena on ryhmä, jonka toimintaan hän on itse osallistunut ja jakaa samoja näkemyksiä heidän kanssaan. Sisäpiirihaastattelussa on omat etunsa. Tutkijan on helpompi löytää ja tavoittaa haastateltavat sekä saavuttaa tarvittava luottamus haastattelun pitämiseksi. On kuitenkin oltava tarkkana, ettei haastattelutilanteesta tule millään tavalla painostava haastateltavien tuttuuden vuoksi. Vaikka tutkija ja haastattelijat tuntisivatkin toisensa, tulee haastateltavilla olla mahdollisuus kieltäytyä missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Sisäpiirihaastattelussa tutkijan on muistettava, että hänen tehtävänsä on kuitenkin loppupeleissä kerätä tutkimusaineistoa, joten tietynlainen fokus itse tutkimukseen on säilytettävä. Parhaiten tämäntyyppinen haastattelu onnistuu vapaammalla ja joustavammalla haastattelutyyllillä, kuten teemahaastattelulla, sillä tällöin haastattelu sujuu ikään kuin rennommin ja keskustelunomaisemmin eikä synny jäykkää tai kiusallista tunnelmaa. Sisäpiiriläisyys voi sujuvoittaa keskustelua ja helpottaa etenkin aloittelevan tutkijan paineita ja jännitystä. (Juvonen 2017, 400–401.) Asiantuntijahaastatteluna suoritettu teemahaastattelu vaatii jo itsessään omanlaistaan valmistautumista, mutta sisäpiiriläisyys luo siihen vielä täysin oman ulottuvuutensa.

4.1.1 Tietoturva ja aineiston säilyttäminen

Ennen haastattelujen pitämistä lähetin haastateltaville kutsun haastatteluun sähköpostitse, ja tätä kautta sovimme myös haastattelujen ajankohdat. Ennen varsinaisia haastatteluja lähetin kaikille haastateltaville tiedotteen tutkimuksesta sekä tietosuojalomakkeen. Tiedotteen ja tietosuojalomakkeen roolina on informoida tutkittavia riittävästi, jotta heillä on mahdollisuus antaa suostumuksensa tai vastaavasti kieltäytyä tutkimuksesta. Näistä ennakkoon jaettavista lomakkeista on selvittävä mahdollisimman ymmärrettävästi ja selkeästi tutkimuksen luonne ja tarkoitus. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 20.)

Haastattelut suoritettiin Teamsin välityksellä ja nauhoittaminen sekä tallentaminen onnistuivat samalla. Teamsiin tallennetut haastatteluaineistot ovat suojattu käyttäjätunnuksen ja salasanan avulla, ja niitä käsitellään tietosuojalain mukaisesti. Haastattelut toteutettiin lokakuun 2021 aikana. Tutkielmaa tehtäessä on huolehdittu tutkimusetiikkaan, tietoturvaan ja aineiston säilyttämiseen liittyvistä kysymyksistä Jyväskylän yliopiston edellyttämällä tavalla, ja tutkimuksen aineisto tuhotaan sen käytön jälkeen.

4.2 Aineiston kuvaus

Haastattelut olivat vapaamuotoisia, mutta haastattelurungon mukaan eteneviä teemahaastatteluja, joiden pituus vaihteli 30–40 minuutin välillä. Haastattelut etenivät suunnitellusti ilman suurempia häiriötekijöitä. Aloittelevana tutkijana on kuitenkin aina vaarana sortua tietyn tyyppisiin virheisiin, jotka on hyvä tiedostaa jo ennen tutkimuksen aloittamista. Uudenlainen tilanne jännittää yleensä aina, jolloin keskittymisen saattaa herpaantua olennaisesta, eli haastateltavan kuuntelemisesta, ja siirtyä esimerkiksi omien muistiinpanojen ja papereiden selailuun. Tästä saattaa seurata se, ettei haastattelija osaa olla tarpeeksi joustava, vaan yrittää liiaksikin noudattaa haastattelurunkonsa järjestystä. Aloittelevalla tutkijalla voi myös olla haasteena se, että hän puhuu liikaa. Siirtymät ja kysymystenasettelut voivat kuulostaa näin ollen jopa kömpelöiltä. Puheenpaljous johtuu yleensä siitä, ettei aloitteleva tutkija siedä hiljaisuutta, vaan yrittää täyttää hiljaiset hetket puheellaan. Haastateltavan kuunteleminen on myös taito, jota tulee kehittää. Kysymysten kanssa tulee olla tarkkana, ettei kysy jotain sellaista, johon haastateltava on jo aiemmin vastannut. Haastattelujen epäonnistuminen saattaa toki johtua myös haastateltavasta tai ulkoisista häiriötekijöistä. Motivoituneet haastattelija sekä haastateltava ja rauhallinen haastattelupaikka vähentää kuitenkin näitä riskejä. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 124–127.)

Paljon on myös siis itse haastattelutilanteesta kiinni, kuinka hyvin aineiston keruu onnistuu. Pieni jännitys voi jopa parantaa suoritusta, mutta liiallinen keskittymisen haparointi voi vaikuttaa jopa aineiston laatuun. Haastatteluissani jännitys saattoi hieman vaikuttaa esimerkiksi keskittymiseeni, mutta haastattelujen edetessä jännitys laantui ja viimeinen haastattelu oli jo huomattavasti ensimmäistä sujuvampi. Kokemus tuo itsevarmuutta, joka taas vähentää epävarmuutta.

Haastattelun ensimmäisessä osassa haastateltavat saivat vapaasti kertoa osallistamisprosessin suunnittelusta, osallistettavien valinnasta sekä siitä, millaisia asioita juuri nuoria osallistettaessa tulee ottaa huomioon. Haastattelun toisessa osassa haastateltavia pyydettiin kertomaan itse osallistamisesta ja etenkin siitä, miten osallistaminen onnistui, millaisia haasteita siihen liittyy ja millaisena prosessina haastateltava kokee nuorten osallistamisen. Kolmannessa ja viimeisessä osassa keskityttiin osallistamisprosessin jälkeiseen tilanteeseen. Haastateltavat saivat kertoa, kuinka he kehittäisivät osallistamista jatkossa, kuinka vaikuttavaa nuorten osallistaminen todellisuudessa oli ja millaisena demokratian keinona he tällaisen osallistamisprosessin kokevat.

Litteroitua aineistoa kertyi noin 25 sivua. Aineiston litteroinnin suoritin peruslitterointina eli puhe on litteroitu sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta siitä on jätetty pois täytesanat, toistot, keskenjäävät tavut sekä yksittäiset äännähdykset. Puheen lisäksi on litteroitu selkeät ja merkitykselliset tunneilmaisut, kuten nauru tai liikkuminen. Litteroinnissa on säilytetty haastateltavien murre, sillä tulen itse samalta

murrealueelta ja murteen säilyttäminen tuntui itsestäni luontevimmalta. Peruslitterointi sopii omaan tutkimukseeni, sillä sen tarkoituksena on saada käsityksiä tutkittavien näkökulmista, mielipiteistä sekä kokemuksista. Tarkoitus on tarkastella puheen sisältöä eli sitä, mitä asiaa haastateltavalla asiasta on. (Kallio 2021.) Litteroitua tekstiä olen hyödyntänyt analyysiluvussa sitaatein. Mikäli sitaatissa on hyödynnetty saman haastattelun virkkeitä haastattelun eri kohdista, olen erottanut virkkeet seuraavalla tavalla [...].

Aineisto on litteroinnin yhteydessä pseudonymisoitu eli aineiston tunnistelliset tiedot on joko poistettu, korvattu tai kategorisoitu. Poistaminen tarkoittaa tunnistetiedon hävittämistä ja korvaamisella taas tarkoitetaan, että haastateltavaa koskeva tunnistetieto on muutettu toiseksi esimerkiksi peitetiedolla tai koodeilla. Kategorisoinnissa epäsuoria tunnistetietoja, kuten esimerkiksi ammatti, muutetaan yleisemmälle tasolle, kuten vaikka ammattialaksi. Anonymisointia tehtäessä tulee olla tarkkana, ettei tule käsitelleeksi liikaa juuri niitä tietoja, joita oma tutkimus käsittää. (Kuula-Luumi & Ranta 2017 419–420.)

Täydellistä litteraatiota ei kuitenkaan ole olemassa, vaan litteroitu aineisto on aina tutkijan oma tulkinta asiasta. Jokainen kuuntelukerta saattaa tarkentaa käsityksiä, mutta kaiken kirjaaminen ääni- tai kuvatallenteen perusteella on lähes mahdotonta. (Nikander & Ruusuvoori 2017, 437.) Litteroituihin asiakirjoihin on lisätty tiedot siitä, että mitä mikäkin asiakirja pitää sisällään ja niille on annettu myös omat järjestysnumeronsa helpottamaan niiden käsittelyä jatkossa. Aineistotiedostot on nimetty selkeästi helpottamaan niiden löytämistä ja järjestämistä. Nämä toimet parantavat aineistojen hallittavuutta ja samalla auttavat tutkijaa pääsemään tutuksi aineistojensa kanssa (Vuori 2021).

4.3 Aineiston analyysi teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä

Sisällönanalyysi on menetelmänä sellainen, että se mahdollistaa hyvin monenlaisten aineistojen analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida lähes kaikkia kirjoitetussa muodossa olevia dokumentteja, kuten esimerkiksi kirjeitä, artikkeleita, puheita ja haastatteluja. Sisällönanalyysin perimmäinen tarkoitus on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä selkeä ja tiivistetty kuva. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Sisällönanalyysia voidaan toteuttaa joko aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä tarkoitetaan analyysiä, joka etenee täysin aineiston ehdoilla. Ensin aineistoa pelkistetään, sen jälkeen sitä ryhmitellään ja lopuksi ryhmittelyistä luodaan teoreettisia käsitteitä, jotka ovat tutkimuksen kannalta olennaisia. Analyysiin ei vaikuta siis mikään muu kuin itse ai-

neiston sisältö. Teorialähtöinen sisällönanalyysi taas lähtee liikkeelle siitä, että analyysissä hyödynnetään jo valmista teoriaa tai käsitejärjestelmää ja se ohjaa analyysin rakennetta alusta loppuun. Ensin analyysissä rakennetaan analyysirunko, joka voi tarkoittaa siis erilaisia kategorioita tai luokituksia, jotka löytyvät valmiista teoriasta. Tämän jälkeen aineistosta poimitaan ne kohdat, jotka liittyvät näihin kategorioihin. Tutkimuksessa voidaan kuitenkin hyödyntää myös aineiston kohtia, jotka eivät liity analyysirungon eri osiin ja hyödyntää näiden analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Näin käytössä ollutta teoriaa voidaan esimerkiksi testata ja luoda samalla uusia käsitteitä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria nimenomaan ohjaa analyysiä, mutta se ei määrittele sitä ikään kuin valmiiksi. Analyysin eteneminen on hyvin samanlaista kuin aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä, mutta siinä hyödynnetään jo valmiita ilmiöön liittyviä käsitteitä, joiden avulla aineistoa jaotellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–125, 127–128, 133.) Ilmiöstä tehty aiempi tutkimus ja teoria vaikuttavat yleensä edes jonkin verran tutkijan käsityksiin mahdollisista analyysin tuloksista, joten täydellisen aineistolähtöisyyden saavuttaminen voi olla haastavaa. Tämän vuoksi teoriaohjaava sisällönanalyysi on lähempänä esimerkiksi omaa analyysiäni.

Omassa tutkielmassani hyödynnän siis teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, sillä käsittelemäni aiempi tutkimus sekä teoreettiset käsitteet kuten deliberatiivinen demokratia sekä väestöryhmäkohtainen deliberaatio ovat luoneet minulle jo tietynlaisen käsityksen ilmiöstä ja sen taustasta, joten nämä käsitykset ohjaavat myös analyysiäni tiettyyn suuntaan. Yleisellä tasolla sisällönanalyysi lähtee liikkeelle siitä, että aineisto on tietysti kerätty sekä purettu tekstiksi ja valmisteltu käsiteltävään muotoon. Tämän jälkeen tehdään vahva päätös, mikä aineistossa kiinnostaa, ja aineistoa aletaan lukemaan useampaan kertaan läpi. Tämän jälkeen aineistosta poimitaan ja erotellaan ne asiat, jotka kiinnostavat ja kaikki muu jää siis tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä oman tutkimuksen kannalta keskeinen informaatio kerätään tämän jälkeen yhteen erikseen muusta aineistosta, jonka jälkeen sitä jaotellaan, luokitellaan ja teemoitellaan. Ongelmaksi saattaa koitua se, että aineistosta löytyy paljon muutakin mielenkiintoista kuin on aluksi ajatellut, mutta jokin rajaus omaan aiheeseen on kuitenkin tehtävä. Tutkimuskysymyksiä voi kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa joutua hieman viilaamaan vielä tutkimuksenkin aikana. Tärkeintä analyysin edetessä on kuitenkin olla systemaattinen ja edetä asteittain. (Eskola & Suoranta 2008, 150–151; Tuomi & Sarajärvi 2018, 104) Omassa tutkimuksessani olen litteroinnin jälkeen lukenut aineistoani useampaan kertaan läpi, jonka aikana olen poiminut tekstistä tutkimuskysymysteni kannalta merkittävimmät kohdat ja poiminut ne omaan tiedostoonsa. Eroteltuun aineistoon olen käyttänyt teemoittelua.

Teemoittelulla tarkoitetaan tutkimuskysymysten kannalta olennaisimpien aiheiden ja teemojen poimimista aineistosta ja jaottelua omiin ryhmiinsä. Teemoittelun

avulla on mahdollista vertailla eri teemojen ilmenemistä ja yleisyyttä aineistossa. Jotta analyysi ei jää vain teemoittain järjestetyksi sitaattikokoelmaksi, tulee siihen yhdistää myös teoriaa tai empiriaa. (Eskola & Suoranta 2008, 174–176.) Omassa analyysissäni teemoittelun tukena toimivat tietysti tutkimuskysymykseni, mutta myös haastattelurunkoni teemat. Ne luovat automaattisesti tietynlaisen rakenteen haastattelulle ja sen analyysille. Täytyy kuitenkin muistaa, että saadakseen kattavat vastaukset omiin tutkimuskysymyksiin, on haastattelun teemoja mahdollisesti hieman yhdisteltävä ja tulkittava ristiin.

Luettuani aineistoa pariin kertaan aloin poimia sieltä tutkimuskysymysteni kannalta merkittäviä asioita. Lähdin käymään aineistoa läpi yksi tutkimuskysymys kerrallaan. Jokaisella kierroksella erottelin tutkimuskysymykseen liittyvät koodit omalla värillään eli jokaisella tutkimuskysymyksellä oli oma värinsä. Koodaamisen aikana yhdistin jo aiemmin lukemaani tutkimusta ja teoriaa löytämiini havaintoihin, mutta huomioin samalla myös pelkästään omasta aineistostani esiin nousevat piirteet. Lopuksi yhdistelin aina yhden koodin sisältämiä osia yhtenäisiksi teemoiksi ja jätin pois koodeista ne, jotka eivät olennaisesti vastanneet tutkimuskysymyksiin.

5 ANALYYSI

Tässä tutkielmassa tarkastelen nimenomaan osallistajien näkemyksiä ja kokemuksia nuorten osallistamisesta maakuntaohjelmaprosessissa. Tutkielmani kattaa kolme edellistä Etelä-Karjalan liiton maakuntaohjelman suunnittelu- ja valmisteluprosessia. Tätä varten olen haastatellut neljää joko kaikissa tai osassa prosesseja mukana ollutta liiton entistä tai nykyistä työntekijää. Kyseessä on tavoitettavissa ollut kokonaisotanta eli lukumääräisesti neljä haastattelua saattaa kuulostaa pieneltä määrältä, mutta tässä tapauksessa se on hyvin perusteltu. Seuraavassa luvussa esittelen analyysin tuloksena saadut vastaukset tutkimuskysymyksiini:

1. *Millaisena osallistettavana ryhmänä nuoret nähdään?*
2. *Millaisia haasteita nuorten osallistamiseen liittyy?*
3. *Millaisena prosessina osallistajat itse kokevat osallistamisen?*

5.1 Erityiskohtelua vaativat nuoret?

Nuoret nähdään marginaaliryhmänä, jota voi olla vaikea tavoittaa ja osallistaa esimerkiksi yhteiskunnalliseen keskusteluun. Harri Raisio (2014) näkee tähän ratkaisuna väestöryhmäkohtaisen deliberaation. Tällä hän tarkoittaa, että yksittäisiä väestöryhmiä on mahdollista osallistaa erikseen, jotta marginaaliinkin jääneillä ryhmillä olisi mahdollisuus vaikuttaa. Nuoret ovat yksi tällainen marginaalissa oleva ryhmä, jonka osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet saattavat parantua väestöryhmäkohtaisen deliberaation ansiosta. (Raisio 2014, 141–142.) Myös maakuntaohjelman osallistajilla on selkeä käsitys siitä, että nuorten osallistamiseksi tulee ottaa asioita ehkä muita ryhmiä tarkemmin huomioon. Nuoria osallistettaessa tulee tiedostaa heidän erityislaatuistensa ja etenkin tietynlainen herkkyys, joka johtuu nuoresta iästä. Haastateltavista kolme mainitsi jollain tasolla avoimen ja vastaanottavan ilmapiirin tärkeyden sekä

herkkyyden, joka nuoria osallistettaessa tulee erityisesti ottaa huomioon. Osallistamisympäristön on oltava välitön ja keskusteleva, ja osallistajalla on oltava tilannetajua sekä tunneälyä tilanteen hallitsemiseksi. Haastattelut tukevat Tom Cockburnin (2009, 310–315) näkemyksiä nuorten osallistamisen erityislaatuisuudesta. Nuorten osallistaminen vaatii hänen mukaansa tarkkaa suunnittelua ja ilmapiiristä on luotava turvallinen ja luotettava. Nuorille tulee myös luoda tunne, että heitä todella kuunnellaan. Tämä herkkyys vaatii osallistajalta herkkyyttä. (Cockburn 2009, 310–315.)

H1: Jotenki mie aattelen, et viel ehkä erityisesti nuorten ollessa kyseessä, ni pitää olla semmosta herkkyyttä tavallaan luoda semmonen ilmapiiri, et siel on helppo keskustella asioista. Kyl se tavallaan koskee kaikkia, mut ehkä erityisesti vielä, et ku nuoret on astumassa semmoseen vaikuttamisen maailmaan, ni se, et se jotenki erityisesti huomioidaan.

H2: Niissä tilaisuuksissa, missä ite on ollu mukana, niin kyllä ne on pyritty rakentamaan semmoiks mahollisimman keskustelevoiksi ja luomaan sellasta välitöntä ilmapiiriä ja sellasta henkeä, että ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan aidosti päästä ikään kuin siihen nuorten lähtökohdista rakentamaan sitten sitä kehittämistä.

Ilmapiirin on siis oltava erityisen herkkä nuoria kohdattaessa, mutta nuorilla on tämän lisäksi ehkä hieman muista osallistettavista ryhmistä eroavat kiinnostuksen kohteet ja muut toimintatavat, jonka vuoksi osallistamis- ja fasilitointimenetelmät tulee erikseen suunnitella, kun kyseessä on nuorten osallistaminen. Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että vain nuorille tarkoitettujen tilaisuuksien järjestäminen eli väestöryhmäkohtainen deliberaatio on perusteltua. Tätä tukee haastateltavien näkemykset juuri fasilitointimenetelmien ja muiden toimintatapojen muokkaamisesta juuri nuorille tarkoitetuiksi sekä näkemys siitä, että yleisesti yhteiskunnassa nuorten vaikuttamiskanavat ovat ehkä muita vähäisemmät, joten he ansaitsevat oman erityishuomionsa sekä -kohtelunsa.

H2: Kyl mie nään sen tosi tärkeenä, että nuorilta kysytään. Heillä ei välttämättä kuitenkaan ole niitä kanavia tuoda ääntään esille, niin kyl se tietysti meidän viranomaisten tehtävä on mennä ja kysyä, ja nuoret on tosi fiksuja ja kyl heitä kannattaa kuunnella.

Yksi nuoriin liittyvä erityispiirre, josta kolme haastateltavaa mainitsee, liittyy nuorten osallistumiseen käyttämään aikaan ja sen arvoon. Etenkin tällaisissa julkisten organisaatioiden osallistamishankkeissa nuorten käyttämä aika eroaa rajusti muiden ryhmien käyttämästä ajasta. Työikäiset käyttävät useimmiten osallistumiseen työikänsä ja esimerkiksi eläkeläiset pientä osaa runsaasta vapaa-ajastaan. Nuorten kohdalla henkilökohtaisesta ajasta käydään suurta kilpailua eri tahojen välillä. Osallistamistilaisuudet järjestetään monesti nuorten vapaa-ajalla, jota on jo valmiiksi rajallinen määrä, joten ei ole ihmeäkään, mikäli nuori keksii ajallensa muutakin tekemistä kuin osallistua esimerkiksi maakuntaohjelmaprosessiin. Pelkkä kiinnostus asiasta ei välttämättä riitä osallistumishalukkuuteen. Vapaa-ajasta käydään luultavasti suurta kilpai-

lua, jonka vuoksi osallistuessaan nuoren aikaa tulee arvostaa. Tämä ajankäyttöön liittyvä erityispiirre vahvistaa Straniuksen (2009, 142–143, 147) näkemyksiä siitä, että nyky-yhteiskunnassa osallistumisen tulee olla mahdollisimman tehokasta ja helppoa, jotta se ei vie kaikkea vapaa-aikaa, josta kilpailee monet kiireet sekä velvollisuudet.

H1: Sitä nuorten aikaa ja panosta pitää arvostaa samalla tavalla kuin kenen tahansa muunkin.

H4: Erityisesti nuorissa on minun mielestä tärkeä miettiä se, ettei heillä ole joku syy tulla paikalle ja monet on tosi kiinnostuneita siitä vaikuttamisesta, mutta sit siihen vielä päälle joku lisäkannustin, joku semmoinen joka lähestyy henkilökohtaista hyötyä tai on sitä henkilökohtaista hyötyä, et se on sit palkio siitä ajasta ja se toimii sitten myös semmosena imurina tulla paikalle.

Straniuksen (2009, 142–143, 147) mukaan yksilöt useimmiten odottavat myös saavansa osallistumisestaan jotain takaisin ikään kuin palkkioksi annetusta ajasta. Nuorten ajan arvostamiseksi onkin käytössä erilaisia keinoja, joita haastateltavat kutsuvat niin lahjonnaksi kuin ulkoparlamentarisiksi keinoiksi. Ulkoiset tekijät, kuten esimerkiksi pitsa- tai kahvitarjoilu tai yhteinen keilailuhetki voivat toimia motivaattoreina ja asioina, joiden vuoksi on kannattavaa osallistua. Joskus jo se, että tietää omalla osallistumisellaan olevan jotakin selkeää vaikutusta, voi riittää motivoimaan osallistumiseen. Martti Siisiäisen (2014, 37–38) määrittelyn mukaan juuri tällaista ulkopuolelta tulevaa motivointia kutsutaan osallistamiseksi, ja sen tarkoituksena on aktivoida ryhmää osallistumaan. Yleensä juuri erilaiset organisaatiot hyödyntävät tällaisia ulkoisia motivaattoreita, sillä heidän toimintansa ei välttämättä ole vielä kovinkaan tunnettua esimerkiksi nuorten kohdalla, ja heidät halutaan aluksi edes paikalle.

Nuoret haluavat omalle ajalleen vastinetta etenkin silloin, jos osallistumiselle ei ole sisäistä motivaattoria eli esimerkiksi omaa kiinnostusta asiaan tai ilmiöön. Toki nämäkään keinot eivät ole taakka nuorten osallistumiselle, mutta selvästi on tiedostettu, että nuoria varten on ainakin yritettävä uusia ja jopa epätavallisiakin keinoja, jotta heidät saadaan mukaan. Osallistumisen motivaattorilla on vaikutusta siihen, millaisena osallisuus yleensäkin nähdään. Martti Siisiäisen (2014, 33–35) mukaan osallistaminen ja ulkoisten motivaattorien, kuten esimerkiksi pitsan tai keilailuhetken, käyttö saattaa parhaimmassa tapauksessa aiheuttaa sisäisten motivaattorien, kuten henkilökohtaisen kiinnostuksen, heräämistä. Tällaista osallistumista Siisiäinen taas kutsuu aidoksi osallistumiseksi. Olivat kyseessä sitten sisäiset tai ulkoiset motivaattorit, on yksilöiden rooli kuitenkin aktiivinen, eikä heitä ole pakotettu mihinkään. Pakottaminen ei ole myöskään haastattelujen mukaan tarkoituksena, vaan haluna on saada nuorten kiinnostus asiaa kohtaan heräämään ensin ehkä ulkoisin motivaattorein, mutta toiveena olisi saada heidät kuitenkin oikeasti kiinnostumaan.

H1: Voi olla, et joskus tällainen pitsakii voi toimia aika hyvin. Joskus voi toimia kahvitarjoilu hyvin ja joskus voi toimia se, et ihmiselle hyvin selkeesti kerrotaan mihin tää vaikuttaa, et osallistuu tämmöseen työskentelyyn.

H2: Sit me on välillä yritetty lahjoa nuoria pitsoilla ja keilailloilla ja sillä tavalla tuoda siihen jotain semmosta mukavaa yhdessäoloa ja porkkanaa, millä on sitten voitu motivoida nuoria mukaan. Vähän vaihtelevasti tässä on onnistuttu.

Haastateltavien mukaan nuorilla on myös muita ominaispiirteitä, jotka erottavat heidät ja heidän osallistamisensa muista ihmisryhmistä. Yksi haastateltavista toi esiin nuorille ominaisen heimoajatuksen eli ajatuksen siitä, että nuori kuuntelee ja ottaa ohjeita vastaan parhaiten toiselta nuorelta. Osallistamisen kannalta tämä tarkoittaa, että prosessin suunnittelussa tulee ehkä ottaa huomioon nuorten aktiivisempi rooli esimerkiksi vertaisaktivoijina tai -esimerkkeinä. Ikään kuin ylhäältä alaspäin tuleva neuvominen ja keskustelun vetäminen eivät ole yhtä tehokkaita keinoja sitouttaa ja aktivoida nuoria kuin tilanne, jossa nämä tulevat vertaiselta. Nuoria voidaan esimerkiksi jakaa pienryhmiin keskustelemaan ilmiöstä, jolloin he saavat keskustella vertaistensa kanssa ja saattavat innostua aiheesta ehkä tavanomaista luennoimista enemmän. Tällainen vertaisryhmissä toimiminen on myös Tom Cockburnin (2009, 310–315) mukaan nuorten kohdalla suositeltavaa, sillä jäykät ja viralliset osallistamisprosessit ovat niin kaukana nuorten luonnollisesta toimintaympäristöstä, että se voi vaikeuttaa osallistamisen onnistumista. Toisena nuoria kuvaavana ominaispiirteenä löytyi ajatus tulevaisuuden päätöksentekijöistä ja pitovoimasta. Nuorten mielipiteet halutaan erityisesti ottaa huomioon, sillä heitä varten esimerkiksi juuri maakunnan kehittämistyötä tehdään ja he luovat tulevaisuudessa alueen pito- ja vetovoiman. Ilman heidän osallistumistaan ja heidän näköistään tulevaisuutta olisi kehittämistyön pohja hyvin hutera.

H3: Heillä on tällanen vahva tavallaan heimoajatus, että he usko ja kuuntelee toista, niin meillä on ainakin sellanen oletus, että nuoriin uppoo myös paremmin tietyl tavalla tällanen vertaisaktivointi ja vertaisimerkit.

H1: On tärkeätä, et kaikkii kuullaan ja erityisen tärkeätä on kuulla niitä nuoria, koska nuoret on niitä tulevaisuuden päätöksentekijöitä.

Nuorten osallistamista yleensä puhutaan paljon erilaisten julkisten organisaatioiden prosessien yhteydessä ja se nähdään tavoiteltavana. Siitä monesti myös erikseen mainitaan, mikäli nuoria on onnistuttu jollain tasolla saamaan mukaan. Haastatteluiden mukaan nuorten osallistamista pidetään jotenkin erityisenä onnistumisena, vaikka sen tulisi ennemminkin olla itsestäänselvyys saada nuoria mukaan ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon. Nuorten osallistamisessa liittyy vielä jonkin verran haasteita, jonka vuoksi siinä onnistuminen tuntuu jotenkin erityisen hyvältä. Toisaalta kahdessa haastattelussa mainitaan myös se näkökulma, etteivät nuoret välttämättä ole niin erikoinen ryhmä, että sitä tarvitsisi osallistaa erillään muista ryhmistä. Vuorovaihtuksesta eri ryhmien välillä voisi olla jopa hyötyä, ja samat osallistamismenetelmät toimivat niin nuorten kuin muidenkin ryhmien kohdalla. Ovathan nuoret täysin osa muuta väestöä ja yhteiskuntaa omine erityispiirteineen.

H1: *Sit myö ollaan hirveen ilahtuneita, jos myö saadaan erityisesti vaik nuoria mukaan. Niihän sen tavallaan ei pitäis olla, et se on joku valtava voitto, vaan sen pitäis olla enemmän sitä itsestäänselvyyttä, että niitä osallistumisen mahdollisuuksia ja kanavia on silleen helposti tavoitettavissa.*

H3: *Ellei oo ihan nimenomaisesti tarkoitus saada irti jotain, mikä on nimenomaan nyt nuorten näkökulma, niin olis aika hyöä saada heidän ääni kuuluville ja vuorovaikutukseen eri-ikäisten kanssa.*

H4: *Pitää mieltii se rakenne ja ne fasilitoinnissa käytetyt menetelmät siten, et ne mahdollistaa erilaisella temperamentilla olevien ihmisten kuulemisen. Miun mielestä nuoret ei oo mitenkään erilainen ryhmä kuin muutkaan ihmiset.*

Aineiston perusteella voidaan siis sanoa, että nuoret ovat osallistettavana ryhmänä sen verran erityislaatuinen, että väestöryhmäkohtaisen deliberaation käyttämistä tulee vähintäänkin harkita vakavasti. Osallistamisen olosuhteiden tulee olla vastaanottavat sekä välittömät, ja osallistajilla on tällaisen ilmapiirin luomisessa merkittävä rooli. Nuorten kohdalla saattaa olla tarpeellista käyttää myös ulkopuolisia motivaattoreita, jotta heidät saadaan innostumaan osallistumisesta. Tällaisia keinoja ei ole muiden ryhmien kodalla yhtä välttämätöntä käyttää. Toki tietynlaisissa osallistamistilaisuuksissa on hyväkin, että nuoret osallistuvat yhdessä muiden kanssa, mutta jos halutaan spesifisti kuulla nuorten näkemyksiä, on luontevinta ja tehokkainta osallistaa heitä omana ryhmänään erikseen.

5.2 Haastavat nuoret?

Monet nuoriin liitetyt erityispiirteet voidaan nähdä osallistamisprosessissa myös haasteena. Yleisesti haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että nuorten osallistamiseen liittyy jonkin verran haasteita. Ehdottomasti suurin haaste, joka haastatteluista kävi ilmi, on nuorten tavoittaminen ja sen jälkeen heidän motivointinsa osallistumiseen. Maakuntaohjelmaprosessissa hyödynnetään yleensä totuttuja ja vaihtelevalla menestyksellä toimineita kanavia nuorten tavoittamiseksi. Esimerkiksi nuorisovaltuustot sekä opiskelijajärjestöt toimivat tällaisina tavallisina kutsujen kohteena. Haasteeksi nouseekin se, ovatko nämä tavoitellut nuoret juuri niitä, joita halutaan todellisuudessa osallistaa. Tämän lisäksi näiden ryhmien edustajat ovat yleensäkin elämässään aktiivisia osallistujia, ja tämän seurauksena ne hiljaisemmat tai ei niin aktiiviset nuoret jäävät monesti osallistamisen ulkopuolelle. Moni haastateltavista kysyykin, että mistä nämä ei-aktiiviset nuoret olisi mahdollista tavoittaa.

H1: *Siin on haastetta, et tavottaa ne ihmiset, saaha ne kiinnostumaa siitä asiasta, mut jotenkii ite ainakii ajattelee, et se on tosi tärkeä, että meijän tekemisessä, suunnittelussa ja toiminnassa ei kuulu pelkästään se kaikkein äänekkäimpien ääni. [...] Ne aktiiviset on jotenki helpompi tavottaa, koska ne on ehkä mukana siellä nuorisovaltuustoissa tai ne on mukana jossai semmosissa ryhmissä mistä meil on tieto.*

H2: *Se mikä on aina se ensimmäinen haaste, et miten ne nuoret ylipäättänsä tavoittaa, että mistä me löydämme ne nuoret, jotka olis mahdollisia potentiaalisia osallistujia. Tietysti nää nuorisovaltuustot on se yks ryhmä, mut sit toisaalta nekin on jo aika lailla tietty valikoitunut porukka, että toisaalta pitäis pystyy niitä nuoria osallistamaan, mutta sit taas se, että heijän on aika tavoittaminen ja vielä se niitten erilaisten nuorten tavoittaminen on kyllä todella haastavaa.*

H3: *Nuorten osalta meillä on ehkä se tavoittaminen ja sitouttaminen, et jos ei nää maakunnan suunnitteluasiat oo kovin vetovoimasia välttämättä keskivertoasukkaallekaan, niin sit ehkä nuoriin koetaan täältä byrokratian näkökulmasta, että se on vähän haasteellista tavoittaa, ja sen takii usein mennään ja suunnitellaan, että se menee jonkun tämmösen edustuksellisen aseman, kuten vaikka nuorisovaltuustojen, kautta.*

Näiden haasteiden vuoksi osallistuvien nuorten joukko jää usein rajoittuneeksi. Haaste tunnistetaan, mutta siihen tarjotaan vain hyvin vähän minkäänlaisia ratkaisuja. Esimerkiksi Marja-Liisa Niinikoski ja Maija Setälä (2012, 264–265) toteavat, että osallistajalla on lähes aina loppujen lopuksi valta päättää ketä osallistetaan, jonka vuoksi osallistettavien tavoittamiskanavien löytämiseksi tulisi nimenomaan osallistajaorganisaation tehdä työtä. Kyse on totuttujen toimintatapojen kehittämisestä.

Martti Siisiäisen (2014, 33–35) mukaan aito osallistuminen perustuu yksilön aktiivisuuteen ja vapaaehtoisuuteen, ja osallistamalla on mahdollista päästä tällaiseen aidon osallistumisen tilaan. Maakuntaohjelmaprosessissa on hyödynnetty sekä vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvia sekä esimerkiksi koulutyöhön liitettyjä "pakollisia" osallistamistapahtumia. Ulkoisista motivaattoreista, kuten ruoka- ja juomatarjoiluista, huolimatta vapaaehtoisuuteen perustuvissa tapahtumissa nuorten osallistujamäärä jäi huomattavasti vähäisemmäksi kuin tällaisissa koulutyöhön yhdistetyissä prosesseissa. Tämä luo oman haasteensa osallistamiselle. On ymmärrettävää, että tilanteessa, jossa halutaan osallistaa nuoria, yritetään käyttää kaikki mahdolliset väylät siihen, mutta pakkoon perustuva osallistuminen ei välttämättä motivoi itse osallistujaa tai tarjoa hänelle itselleen juuri mitään. Emilia Palosen, Kanerva Kuokkasen ja Hanna-Kaisa Hoppanian (2009, 199) mukaan tällaisiin jäykähköjen organisaatioiden ongelmiin tulee rohkeasti etsiä uusia innovaatioita ja omassa tutkimuksessaan hän esittelee lähidemokratian mallin, jossa osallistujalle annetaan valtaa luoda juuri sellaisia osallistumistapahtumia kuin hän itse kokee mieluisaksi. Nuorten kohdalla tällainen menetelmä voisi erityisesti olla toimiva.

H2: *Me saatiin ihan hyvin niitä kirjoituksia sitten, kun me mentiin oppilaitoksiin ja tietysti siellä se oli osa ikään kuin sitä opiskelua, niin saatiin ihan hyvin ja tosi mielenkiintosa näkökulmia. Sit taas semmonen, et me heitetään vaan ilmoille jonnekin someen et "No niin, toimitapa meille materiaalia, miltä sinusta näyttäisi maakunnan tulevaisuudessa.", niin on aika laiha tulos, että jotain täsmäiskuja sitä pitäis pystyä aina tekemään.*

H4: *Se, et mennään tonne randomisti kysymään et "Mitäs tuumaat?", niin eihän myö julkiset organisaatiot sellasta osata. Myö pystytään järjestää joku somekysely, mutta ei siihen kauheesti tuu vastauksia. Sitten kun koulun kanssa toissa maakuntaohjelmassa tehtiin yhteistyötä, et siel oli alakouluikäisiä, siel oli yläkouluikäisiä, siel oli lukioikäisiä, niin he kun osana koulutyötään kirjoittivat, niin sit tulee monenlaisia vastauksia.*

Vaikka koulutyön yhteydessä suoritettava osallistaminen ei perustuisikaan vapaaehtoisuuteen, se kuitenkin toimii erittäin hyvin ainakin maakuntaohjelman valmistelun kaltaisissa prosesseissa. Koulun rooli yleisemminkin deliberatiivisen kulttuurin edistäjänä nähdään merkittävänä. Koulussa nuorten ajattelu kehittyy ja he oppivat erilaisia keskustelu- ja argumentaatiotaitoja. (Steiner 2012, 50–51.) Koulu voi siis olla hyväkin ympäristö nuorten osallistamiseksi. Tämän lisäksi Marja-Liisa Niinikoski ja Maija Setälä (2012, 263–264) ovat todenneet, että vapaaehtoisessa osallistumisessa tavoitteena oleva edustuksellisuus ei läheskään aina toteudu ja voi olla tavoitteena epärealistinen. Heidän mukaansa vapaaehtoisesti osallistuvat ovat juuri näitä jo valmiiksi aktiivisia toimijoita ja muiden toimijoiden osuus jää vähäiseksi. Spesifien täsmäiskujen käyttäminen osallistamisessa voikin olla nimenomaan tavoitettavuuden kannalta hyvä asia.

Nuoria osallistettaessa haastateltavat näkevät tavoittamisen lisäksi muitakin haasteita. Kahden haastateltavan mielestä oman haasteensa osallistamiseen tuo nuorilta puuttuva valmius ja elämäkokemus sekä tuntemus, jota tarvittaisiin ollakseen tarpeeksi kyvykäs osallistumaan. Mikäli nuorella ei ole minkäänlaista kokemuspintaa, esimerkiksi tässä tapauksessa aluekehityksen maailmaan, voi hänen olla lähes mahdotonta olla asiasta mitään mieltä. Tässä tullaankin yhteen osallistamisen ristiriidoista. Kaikkien halutaan osallistuvan, mutta ilman riittävää tietotaitoa voi osallistumiskokemuksesta tulla erittäin negatiivinen. Osallistuja ei pysty osallistumaan keskusteluun, jonka vuoksi hän kokee jäävänsä ulkopuolelle. (Vartiainen 2011, 62.) Osallistujien riittävästä tietotaidosta tulee varmistua siis jo ennen osallistamista.

H1: Se on tavallaan hyvin eri tasosta, et osa nuorista on tosi aktiivisia ja niil on hyvät ennakkotiedot jostain asioista ja valmiutta keskustella ja sit toiset taas on ehkä vähän hiljaseempia ja ujoja ja ei oo nii tottuneita semmoseen yhteiseen työskentelyyn.

H3: Se tietenkkin, mikä nuorilta puuttuu on se semmonen historia ja elämäkokemus, että ne ketkä sitten onki kiinnostuneita osallistumaan, niin heil ei sit ehkä oo tietoo välttämättä, ellei satu olemaan joku Etelä-Karjalan maakuntahistoriaan syvästi vihkiytynyt.

Tietotaidon puute ei ole ainoastaan osallistujien ongelma. Nuorille suunnattua osallistamista suunniteltaessa tulisi huomioida nuorten tavanomainen ympäristö ja esimerkiksi digilaitteiden sekä sosiaalisen median taitava käyttö. Organisaatioista, jotka suunnittelevat osallistamista, ei välttämättä löydy osaamista käyttää niitä kanavia, joista tavoittaa nuoria tai joissa heidän mielenkiintonsa saa heräämään. Nuorille on tärkeää puhua nuorten kielellä.

H3: Jos me lähetään yleisesti kutsumaan, niin ne mediathan on ihan erilaiset. Mehän ei olla kovin aktiivisia niissä medioissa, mitkä on nuorilla pinnalla.

H4: Sitten kun tullaan tähän tiktok-maailmaan, joka edellyttää myös sen tiktok-maailman tuntemista, et miten sitä voitais hyödyntää, ja siin kohtaa suurimmalta osalta tän hetken työelämässä olevilta yli kolmekymppisiltä, niin ne ei enää osaa.

Osallistamisen yhtenä tavoitteena niin nuorten kuin muidenkin ryhmien kohdalla on vaikuttavuus. Osallistumisella halutaan olevan jotakin näkyvää vaikutusta osallistujalleen. Aila-Leena Matthiesin (2017, 151–155) mukaan osallistumisen vaikuttavuus toimii jopa osallistujan motivaattorina, mutta vaikuttavuuden ollessa oletusarvoista se luo haasteita osallistamiseen. Myös Harri Raisio (2014, 145) tunnistaa vaikuttavuuden osuuden motivaatioon. Mikäli osallistujien motivaatio halutaan säilyttää myös jatkossa, tulee osallistumisen olla vaikuttavaa. Vaikuttamaton osallistuminen koetaan osallistujien joukossa turhana. Ylhäältä alaspäin suuntautuvan osallistamisen vaikuttavuus voi tietyiltä osin olla näennäistä. Aina tulee pohtia, kenen tavoitteiden täyttymistä osallistamisella tavoitellaan. Julkisten organisaatioiden osallistamisprosesseissa tavoitteena on useimmiten palvella heidän omia tarpeitaan ja kerätä heitä hyödyttävää tietoa, kun taas samaan aikaan osallistuja toivoo itse pystyvänsä vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin. Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että erityisesti nuorille on tärkeää osallistamisen yhteydessä kertoa selvästi, mihin heidän toimintansa mahdollisesti vaikuttaa, ja mitä osallistamisella tavoitellaan. Nuorten ääntä kyllä kuullaan ja se huomioidaan maakuntaohjelman sisällöissä, mutta se kuinka nuorten näkökulmia huomioidaan itse päätöksenteossa saattaa nuorille jäädä hieman epäselväksi.

H1: Se ylipäättään, et ihmisten ja nuortenkin pitäis kokea se osallistuminen vaikuttavaksi, et sitä vaikuttamista vois sit ehkä siinä jo vetää yhteen, että "Tämmösiä asioita työ ootte nyt nostanu esille ja tätä viestiä viedään eteenpäin sinne tai tänne".

H2: Kyllä mun mielestä ohjelman sisältöihin nuorilla on aidosti vaikuttamismahdollisuuksia, et kyl heitä aidosti kuullaan, ja halutaan tehdä nuorten näköistä ohjelmaa. Se, että miten se tosiaan sitten realisoituu päätöksenteossa, niin siinä on varmaan vielä petrattavaa. Se, että miten se nuori pystyy havainnoimaan sen, että "Hei tätä asiaa minä ajoin ja nyt tämä on siellä ohjelmassa ja nyt tätä myös viedään päätöksenteossa eteenpäin", niin se on tietysti pitkä prosessi eikä välttämättä aina niitä syys-seuraus -suhteita oo löydettävissä.

Maailma muuttuu ja niin muuttuvat myös osallistamisprosessit. Nuorten kohdalla muutos voi olla erityisen nopeaa, ja tämä nähdään maakuntaohjelman osallistamisprosesseissa haasteena. Haastatteluiden perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että oikeastaan vain kokemuksen kautta on mahdollista kehittää osallistamista. Jokainen osallistamiskerta on oppimisprosessi. Kehittämistä on tehty esimerkiksi vertaisarviointien kautta muiden maakuntien kautta sekä tietysti perinteisemmin itsereflektion kautta aina osallistamisen jälkeen. Pia Bäcklund (2019, 156–157) ehdottaa oman tutkimuksensa perusteella, että voisi olla hyödyllistä antaa myös osallistettavien osallistua osallistamisen kehittämiseen, sillä heillä on se ensikäden kosketus osallistamismenetelmien toimivuudesta ja niiden seurauksista. Haastattelujen perusteella tätä ei ollut vielä kovinkaan paljoa hyödynnetty. Toki monien osallistamiskertojen jälkeen lähetetään mukana olleille esimerkiksi palautekysely, mutta se kuinka paljon niitä hyödynnetään tulevaisuudessa prosessien kehittämiseen, riippuu täysin organisaatiosta.

Nuoret ovat ryhmänä sopiva erilaisten innovaatioiden kokeilemiseen (Sotkasiira, Haikkola & Horelli 2009, 174). Heillä ei ole vielä jäykkiä tai voimakkaita käsityksiä siitä, millaista osallistamisen pitää olla, joten he ovat muita ryhmiä vastaanottavampia uusille ideoille. Haastatteluista selviää kuitenkin, että kehittämistyö on kaiken muun lisäksi myös resurssikysymys, eikä tarvittavia resursseja aina ole saatavilla.

H1: Tää kehittäminen ja semmonen muutoshan on jatkuva olotila meillä, et koko ajan meil asiat muuttuu ja toimintaympäristö muuttuu, et tilanteet muuttuu. [...] Se on semmonen oppimisprosessi, et mitkä on semmosii toimivia tapoja siihen osallistumiseen ja varmaan siin vois tehdä viel enemmänki.

H2: Tietysti tähän ite maakuntaohjelman prosessiin kuuluu myös sitten se, että nää ohjelmat ja ohjelmien osana, niin myös ne valmisteluprosessit arvioidaan. Me ollaan tehty niitä vertaisarviointeja nyt muutamalla ohjelmakerroksella ja sillä tavalla, et me ollaan ristiin arvioitu tässä eri maakunnat toistemme ohjelmia ja niitä valmisteluprosesseja, ja se on kyllä mun mielestä ollu kyl tosi hyvää, et semmosta toisilta oppimista on saatu myös tän maakuntaohjelmaproessin aikana. Se, että mitä kehittämistä tässä on, niin onhan tää tämmönen suunnitteluprosessi kaikinensa, et ainahan sitä vois tehdä paremmin ja aina vois tehdä enemmän, mut se on aina taas myös tasapainoilua niihin suunnitteluun käytettävissä olevien resurssien kanssa.

Uudenlaisia toimintamalleja on joutunut kehittämään etenkin nyt korona-ajan tuomien haasteiden vuoksi. Koronapandemia on yksi osallistamisprosessien viimeisimmistä ja suurimmista haasteista vähään aikaan. On ollut pakko muuttaa totuttuja toimintamalleja ja se on sujunut hyvin vaihtelevalla menestyksellä. Kysyttäessä korona-ajan haasteista, kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että pandemia ja sen tuomat rajoitukset ovat vaikuttaneet negatiivisesti osallistamistapahtumien järjestämiseen. Fyysiset kokoontumiset ovat jääneet lähes kokonaan pois korona-ajan osallistamisesta, ja ne olisivat erittäin tärkeitä silloin, kun osallistetaan toisilleen tuntemattomia ihmisiä. Kun ihmiset kohtaavat ruudun välityksellä, on lähes mahdotonta tulkita heidän elekieltään ja muuta sanatonta viestintää, jonka vuoksi tietynlainen vuorovaikutuksellisuus, yhteishenki ja luottamuksellisuus kärsivät. Ihmisten aktiivisuudesta on myös huomattavasti vaikeampi pitää kirjaa. Ruudun taakse on helppo hiljaisimpien osallistujien piiloutua.

H1: Kun joudutaan käyttämään näitä virtuaalisia välineitä, ni se että tarpeeks se ryhmänvetäjä tai fasilitaattori pitää kirjaa siitä, ketkä kaikki on osallistunu keskusteluun tai kenen näkökulma on jääny vähän pimentoon tai mitä vois vähän valottaa.

H2: Varsinki sellasten ihmisten kohtaamisessa, missä ihmiset ei oo entuudestaan toisilleen tuttuja, niin olis tosi tärkeä, että pystyittäis fyysisesti kokoontumaan ja käymään kasvotusten sitä keskustelua, ja sehän nyt on käytännössä jääny pois tästä viimeisimmästä maakuntaohjelmaprosessista ja onhan se toki vähän vieny ehkä sitä intoa myös etsiä niitä keinoja osallistamiseen, kun kuitenkin ne muodot sille osallistamiselle on aika rajatut.

H3: Vuorovaikutuksellisuus tässä kaikessa osallistamisessa, niin se on vähän väkisinkin latistunu, et just koska sit tällasissa esimerkiks massatilaisuuksissa tai pienemmiski tilaisuuksissa, niin siellä ei saa ihmisistä ku korkeintaan just kasvot ja sit puheen elikkä paljon esimerkiks elekieltä jää tulkitsematta ja sitä et kuinka ihmiset on läsnä. Ja tietyl tavalla sellanen yhteishenki voi jäädä abstraktimaks jotenki.

Etäaikana toimiminen haittaa myös ryhmän hallittavuutta eri alustoilla. Yleisesti kaikkien ikäryhmien, mutta etenkin nuorten osallistuminen on vahvasti siirtynyt verkkoympäristöön, ja nuoret ovat teknologiatietämyksellään sekä -taidoillaan etulyöntiasemassa. Digialustojen käyttö on heille arkipäivää ja erittäin luontainen ympäristö ja yleisesti median hyödyntäminen osallistamistilana tulee vakiinnuttaa tulevaisuudessa. (Stranius 2009, 147–148; Steiner 2012, 179–181.) Nämä uudet verkossa toimivat digitaaliset alustat ovat varmasti tulleet jäädäkseen, joten niiden käyttöä tulee siis harjoitella ja löytää sopivat alustat kuhunkin osallistamisprosessiin. Maakuntaohjelmapirosessissa kysymys ehkä on eniten siitä, kuinka erilaisten digitaalisten alustojen käyttö taipuu julkisen organisaation käyttöön. Niin kutsuttu hybridielämä on tullut varmasti jäädäkseen, joten sitä tulee osata hyödyntää myös tulevaisuudessa. Yhden haastateltavan mukaan sekä etä- että live tapaamisten hyviä puolia tulee osata hyödyntää järkevästi, jotta kohtaamisista tulisi mahdollisimman antoisia ja sujuvia. Ei saa mennä sieltä, mistä aita on matalin vaan nähdä ehkä hieman vaivaa toimivien mallien löytämiseksi.

H4: Yks haaste on se, että osaammeko hyödyntää sitä hybridiä siten, että siinä nimenomaan hyödynnetään niitä etäkohtaamisten ja livekohtaamisten parhaita puolia, ettei ruoeta hyödyntämään etäkohtaamisten ja livekohtaamisten helpoimmin järjestettäviä puolia. Sit pitäis pystyä hyödyntämään myös tässä etäosallistumisessa erilaisia työkaluja, joita on pilvin ja pimein.

Jo pelkästään pandemia-aika on luonut perinteisille julkisen organisaation osallistamisprosesseille haasteita, jonka vuoksi totuttuja toimintamalleja on jouduttu muokkaamaan tilanteeseen sopivaksi. Uudet toimintamallit tulevat olemaan keinovälikoimassa varmasti myös tulevaisuudessakin. Osallistamisessa ilmenee kuitenkin paljon muitakin haasteita, vaikka toimintamallit olisivat kunnossa. Haastavinta haastattelujen perusteella on nuorten tavoittaminen sekä motivoiminen osallistumaan. Puutteelliset tietotaidot tai elämänkokemus voivat olla esteenä täysivaltaiselle osallistumiselle, ja samaan aikaan osallistavan organisaation tulee olla muutosvalmis ja kehittymishaluinen. Osallistavan organisaation tulee elää yhteiskunnan mukana.

5.3 Silmiä avaavat nuoret

Osallistajilla on suuri vastuu osallistamisen onnistumisesta ja monesti he joutuvat laittamaan itsensä toden teolla likoon. Osallistamisprosessit eivät kuitenkaan ole ainoastaan yksisuuntaisia, vaan myös osallistajat kokevat saavansa jotakin itse osallistamisesta. Yleisesti haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että osallistaminen on pääasiassa myönteinen kokemus osallistajalle. Onnistuminen ilahduttaa yhtä lailla osal-

listujaa kuin osallistajaakin. Osallistajalle onnistumisen tunteita luovat etenkin nuorten tavoittaminen ja sitouttaminen prosessiin sekä yleisesti sujuva sekä vaikuttava osallistaminen.

H1: Ilman muuta se on positiivista. Aina, ku myö ollaan saatu mejän työpajoihin mukaan nuoria opiskelijoita tai joskus koululaisia, millon ketäki, ni myöhän ollaa aina hirvoeen innoissaan, et on tavotettu sellasii ihmisiä, joita myö haluttaskii tavottaa ja kuulla. Kyllä se aina meist tuntuu mukavalta.

Osallistaminen antaa osallistajalle esimerkiksi uusia näkemyksiä ja ajattelumalleja sekä tarjoaa uusia mielenkiintoisia kohtaamisia. Nuorilla voi olla täysin uudenlaisia mielipiteitä, joita kehittämisprosesseissa ei ole aiemmin otettu ollenkaan huomioon. Ollakseen vastaanottavainen tulee osallistajan olla hyvin valmistautunut ja lähteä prosessiin avoimin mielin, ilman minkäänlaisia ennakkoluuloja. Antamalla jotakin itsestään, on osallistamisen lopputulos sekä osallistajan että osallistujan kannalta antoisaa. Haastatteluissa korostuu myös kohtaamiset uusien ihmisten kanssa sekä mahdollisuus tuoda hallintoa lähelle tavallisia ihmisiä. Päätöksentekijät saattavat vaikuttaa arkielämässä hyvin kaukaisilta hahmoilta, joten osallistamistilanteissa osallistajalle merkitykselliseksi voi muodostua oman roolinsa selkeyttäminen. Kohtaamiset voivat olla merkittäviä puolin ja toisin.

H3: No just näitä heräämisiä niinku tossa mainitsin, että saattaa olla, että omat ajatukset ainakin hetkellisesti asettuu vähän uuteen asentoon. Useimmiten se on yleispätevästi havaittu, et mitä paremmin osallistaja on valmistautunu ja virittäytyny siihen tilaisuuteen, niin sitä paremmin sieltä saadaan sitten palautetta ja se vaatii tietyllä tavalla osallistajalta uskallusta sitte asettaa niitä oleksia ja ajatuksia tietyllä tavalla julkisesti arvioitavaks.

H4: Kun lähtee avoimin mielin liikkeelle, et asemoi itse itsensä siinä tällasen osallistamistilaisuuden vetäjänä sinne muiden joukkoon eikä asetu yläpuolelle ja sitten miettii sen asian sellailta, että antaa itsestään myös jotakin, ettei ota sellasta etäännyttävää roolia vaan ottaa semmosen lähennyttävän roolin. [...] Parhaimmillaan siis, ja melkein aina, on mukava kohdata ihmisiä ja on mukava kuulla ja keskustella heidän kanssaan ja se, että siinä osallistumistilanteessa se tarkoittaa vuorovaikutusta. Se tarkoittaa myös sitä tietoa mitä sieltä tulee, mut sit se tarkoittaa miun mielestä myös sitä, että siinä o mukana se mahdollisuus antaa tietoa ja mahdollisuus sitä yhteiskunnan toimintatapaa avata, elikkä lähentää sitä kaikenlaista hallintoa sinne tavallisten ihmisten arkeen.

Julkisten organisaatioiden kehittämisprosesseissa, kuten esimerkiksi maakuntaohjelmaprosessissa, saattaa monesti tulla vaihteita, joissa tavoitteet hieman hämärtyvät eikä lopputulos näy kovin selkeänä mielessä. Osallistaminen saattaa kuitenkin antaa osallistajalleen varmistuksen siitä, että ollaan tekemässä oikeanlaista, monipuolista ja moniäänistä maakuntaohjelmaa, ja nuorten ääni on ohjelman kannalta rikkaus. Myös osallistajien kokemuksia tutkineet Taina Meriluoto ja Sanna Laine (2019, 172–176) ovat todenneet, että nuorten osallistaminen on tärkeä osa tiedon tuotantoa, mutta heidän näkemyksensä painottuvat enemmänkin ehkä itse osallistamiseen kuin sen seurauksiin. Nuorten voimaantuminen ja heidän hyvinvointinsa paraneminen ovat

osallistajallekin tärkeitä asioita. Tässäkin pätee osallistamiseen liittyvä vastavuoroisuus. Molemmat osapuolet nauttivat prosessista. Toki nuorille tutummat vapaa-ajan tapahtumat voivat tarjota osallistajalle vieläkin suurempia tuntemuksia ja elämyksiä, mutta jo tällaisissa julkisten organisaatioiden jäykähköissä prosesseissakin on selvästi oma merkityksensä osallistajalle.

H2: No kyllä se mun mielestä antaa sitä sellasta tietynlaista varmuutta siitä, että maakunta, mitä suunnitellaan, on myös nuorten näkönen. Kyllähän se, jos ne nuoret jätettäis siitä pois, niin siitä jäis iso osa ikään kun siitä valmistelutyöstä pois. Toivoisinkin, että tämä nuorten osallistaminen ei olisi ikään kuin semmoinen ylimääräinen irrallinen osio vaan lähtökohta tässä kaikessa maakunnan kehittämiseen tähtäävässä suunnittelussa. Loppujen lopuks ne nuorethan on se kaikista tärkein kohderyhmä. Heitä vartenhan tätä loppujen lopuks tehdään.

H4: Nuoria vartenhan tätä tehdään. Tokihan myö itekin oletetaan olevamme sitten siinä maailmassa vielä pitkään, mut että ne kaikki johtaa siihen maailmaan, josta ne tämän päivän nuoret kahdenkymmenen kolmenkymmenen vuoden päästä kantaa vastuun. On aina rikkautta kehittämisessä kuulla eri näkökulmia, että semmoinen monotoninen yhdellä väylällä eteenpäin meneminen, niin se ei johda. Se on samanmielisten rupattelua, kun sit siitä erimielisten rupattelusta saattaa tulla se kehitys.

Pääosin osallistaminen aiheuttaa osallistajissa vain positiivisia tunteita, ja nuorten osallistaminen koetaan ikään kuin velvollisuutena tulevaisuuden kannalta. Tämä tehtävä on kuitenkin osallistajien mielestä mieluinen. On kuitenkin mahdollista, että näistä onnistuneista osallistamisista seuranneista positiivisista tunteista aiheutuu myös negatiivisia tunteita. Yhden haastateltavan mukaan nuorten osallistamisen pitäisi ehkä olla niin arkipäiväistä, että sen onnistumisesta ei saisi ikään kuin innostua sen enempää. Mikäli tulevaisuudessa nuorten osallistaminen olisi selkeä itsestäänselvyys ei se ehkä aiheuttaisi niin suuria tunteita. Tilanne kuitenkin ei vielä ole tämä, joten onnistumisista saa riemuita ja niistä tulee motivoitua.

H1: Siihe ei pitäis liittyä mitään ylemmyyden tunnetta eikä mitään paremmuuden tunnetta, mut jollaki tavalla siit tulee mukava olo, jos saa mukaansa sellasia ihmisiä, jotka ei aina saa sitä ääntä kuuluviin tai joita ei kuulla. Kyl miust se on semmoinen motivoiva juttu, et siin ainaki tulee hyvä mieli, jos pystytää tavottaa, et ku ihmiset yleensä on ilahtuneita, jos niilt kysytää.

Osallistamisprosessit ovat erityisen vastavuoroisia. Samalla, kun osallistujien kokemukset lisääntyvät, vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät ja he voimaantuvat, saavat osallistajat uusia ja raikkaita ajatuksia, he motivoituvat ja kohtaavat uusia ihmisiä. Kaikin puolin kokemus on yleensä myönteinen. Kysymys siitä, saako osallistaja kokea esimerkiksi ylemmyyden tunnetta onnistuneesta osallistamisesta, voi nousta esiin, mutta mikäli osallistamisen eteen on nähnyt vaivaa, saa sen tuloksistakin nauttia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkastelin osallistajien kokemuksia nuorten osallistamisesta Etelä-Karjalan maakuntaohjelmien valmistelussa. Tarkastelun kohteeksi valikoituivat kolmen edellisen ohjelmakauden maakuntaohjelmien valmisteluprosessit ja erityisesti nuorten osallistamisprosessit. Tarkoituksena oli selvittää nimenomaan osallistajien näkemyksiä nuorten osallistamisesta eikä esimerkiksi sitä, miksi osallistajat itse päättivät osallistua tai mitä he osallistumisestaan saivat irti.

Aineiston keruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelurunko koostui kolmesta teemasta, joihin jokaiseen kuului useampia tarkentavia apukysymyksiä. Teemat liittyivät osallistamisen suunnitteluun, itse osallistamiseen sekä osallistamisen jälkeiseen vaikuttavuuteen ja osallistamisen kehittämiseen. Haastattelin neljää Etelä-Karjalan liiton joko entistä tai nykyistä työntekijää, ja litteroitua aineistoa kertyi noin 25 sivua. Analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

6.1 Johtopäätökset

Tutkielman ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli "Millaisena osallistettavana ryhmänä nuoret nähdään?" Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa nuorten eroavan osallistettavana ryhmänä muista ryhmistä. He vaativat tietynlaista erityiskohtelua. Sitä, liittykö tämä vain heidän erilaiseen elämäntilanteeseensa vai joihinkin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin on tietysti vaikea sanoa. Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että nuoria osallistettaessa ilmapiiriin tulee olla välitön, kuunteleva ja herkkä. Nuorten täytyy voida luottaa niin osallistajiin kuin itse osallistamiseenkin. Tämä vaatii osallistajalta tilannetajua sekä tunneälyä.

Osallistumisen motivaattoreita voi olla useita. Sisäisestä motivaatiosta puhutaan, kun kiinnostus osallistumiseen lähtee omista intresseistä ja halusta osallistua. Nuor-

ten kohdalla kiinnostusta joudutaan usein herättelemään ulkoisin tekijöin. Näitä haastateltavien ulkoparlamentaariseksi keinoiksi kutsumia motivaattoreita olivat esimerkiksi pitsa- ja kahvitarjoilut sekä yhteiset keilailuretket. Nuoret kaipaavat muita ryhmiä enemmän vastineita omasta käytetystä ajastaan. Tämä johtuu siitä, että nuoret joutuvat yleensä käyttämään osallistumiseen omaa vähäistä vapaa-aikaansa, jolloin sen uhraamisesta halutaan jokin palkkio. Kun nuoret on saatu motivoitua osallistumaan, itse osallistuminen onnistuu yleensä hyvin.

Nuorilla on myös ominaisuuksia, joita erityisesti arvostetaan ja ne tulee huomioida osallistamista suunniteltaessa. Nuorten kohdalla on havaittu erityinen heimoajatus. Heimoajatuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa nuoret tuntevat olonsa mukavammaksi vertaistensa keskuudessa. Osallistamisessa tätä voidaan hyödyntää niin, ettei prosessi ole ainoastaan ylhäältä alaspäin suuntautuvaa puhetta ja ohjausta, vaan nuorille annetaan myös vastuuta osallistamisesta. Tämä lisäksi nuoret nähdään tulevaisuuden päätöksentekijöinä sekä alueen veto- ja pitovoiman lisääjinä, ja nämä ominaisuudet ovat syitä sille, miksi nuorten mielipiteitä todella halutaan kuulla sekä arvostaa. Alueellista kehittämistyötä halutaan tehdä heidän tulevaisuutensa parantamiseksi.

Sen verran monia erityispiirteitä liittyy nuoriin osallistettavana ryhmänä, että haastateltavat olivat sitä mieltä, että heille on hyvä järjestää täysin omia osallistamistapahtumia. Huolta herätti myös se, ettei nuorille ole riittävästi hyviä kanavia vaikuttamiseen, joten heillä on hyvä olla täysin omat tapahtumansa. Haastatteluista käy kuitenkin ilmi, että joissakin tilanteissa nuoret nähdään täysin tasavertaisina osallistujina muiden ryhmien kanssa, eikä heitä kohtaan tulisi käyttäytyä mitenkään erityisesti. On myös sanottu, että osallistaminen yhdessä muiden väestöryhmien kanssa luo monipuolisempaa tulosta, kun päästään eri ikäryhmät ylittävään vuorovaikutukseen. Se, pitäisikö nuoria kohdella irrallaan omana ryhmänään vai ei, pidetään hyvin tilannekohtaisena.

Toiseksi tutkimuksessa kysyttiin, "Millaisia haasteita nuorten osallistamiseen liittyy?" Näistä erityispiirteistä osa liittyy myös nuorten osallistamiseen kytkeytyneisiin haasteisiin, joita haastattelujen perusteella jonkin verran ilmenee. Haastatteluiden perusteella suurin haaste nuorten osallistamisessa oli nuorten tavoittaminen sekä sitouttaminen itse prosessiin. Tämä liittyy vahvasti juuri motivaatiokysymyksiin, ja tämä on ehkä syynä sille, että nuorten kohdalla on turvauduttu niin vahvasti ulkoisiin motivaattoreihin. Monesti prosesseihin osallistuvat nuoret ovat jo valmiiksi hyvin aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa, ja haasteena ovat erityisesti ne ei niin aktiiviset nuoret. Monesti kanavat, joista nuoria lähdetään tavoittelemaan, ovat hyvin perinteisiä ja totuttuja, esimerkiksi nuorisovaltuustoja tai opiskelijajärjestöjä. Näihin tahoihin kuuluvat nuoret edustavat juuri näitä valmiiksi aktiivisia toimijoita, joten kehittämistä nuorten tavoittamiseksi tulee tehdä.

Koska nuorten vapaaehtoinen osallistuminen on yleensä yrityksistä huolimatta ollut vähäistä, on nuoria käyty osallistamassa myös oppilaitoksissa koulutyön yhteydessä. Tämä luo haasteen osallistamisen peruseräille. Osallistamisen olisi nimitäin hyvä perustua vapaaehtoisuuteen, jotta voidaan varmistaa mahdollisimman motivoitunut osallistuminen. Kuitenkin on todettu, että koulutyön yhteydessä tehtävä osallistuminen maakuntaohjelmatyöhön tavoittaa selvästi paremmin nuoret, ja osallistaminen on melko onnistunutta. Vapaaehtoisuuteen perustuvaa osallistumista voidaan pitää ideaalina, mutta välillä sen tavoite on epärealistinen.

Nuorten vähäinen elämäkokemus ja tietotaidot saatetaan myös nähdä haasteena osallistamisessa. Etenkin julkisten organisaatioiden prosessit saattavat olla täysin tuntemattomia nuorille, jonka vuoksi heillä ei yksinkertaisesti ole riittävästi kompetenssia osallistua. Tämä voi etäännyttää heitä koko prosessista. Tämä lisää osallistajan työn merkitystä. Osallistajan tulee antaa nuorille riittävä tieto siitä, mihin he ovat osallistumassa sekä mihin heidän osallistumisensa vaikuttaa.

Vaikuttavuus onkin yksi osallistumisen tavoitteista sekä oletuksista. Haastateltavien mukaan on tietyissä tilanteissa hyvin haastavaa näyttää konkreettisesti nuorille, että mihin heidän toimintansa vaikuttaa. Haastateltavat kyllä sanovat, että nuorten ääni otetaan työssä huomioon ja maakuntaohjelmasta todella halutaan myös nuorten näköinen, mutta tämän vaikuttavuuden osoittaminen nuorille voi olla vaikeaa. Etenkin, kun maakuntaohjelmajärjestelmä on hyvin pitkäjänteistä työtä eikä lopputulos ole heti nähtävissä.

Osallistamisprosessien on oltava valmiita kehittymään jatkuvasti, sillä myös maailma ja olosuhteet muuttuvat. Koronapandemia on luonut todellisia haasteita osallistamiselle, mutta samalla vauhdittanut sen kehittymistä. Koronan vuoksi on osallistaminen jouduttu siirtämään fyysisistä tapaamisista etätapaamisiin, ja tämä luo haasteita esimerkiksi osallistujien hallittavuudelle sekä ilmeiden ja eleiden tulkittavuudelle. Samalla se on pakottanut osallistajat opettelemaan uusien digitaalisten alustojen hyödyntämistä osallistamisessa, ja tämä tulee varmasti olemaan osa tulevaisuuden osallistamista pandemian jälkeenkin. Hybridielämän hyvien puolien löytäminen ja hyödyntäminen nähdään voimavarana julkisissa organisaatioissa, jotka on ikään kuin pakotettu ottamaan hyvinkin suurta digiloikkaa. Lähitapaamisia ei varmasti tulla korvaamaan, mutta on tärkeää osata elää yhteiskunnallisten ilmiöiden ehdoilla.

Kolmanneksi tutkielmassa kysyttiin, "Millaisena prosessina osallistajat itse kokevat osallistamisen?" Itse osallistajat kokevat prosessin useimmiten mielekkäänä. Nuoria osallistettaessa kyse on vastavuoroisuudesta. Kun osallistaja antaa itsestään jotakin ja valmistautuu kohtaamaan nuoret hyvin, saa hän nuorilta takaisin uusia ideoita ja ajatuksia sekä varmistuksen sille, että maakunnan kehittäminen on menossa oikeaan suuntaan. Nuorten osallistaminen koetaan rikkautena ja erittäin positiivisena

asiana. Nämä positiiviset kokemukset ja innostuminen onnistuneesta nuorten osallistumisesta saattavat kuitenkin herättää osallistujissa myös negatiivisia ajatuksia tai huolia. Osa haastateltavista kokee ilon tunteet ehkä jopa vääriksi, sillä nuorten osallistamisen ei pitäisi olla mikään ihmeellinen asia vaan oikeastaan itsestäänselvyys. Kuitenkin onnistumisen tunteet motivoivat osallistujia, joten riemuitseminen onnistumisesta ei ole keneltäkään pois.

6.2 Pohdintaa ja jatkotutkimuskysymyksiä

Osallistamisen tulisi olla inklusiivista eli kaikki ryhmät sisällyttävää. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin osoitettu, että joissakin tilanteissa väestöryhmäkohtainen osallistaminen on tarpeellista. Nuorten ovat ryhmänä siis tietynlaista erityiskohtelua tarvitseva ja täysin omanlaiset haasteet omaava. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö joissakin tilanteissa nuoria voitaisi osallistaa yhdessä muiden kanssa, mutta ehkä tällaisessa tutkimukseni kaltaisessa julkisen organisaation osallistamisprosessissa on hyvä huomioida nuoret aivan omana ryhmänään. Tämä havainto tukee siis esimerkiksi Harri Raision (2014, 141–141) näkemyksiä väestöryhmäkohtaisen deliberaation hyödyllisyydestä. Yleisesti tutkimukseni tulokset tukevat monia aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Julkisen organisaation kehittämisprosessit ja niihin liittyvä osallistaminen ovat yleensä melko jäykkiä ja niiden muuttaminen on usein resursseista kiinni. Useat tutkimukset, kuten Palonen ym. (2009, 199) sekä Sotkasiira ym. (2009, 174), kuitenkin kannustavat erilaisten innovaatioiden hyödyntämiseen osallistamisprosessissa sekä osa jopa kannustaa ottamaan nuoria tähän kehittämistoimintaan mukaan. Tällainen näkökulma ei ainakaan omasta tutkimuksestani noussut kovin vahvasti esille, ja se voisikin olla tulevaisuudessa kehittämiskohteena julkisten organisaatioiden osallistamistilanteissa. Niin kuin tuloksistakin kävi ilmi, on osallistamisessa edessä täysin uusi aikakausi ja mahdollisuus kehittyä huimasti, kun pandemia-aika on ohi. Hybriditoimintamalleista on jo nyt tullut yhteiskunnallisessa keskustelussa trendi, ja se tulee ulottumaan myös erilaisiin kehittämisprojekteihin. Digitaalisten alustojen hyödyntäminen on lisääntynyt huimasti, ja tulevaisuudessa niiden positiivisia puolia tulee käyttää yhä enemmän.

Tuttuihin ja turvallisiin toimintamalleihin on nyt uskallettava tehdä muutoksia ja kehittää toimintaa eteenpäin. Monesti nuoret ovat digitaalisten työkalujen käytössä vanhempia ikäryhmiä edellä, joten tämäkin tukee ajatusta siitä, että nuoria olisi hyvä ottaa kehittämistoimintaan rohkeasti mukaan. Nuoret eivät ole vain passiivinen ryhmä, jota ohjailaan toimimaan halutulla tavalla, vaan he ovat tärkeitä kokemusasiantuntijoita monessakin osallistamiseen liitettyssä asiassa. Kuten Sotkasiira ym. (2009,

174, 177) toteavat, ovat nuoret ryhmä, jonka kanssa uusia innovatiivisia osallistamisen menetelmiä kannattaisi nimenomaan kokeilla ja kehittää.

Muokkaamalla tutkimukseni haastattelurunkoa tai rajaamalla aihetta eri tavoin, olisi tutkimuksesta voinut saada selville hyvinkin erilaisia vastauksia. Haastateltavien määrän sekä tutkimuksen laadullisen otteen vuoksi tulosten yleistettävyyks on haastavaa. Tuloksia ei voi sellaisenaan yleistää muihin maakuntiin tai muiden organisaatioiden osallistamisprosesseihin. Uskon kuitenkin saaneeni kattavan kuvauksen Etelä-Karjalan liiton nuorten osallistamisprosessista maakuntaohjelman valmistelun yhteydessä, sillä kaikilla haastateltavilla oli runsaasti kokemusta nuorten osallistamisesta, ja he ovat myös vahvasti mukana maakunnan kehittämistoiminnassa omassa työssään. Näin ollen tulokset ovat informatiivisia myös muiden maakuntien maakuntaohjelmien valmistelun näkökulmasta.

Nuorten osallistaminen on haastavaa, ja juuri tämän vuoksi sitä niin erityisen tärkeää tutkia. Oma tutkimukseni koski siis vain yhden maakunnan maakuntaohjelmaan liittyvää osallistamista, mutta jatkossa olisi mielenkiintoista esimerkiksi tehdä vertailevaa tutkimusta nuorten osallistamisesta eri maakuntaliittojen välillä. Vertailua voisi myös tehdä julkisen sektorin ja yksityisen tai kolmannen sektorin välillä, sillä toimintatavat varmasti eroavat jo resurssienkin eritasoisuuden vuoksi. Yleisesti osallistajien kokemuksia osallistamiseen on tutkittu huomattavasti vähemmän kuin osallistamista yleensä tai osallistujan kokemuksia. Monesti osallistajan kokemuksia tarkastelevassa tutkimuksessa näkökulma keskittyy siltikin osallistettavaan, esimerkiksi siihen, mitä osallistaja uskoo osallistettavan saavan osallistumisestaan tai miksi heidän mielestään osallistamista ylipäänsä tehdään. Osallistajan henkilökohtaisia kokemuksia tai näkemyksiä tarkastelevia tutkimuksia löytyi hyvin vähän. Omassa tutkimuksessanikin osallistajien omat tuntemukset jäivät hieman vähemmälle, vaikka niitä suoraan kysyinkin. Ehkä tästä voidaan päätellä, että osallistajan tavoitteet ovat osallistamisen suhteen enemmänkin yhteisten tavoitteiden täyttymisessä kuin oman ajattelun tai motivaation kehittämisessä.

Osallistaminen on murrosvaiheessa niin digitalisaation kuin koronapandemiankin johdosta. Tämä luo mielenkiintoa osallistamiseen liittyviin tuleviin tutkimuskohteisiin. Muuttuuko julkisten organisaatioiden osallistaminen houkuttelevammaksi ja kasvaako nuorten oma rooli prosessissa? Näihin asioihin toivottavasti palataan tulevassa tutkimuksessa.

LÄHTEET

- Alastalo, M., Vaittinen T. & Åkerman M. (2017). Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 214–232). Tampere: Vastapaino.
- Bamberg, J., Jokinen P. & Laine M. (2015). Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa J. Bamberg, P. Jokinen & M. Laine (toim.), *Tapaustutkimuksen taito* (s. 9–40). Helsinki: Gaudeamus.
- Bäcklund, P. (2019). Aasukkaat kaupunkisuunnittelun toimijoina – millaisiin tarpeisiin osallistamispolitiikalla vastataan? Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 145–164). Tampere: Vastapaino.
- Chambers, S. (2010). Open versus Closed Constitutional Negotiation. Teoksessa D. J. Kahene (toim.), *Deliberative democracy in practice* (s. 77–91). Vancouver: UBC Press.
- Cockburn, T. (2009). Children and deliberative democracy in England. Teoksessa B. Percy-Smith & N. Thomas (toim.), *A Handbook of Children and young People's Participation. Perspectives from theory and practice.* (s. 306–317). New York: Routledge.
- Eskola, J. & Suoranta J. (2008). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J., Lähti J. & Vastamäki J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 27–51). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Etelä-Karjalan liitto. (2018). Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2018–2021. Lappeenranta: Kopio Niini Oy.
- Etelä-Karjalan liitto. (2020). Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2022–2025: Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. <https://liitto.ekarjala.fi/wp-content/uploads/sites/2/2020/12/OAS-2022-2025.pdf> Viitattu 16.4.2021
- Etelä-Karjalan liitto. (2021a). Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2022–2025. https://liitto.ekarjala.fi/wp-content/uploads/2022/01/MAAKUNTAOHJELMA_netti.pdf
- Finlex. 2014. Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140007?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maakuntaohjelma#Pidp446918608> Viitattu 20.4.2021
- Fishkin, J. (2010). Consulting the Public Thoughtfully: Prospects for Deliberative. Teoksessa D. J. Kahene (toim.), *Deliberative democracy in practice* (s. 194–208). Vancouver: UBC Press.
- Hakala, J. T. (2018). Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 14–26). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsijärvi, S. & Hurme H. (2011). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

- Isola, A.-M., Kaartinen H., Leemann L., Lääperi R., Schneider T., Valtari S. & Keto-Tokoi A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0> Viitattu 2.3.2021
- Juvonen, T. (2017). Sisäpiirihaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 398–412). Tampere: Vastapaino.
- Kahene, D. J. & Weinstock, D. (2010). Introduction. Teoksessa D. J. Kahene (toim.), *Deliberative democracy in practice* (s. 1–20). Vancouver: UBC Press.
- Kallio, A. (2021). Litterointi. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/> Viitattu 1.11.2021
- Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela P.-E. (2017). Vaali- ja puolueosallistumisesta demokratiainnovaatioihin: syventyykö vai heikentyykö demokratia? Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & P.-E. Korvela (toim.), *Poliittinen osallistuminen: vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä* (s. 8–29). Jyväskylä: SoPhi.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7077-2> Viitattu 12.4.2021
- Kumpulainen, K. & Husu H.-M. (2020). Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 5(1), 26–45. <https://doi.org/10.17409/kpt.99443>
- Kuula-Luumi, A. & Ranta J. (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 413–426). Tampere: Vastapaino.
- Lappalainen, P. (2019). Osallistamispolitiikalla hallinoidaan kansalaisia ja asukkaita. Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 123–144). Tampere: Vastapaino.
- Matthies, A.-L. (2017). Osallistumisen lupaus ja petos hyvinvointipalveluissa. *Sosiologia*, 54(2), 149–165. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1817680>
- Meriluoto, T & Laine S. (2019). Osallistajien ja osallistujien tavoitteet törmäävät kokemusasiantuntijuus hankkeissa. Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 165–188). Tampere: Vastapaino.
- Meriluoto, T. & Litmanen T. (2019). Pelastaako osallistaminen demokratian? Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 7–28). Tampere: Vastapaino.
- Milot, M. (2010). Conceptions of the good: Challenging the premises of Deliberative Democracy. Teoksessa D. J. Kahene (toim.), *Deliberative democracy in practice* (s. 21–34). Vancouver: UBC Press.
- Mäntyneva, P. & Hiilamo H. (2018). Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. Etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(1), 18–28. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201802143412>

- Niinikoski, M.-L. & Setälä, M. (2012). Deliberatiivisen demokratian keinoja testaamassa: foorumikokeilu osana kunnallista päätöksentekoa. *Hallinnon tutkimus*, 34(4), 261–276. <https://www.doria.fi/handle/10024/97881>
- Nikander P. & Ruusuvuori J. (2017). Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 427–442). Tampere: Vastapaino.
- Nivala, E. & Ryyänen S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, 14, 9–41. https://www.academia.edu/11188409/Kohti_sosiaalipedagogista_osallisuude_n_ideaalia Viitattu 2.3.2021
- Paldanius, J. (2017). SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin opas. Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2017. Helsinki: Ympäristöministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4723-4> Viitattu 16.4.2021
- Palonen, E., Kuokkanen K. & Hoppania H.-K. (2019). Toteutuuko todellinen lähidemokratia? Erään suunnitteluprojektin kuvaus. Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 199–230). Tampere: Vastapaino.
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa P. Juuti & A. Puusa (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 99–112). Helsinki: Gaudeamus.
- Raisio, H. (2014). Monikulttuurisuus ja deliberatiivinen demokratia: Väestöryhmäkohtaisten kansalaisraatien mahdollisuuksista ja haasteista. *Kansalaisyhteiskunta*, 5(1), 139–157. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201609214167> Viitattu 16.4.2021
- Raiskila, M. & Wiberg, M. (2017). Demokratian ritareista näppäimistösureihin: Poliittisen osallistumisen kirjo laajenee. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & P.-E. Korvela (toim.), *Poliittinen osallistuminen: vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä* (s. 30–51). Jyväskylä: SoPhi. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7077-2>
- Richardson, H. S. (2010). Public Opinion and Popular Will. Teoksessa D. J. Kahene (toim.), *Deliberative democracy in practice* (s. 177–193). Vancouver: UBC Press.
- Sarajärvi, A. & Tuomi J. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Setälä, M. (2013). Rawls ja deliberatiivisen demokratian teoriat. Teoksessa J. Mäkinen & H. Saxén (toim.), *John Rawlsin filosofia: Oikeudenmukaisuus moniarvoisessa yhteiskunnassa* (s. 79–101). Helsinki: Gaudeamus.
- Siisiäinen, L. (2019). Hallinnan ohjaama osallistuminen vahvistaa valta-asetelmia. Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 95–122). Tampere: Vastapaino.
- Siisiäinen, M. & Kankainen T. (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa Oikeusministeriö (toim.), *Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen* (s. 90–137). Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-812-5> Viitattu 13.4.2021

- Siisiäinen, M. (2010). Osallistumisen ongelma. *Kansalaisyhteiskunta*, 1(1), 8–40.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201610284495> Viitattu 26.3.2021
- Siisiäinen, M. (2014). Four faces of participation. Teoksessa A.-L. Matthies & L. Uggerhøj (toim.), *Participation, marginalization and welfare services: Concepts, politics and practices across European countries* (s. 29–35). Burlington, Vermont: Ashgate.
- Sotkasiira, T., Haikkola L. & Horelli L. (2009). Building towards effective participation. A learning-based network approach to youth participation. Teoksessa B. Percy-Smith & N. Thomas (toim.), *A Handbook of Children and young People's Participation. Perspectives from theory and practice*. (s. 174–183). New York: Routledge.
- Steiner, J. (2012). *The foundations of deliberative democracy empirical research and normative implications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stranius, L. (2009). Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa Oikeusministeriö (toim.), *Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen* (s. 138–169). Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-812-5> Viitattu 14.4.2021
- Särkelä-Kukko, M. (2014). Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.), *Osallisuuden jäljillä* (s. 34–50). Joensuu: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. <https://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2018/02/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf> Viitattu 3.3.2021
- Särkelä-Kukko, M. (2019). Syntyykö arjen omaehtoinen osallisuus spontaanisti ilman instituutioita? Teoksessa T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.), *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* (s. 231–257). Tampere: Vastapaino.
- Toikko, T. & Rantanen T. (2009). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2021). Alueiden kehittäminen ja maakuntien liitot. <https://tem.fi/maakuntien-suunnittelu> Viitattu 21.4.2021
- Vartiainen, P. (2011). Osallistumisen oikeutus: Deliberatiivisen demokratian legitiimit piirteet. Teoksessa E. Hyyryläinen & O.-P. Viinamäki (toim.), *Julkinen hallinto ja julkinen johtaminen* (s. 54–63). Vaasan yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-340-0>
- Viita, J. (2017). Aluekehitysvastuu. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/aluekehitysvastuu-0> Viitattu 20.4.2021
- Vuori, J. (2021). Aineiston tuottaminen. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/aineiston-tuottaminen/> Viitattu 1.11.2021

Wass, H. & Wilhelmsson N. (2009). Äänestysaktiivisuus Suomessa – raportti vaaliosallistumisen tutkimisesta, äänestysaktiivisuuden trendeistä ja osallistumistutkimuksen tarpeista. Teoksessa Oikeusministeriö (toim.), *Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen* (s. 21–89). Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-812-5> Viitattu 12.4.2021

Maakuntaliiton arkistolähteet

- Etelä-Karjalan liitto. (2010). Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2011–2014. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2013a). Kirjoitustehtävä. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2013b). Opiskelijatilaisuuden tiedote 5.11. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2013c). Kansalaiskyselyn koonti. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2014). Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2014–2017. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2017a). Tiedotetekstiä. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2017b). Saadut viestit ja kuvat. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2017c). Juoksutus. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2017d). Juoksutus. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2017e). SCAMPERkoonti. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2017f). Nuoret koontia 180517. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.
- Etelä-Karjalan liitto. (2021b). Nuorisopaja_runko 6.5.2021. Sähköinen arkisto. Etelä-Karjalan liitto.

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelurunko:

Teema 1: Osallistamisen suunnittelu

1. Millaisia vaatimuksia osallistamisprosessin toteuttamisella on? / Millaisia edellytyksiä osallistamisprosessin onnistumisella on?
2. Millä perusteilla/Miten osallistettavat valikoituvat? Onko valinnassa huomioitu muitakin kuin normaalistikin aktiivisia nuoria? Jos on, niin miten?
3. Millaisia asioita tulee ottaa huomioon kutsuttaessa nuoria osallistumaan?

Teema 2: Itse osallistamisprosessi

1. Miten nuorten osallistaminen onnistui?
2. Millaisia haasteita nuorten osallistamisessa ilmeni?
3. Vaikuttiko korona-aika osallistamiseen? Jos vaikutti, niin miten?
4. Millaisia eroja nuorten osallistamisessa on ollut eri vuosina, mikäli olet ollut niissä mukana?
5. Miksi nuorten osallistaminen on mielestäsi tärkeää?
6. Millaisena prosessina koet nuorten osallistamisen yleisesti?

Teema 3: Osallistamisprosessin jälkeen

1. Miten kehittäisit osallistamista tulevaisuudessa?
2. Kuinka monipuolisesti osallistaminen tavoitti nuoria?
3. Millaisena demokratian keinona tällainen osallistamisprosessi mielestäsi näytetään? Onko nuorilla todellisuudessa mahdollisuus vaikuttaa?